

સંપ્રદાયનો સર્વાંગી વિકાસ કરતું શ્રી સ્વા. મંદિર - સરધારનું મુખપત્ર
સ્વામિનારાયણ ચિંતન
 ઓક્ટોબર - ૨૦૧૬ ❖ બે વર્ષ લવાજમ રૂ. ૧૬૦/-

છપેયાધીશ ભાગસ્વરૂપ
 શ્રી ઘનશ્યામ મહારાજ

સર્વાવતારી ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણની પ્રાગટ્યભૂમિ
 તીર્થધામ
છપેયા મહિમા દર્શન

વિશેષાંક
 ભાગ - ૨

સસ્નેહ ભાવભર્યો આવકાર

સ્વ. ગુ. શ્રી શતાનંદ સ્વામી

‘દેશે તત્ર ભવત્યેકા નદી નામ્ના મનોરમા । તસ્યાં તીર્થ મઘૌઢાઘ્યં વર્તતેઽઘચયાપહમ્ ॥
તદુત્તરદિશિ ગ્રામશ્છુપ્યયા ઇતિ વિશ્રુતઃ । ચાતુર્વર્ણ્યજનાકીર્ણો યાજ્ઞિકાનામતિપ્રિયઃ ॥
તઢાગેનાતિમહતા શોભિતો નિર્મલામ્ભસા । પરિતો મહતીભિશ્ચ બહ્વીભિર્દુમજાતિભિઃ ॥’
(શ્રીમદ્ સત્સંગિજીવન : ૧/૧૧/૩૧-૩૩)

છપૈયા એટલે સર્વોપરી પૂર્ણપુરુષોત્તમ ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણની પ્રાગટ્યભૂમિ. શ્રી સ્વામિનારાયણ સંપ્રદાયમાં છપૈયા એક શિરમોડ તીર્થસ્થાન છે. સમગ્ર પૃથ્વીના બીજા કોઈ સ્થાનને પસંદ ન કરતાં ભગવાન શ્રીહરિએ છપૈયાને જન્મસ્થાન તરીકે પસંદ કર્યું. તેથી જ તો સમગ્ર પૃથ્વીમાં આ સ્થાનને તોલે કોઈ ન આવે. અરે ! આ સ્થાનમાં ભગવાન શ્રીહરિએ અનંત બાળચરિત્રો કરી આ ધરતીના એક એક રજકણોને પરમ પવિત્ર કર્યા છે. કોઈપણ જીવાત્માને આ પાવન ભૂમિ પર આવતાની સાથે જ પ્રથમ ક્ષણે જ પોતાના અંતરે આનંદના કુવારા છૂટે, શાંતિનો સમુદ્ર રેલાય. આ પૃથ્વી પર પધારેલા બાળપ્રભુના રૂપને જોઈ છપૈયાની નારીઓ ‘ઘનશ્યામ’ એવા બાલા નામથી બાળપ્રભુને પુકારતી. આજે પણ સંપ્રદાયમાં છપૈયાની ધરતીને બાળપ્રભુ શ્રી ઘનશ્યામની - રમણભૂમિ તરીકે દર્શાવાય છે. આ ભૂમિને સંપ્રદાયમાં આજે અક્ષરધામ કરતાં પણ મહાન મહિમાવંતી ભૂમિ તરીકે ગુણગાન ગવાય છે અને અનંતકાળ સુધી ગવાતા રહેશે. તેવી મહાન પ્રાગટ્યભૂમિને આંગણે સર્વાવતારી ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણની પૂર્ણકૃપાથી વડતાલ દેશ શ્રી લક્ષ્મીનારાયણ દેવ પીઠાધિપતિ વિદ્યમાન પ.પૂ. સનાતન ધ.ધુ. ૧૦૦૮ શ્રી આચાર્ય શ્રી અજેન્દ્રપ્રસાદજી મહારાજશ્રી તથા અમદાવાદ દેશ શ્રી નરનારાયણ દેવ પીઠાધિપતિના વિદ્યમાન પ.પૂ. ધ.ધુ. ૧૦૦૮ શ્રી આચાર્ય શ્રી કોશલેન્દ્રપ્રસાદજી મહારાજશ્રી તથા પ.પૂ. ૧૦૮ શ્રી ભાવિઆચાર્ય શ્રી નૃગેન્દ્રપ્રસાદજી મહારાજશ્રીના રૂડા આશીર્વાદથી, નૂતન નવલા દિવસોમાં તા. ૫-૧૧-૨૦૧૬ કારતક સુદ - ૫ (લાભપાંચમ) થી તા. ૧૩-૧૧-૨૦૧૬ કારતક સુદ - ૧૪ સુધી સ.ગુ. શ્રી શતાનંદ સ્વામી દ્વારા વિરચિત મહાન સમ્રાટ ગ્રંથરાજ શ્રીમદ્ સત્સંગિજીવનના હૃદયગત સિદ્ધાંતને વરેલા, જેમની સચોટ અને આચરણ સુસંગત વાણીએ હજારો ભક્તોના જીવન પરિવર્તિત કર્યા છે તેમજ સંપ્રદાયના મૂળભૂત સિદ્ધાંતો સમજાવીને લાખો મુમુક્ષુ જીવાત્માઓને સાચી આધ્યાત્મિક પ્રગતિનો માર્ગ મોકળો કર્યો છે એવા સંપ્રદાયના મૂર્ધન્ય વક્તા સરધારનિવાસી પૂ. સ.ગુ. સ્વામી શ્રી નિત્યસ્વરૂપદાસજીની ૩૫૦મી ‘શ્રીમદ્ સત્સંગિજીવન કથાપારાયણ’ પ્રસંગે ‘તીર્થધામ શ્રી છપૈયા મહોત્સવ’નું ભવ્યાતિભવ્ય આયોજન કરવામાં આવ્યું છે.

ભગવાન શ્રીહરિના અતિ પ્રસાદિભૂત પ્રાગટ્યધામની ગોદમાં સત્સંગ છાવણીની શીતળ આધ્યાત્મ છાયામાં કથા રસલહાણનો આસ્વાદ માણવા, દેવદર્શન-ધર્મકુળ દર્શન-સંતદર્શન-ભજન-કથાવાર્તા અને તીર્થસ્થાનોના દર્શનનો એક અમૂલ્ય અને અલભ્ય લાભ માણવા દેશ-વિદેશમાંથી હજારો ભક્ત ઉમટશે તેમાં આપને પણ સ્નેહસભર પધારવા માટે અમો હૃદયના પૂર્ણાહ્વાદ સાથે નિમંત્રણ પાઠવીએ છીએ... આપ સહુને કુટુંબીજનો અને મિત્રમંડળ સહિત પધારવા પુનઃ પુનઃ ભાવભર્યું સસ્નેહ હાર્દિક નિમંત્રણ છે. તો જરૂરાજરૂર પધારશોજી. જો જો આ અમૂલ્ય અને અલભ્ય અવસર ચૂકાય ન જાય....!!!

લી. પ.ભ. શ્રી રમેશચંદ્ર વલ્લભદાસ માનસેતા હ. સુપુત્ર શ્રી આશિષભાઈ તથા પૌત્ર કૌશલ - ડોંબીવલી (મુંબઈ)ના સ્નેહપૂર્વક જય શ્રી સ્વામિનારાયણ.

॥ શ્રી સ્વામિનારાયણો વિજયતેતરામ્ ॥

સંપ્રદાયનો સર્વાંગી વિકાસ કરતું શ્રી સ્વામિનારાયણ મંદિર - સરધારનું રજિસ્ટર્ડ મુખપત્ર ઈ.સ. ૨૦૦૫ના જૂન માસથી પ્રારંભાયેલું, દર માસની ૨૦ તારીખે પ્રકાશિત થતું, આપના સમગ્ર કુટુંબ-પરિવારમાં આનંદ અને સંસ્કારની સૌરભ પ્રસરાવે અને જીવનનું અનેરું ઘડતર કરતું સામયિક.

સ્વામિનારાયણ ચિંતન

વર્ષ : ૪, અંક : ૦૯, તા. ૨૦-૧૦-૧૬

પ્રયોજક : પૂ. સ.ગુ. સ્વામી શ્રી નિત્યસ્વરૂપદાસજી

અનુક્રમણિકા

૧. નૂતન વર્ષાભિનંદન

૦૪

૨. છપૈયા ગામમાં આવેલા પ્રાસાદિક સ્થાનો

૦૫

■ શ્રી ધર્મ-ભક્તિ સ્મૃતિ સ્થાન	■ મહુડા વૃક્ષ સ્મૃતિ સ્થાન (મીન સરોવરને કાંઠે)
■ સતી જીવરાણીબાઈની સ્મૃતિછત્રી	■ જાંબુડાનું વૃક્ષ
■ કાલીદત્ત મોક્ષ સ્થાન	■ બહિરિયો કૂવો
■ ત્રિકોણિયું ખેતર	■ મોક્ષ પીપળો
■ મીન સરોવર	■ ખાંપા તલાવડી

૩. વાહન દ્વારા દર્શન કરવા જવાના પ્રાસાદિક સ્થાનો ૨૦

■ કલ્યાણ સાગર તળાવ	■ શ્રી પતિજીયા મહાદેવ
■ રામસાગર તળાવ - ભેટિયા	■ શ્રી જંગલેશ્વર મહાદેવ - લોહગંજરી
■ કુખ્મી ગામ	■ ગાયઘાટ (ગૌઘાટ) તથા વિશ્વામિત્રી નદી
■ તિનવા ગામ - ભૂતિયો કૂવો	■ તરગામ
■ જીરાભારી તળાવ	■ મખોડા ઘાટ - મનોરમા નદી
■ નેવાદા ગામ	■ હરિહરક્ષેત્ર (બિહાર રાજ્ય)
■ શ્રવણ તલાવડી	

૪. સત્સંગ સમાચાર પત્રિકા

૪૪

નોંધ

આગામી અંક 'નવેમ્બર-ડીસેમ્બર' સંયુક્ત રીતે પ્રકાશિત થશે.

:: પ્રસિદ્ધ કર્તા ::

શ્રી સ્વામિનારાયણ સંપ્રદાયસ્ય શ્રી લક્ષ્મીનારાયણ દેવ પીઠસ્થાન સંસ્થાન-વડતાલ વતી

શ્રી સ્વામિનારાયણ મંદિર - સરધાર

તા.જી. રાજકોટ - ૩૬૦૦૨૫.

:: પ્રકાશક/માલિક/તંત્રી ::

સાધુ પતિતપાવનદાસજી

:: સંપાદક ::

સ્વામી આનંદસ્વરૂપદાસજી (વેદાંતાચાર્ય)

:: સંકલન ::

સાધુ અમૃતસ્વરૂપદાસજી

ગુરુ : પૂ. સ.ગુ. સ્વામી શ્રી નિત્યસ્વરૂપદાસજી

:: લવાજમ દર ::

બે વર્ષ : રૂ. ૧૬૦/-, પંચવાર્ષિક : રૂ. ૩૫૦/-

પચ્ચીસ વર્ષ : રૂ. ૭૫૦/-

પરદેશમાં લવાજમ : \$ 260 (યુ.એસ.એ.), £ 175 (યુરોપ)

:: લવાજમ દર અંગે ગ્રાહક પત્ર વ્યવહાર ::

'ચિંતન કાર્યાલય'

શ્રી સ્વામિનારાયણ મંદિર - સરધાર

તા.જી. રાજકોટ - ૩૬૦૦૨૫. ફો.નં. ૦૨૮૧ - ૨૭૮૧૨૧૧

Visit us : www.sardharkatha.com

www.swaminarayanvadtalgadi.org

E-mail :- chintankaryalay@gmail.com

પ.પૂ. ૧૦૮ શ્રી ભાવિઆચાર્ય
શ્રી નૃગેન્દ્રપ્રસાદજી મહારાજશ્રીની
દિવ્ય અમૃતવાણી
સમય : દરરોજ

પૂ. સ.ગુ. સ્વામી શ્રી નિત્યસ્વરૂપદાસજીના
સત્સંગ શ્રીમુખે
કથા પારાયણ
સમય : દરરોજ રાત્રે ૮.૩૦ થી ૧૧.૩૦

પૂ. સ્વામી શ્રી પૂર્ણસ્વરૂપદાસજીના શ્રીમુખે
સત્સંગ કથામૃત
સમય : દરરોજ સવારે ૫.૩૦ થી ૭.૩૦

છબીકલા : શિવલાલ સુદાણી - બારમણ, મો. ૯૮૭૯૨૬૮૫૪૦

॥ શ્રી સ્વામિનારાયણો વિજયતેતરામ્ ॥

શુભ દીપાવલી અને નૂતન વર્ષાભિનંદન

પ.પૂ. ધ.ધુ. ૧૦૦૮ શ્રી આચાર્ય
શ્રી અજેન્દ્રપ્રસાદજી મહારાજશ્રી

પ્રતિ,

દેશ-વિદેશમાં વસતા ભગવાન શ્રીહરિના લાડીલા ધર્મકુળ આશ્રિત
સર્વે પ.ભ. હરિભક્ત પરિવાર સમસ્ત.

મહાશુભસ્થાન વૃત્તાલયે બિરાજીત શ્રીહરિકૃષ્ણ મહારાજ, શ્રી
લક્ષ્મીનારાયણ દેવના ચરણકમલ સમીપેથી શ્રી લક્ષ્મીનારાયણ
દેવ પીઠાધીશ્વર પ.પૂ. ધ.ધુ. ૧૦૦૮ શ્રી આચાર્ય શ્રી
અજેન્દ્રપ્રસાદજી મહારાજશ્રી એવં અમારા શુભાશીર્વાદ સહ જય
શ્રી સ્વામિનારાયણ વાંચશો.

દિપાવલી, શાસ્ત્રોક્ત અને પુરાણોક્ત પૃષ્ઠભૂમિ પ્રમાણે પ્રભુ
શ્રીરામ દ્વારા અધર્મરૂપી રાવણનો અંત કર્યા બાદ પોતાની પ્રજાને
પોતાના વાત્સલ્ય અને સાન્નિધ્યનું સુખ આપવા અને
રામરાજ્યના શ્રીગણેશ કરવા અયોધ્યા નગરીને વિષે પુન-
આગમન અને ભગવાન શ્રીરામના ૧૪ વર્ષના વિયોગથી
વ્યાકુળ અને પ્રભુદર્શન માટે આતુર પ્રજાજનોએ, ભગવાનના
આગમનનો હર્ષ અને પોતાનો ભાવ વ્યક્ત કરવા સમગ્ર નગરીને
દીવડાની હારમાળા કરી પ્રકાશિત કરી તે અવસરની સ્મૃતિ છે.
આમ તો પ્રભુ શ્રીરામનું આગમન અમાસની અંધારી રાતે થયું,
પરંતુ પ્રજાના હૃદયના ઉત્સાહ અને પ્રભુ શ્રીરામ પ્રત્યે પોતાની
શ્રદ્ધા અને વિશ્વાસે એ ઘોર અંધકારનો છેદ ઉડાડી પૂનમના
અજવાળા ને ઝંખાવે તેવો પ્રકાશ પાથરી દીધો, ત્યારથી દીપાવલીનો
ઉત્સવ તે અસત્ય, અન્યાય, અધર્મ, હતાશા, ઉદાસીનતા અને
નકારાત્મક વિચારોના અંધકારનો પરાજય અને સત્ય, ન્યાય, ધર્મ,
હર્ષ, ઉલ્લાસ અને શ્રદ્ધા-વિશ્વાસના દીપોના પ્રકાશથી જીવનમાં થતાં
ઉજાસના વિજયના પ્રતિક રૂપે ઉજવાય છે.

ઉપરોક્ત ઉજવલ પરંપરામાં આવનાર આ દીપાવલીનું શુભપર્વ
તમારા સર્વેના જીવનમાંથી હતાશા, ઉદાસીનતા અને નકારાત્મક વિચારો
અને દુઃખ-દારિદ્ર્યતા વિટમણાઓના અંધકાર દૂર કરે અને સત્ય, ધર્મ,
હર્ષ, ઉલ્લાસ, અને શ્રદ્ધા-વિશ્વાસના દીપ પ્રકાશમાન કરે તેવી ભગવાન
શ્રીહરિના ચરણોમાં પ્રાર્થના.

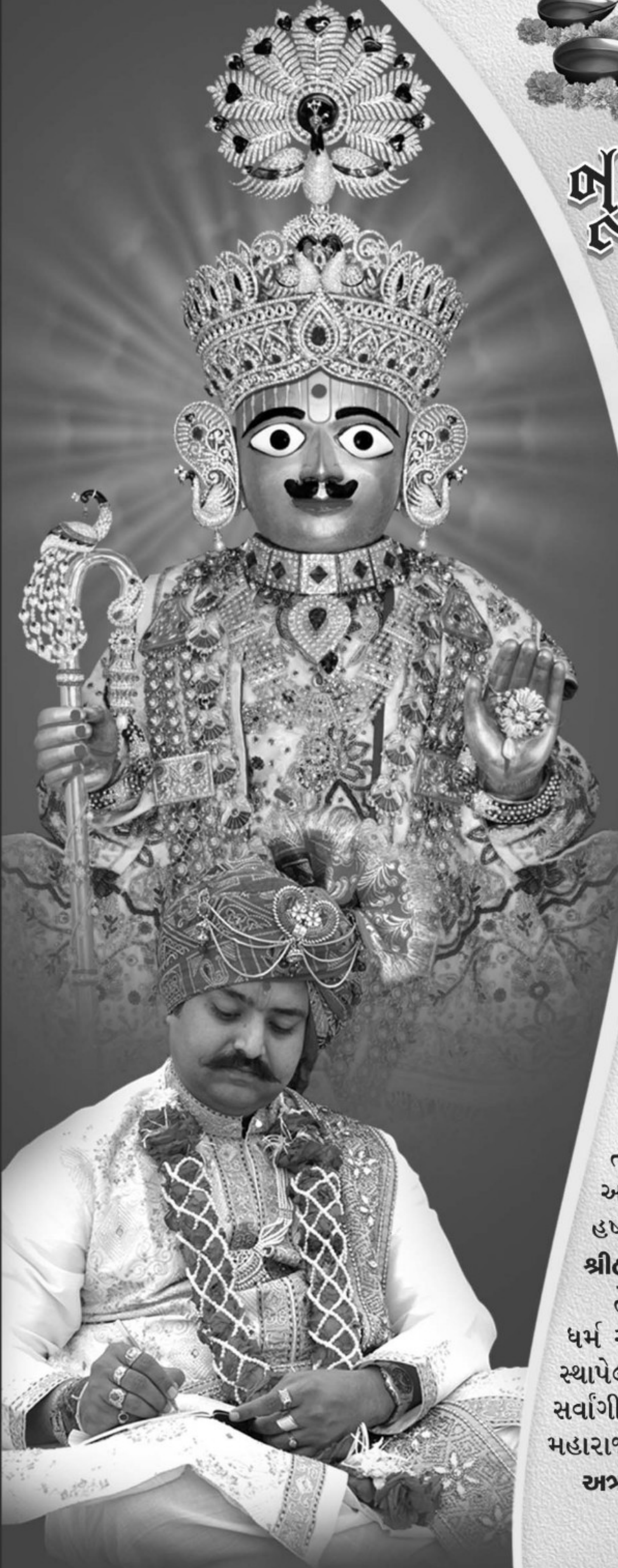
તેમજ આગામી નૂતન વર્ષમાં તમારા જીવનમાં સુખ-શાંતિ, સમૃદ્ધિ,
ધર્મ અને ભક્તિની અભિવૃદ્ધિ થાય અને ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણે
સ્થાપેલ મૂળ સંપ્રદાયના મૂળભૂત સિદ્ધાંતોને પોષણ મળે તથા સત્સંગનો
સર્વાંગી વિકાસ થાય તેવી સદૈવ કામના સહ પ.પૂ. ધ.ધુ. ૧૦૦૮ શ્રી આચાર્ય
મહારાજશ્રી તથા સમગ્ર ધર્મકુળ પરિવારના શુભાશીર્વાદ.

અત્ર કુશલં તત્રાસ્તુ

આચાર્ય શ્રી અજેન્દ્રપ્રસાદજી મહારાજશ્રીના આશીર્વાદ સહ

નૃગોન્દ્ર પ્રસાદજી

લાલજી મહારાજશ્રી, વડતાલ

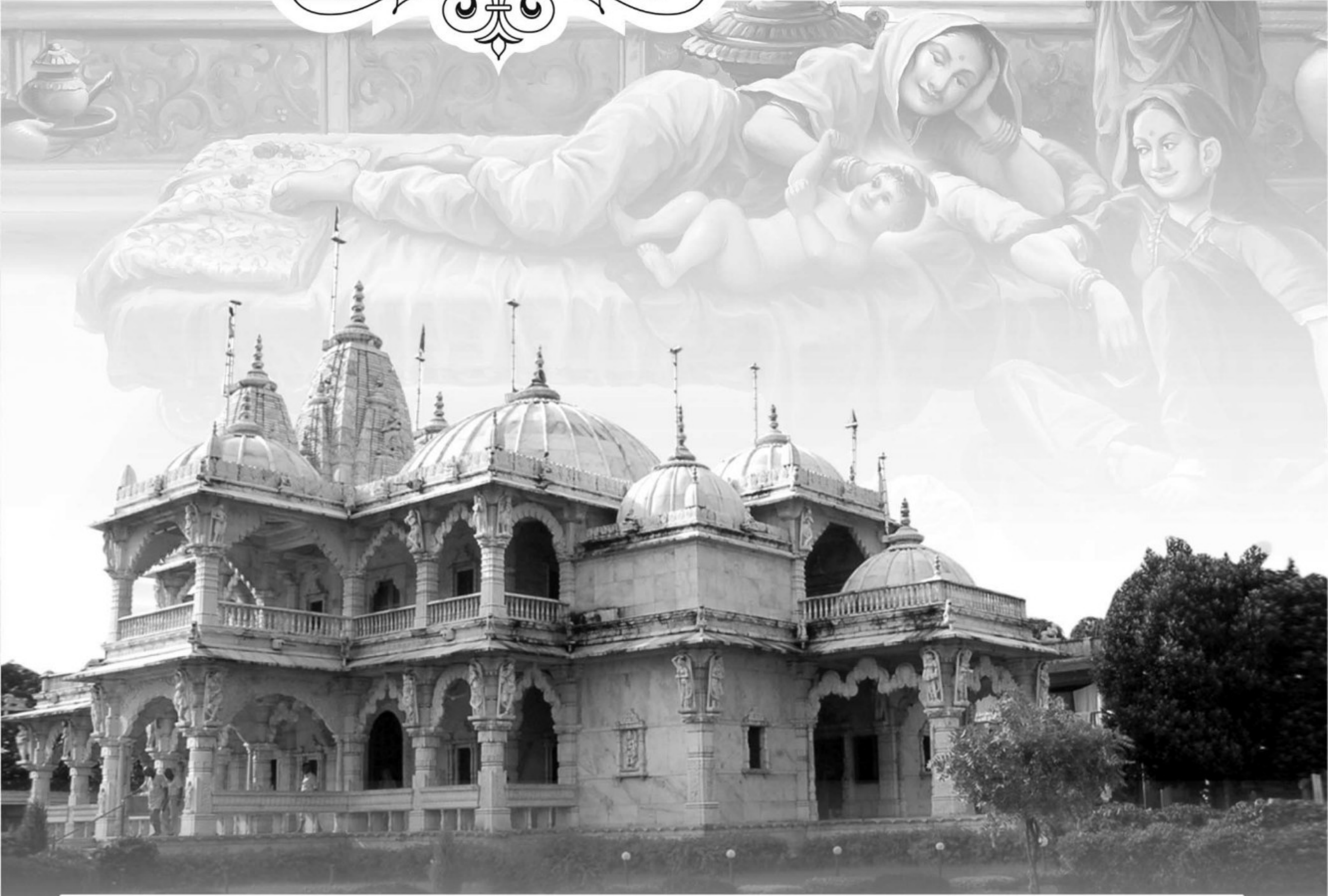

સર્વાવતારી ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણની પ્રાગટ્યભૂમિ

તીર્થધામ

છપૈયા મહિમા દર્શન

જેઓ અતિ કરુણા કરી આ બ્રહ્માંડમાં મનુષ્યરૂપે પ્રગટ થયા, એકાંતિક ધર્મનું સ્થાપન કરી જેમણે અનંત પતિતોનો ઉદ્ધાર કર્યો તેમજ ધર્મકુળમાં પોતાના સ્થાને આચાર્ય-ગુરુ પરંપરાનું સ્થાપન કરીને ભાવિપેઢીના અનંત જીવો માટે આત્યંતિક કલ્યાણનો ધોરીમાર્ગ ચાલુ કર્યો છે એવા સર્વાવતારી, સર્વોપરી, સર્વકારણના કારણ, સર્વનિયંતા, અનંતકોટિ બ્રહ્માંડોના અધિપતિ પરબ્રહ્મ પૂર્ણ પુરુષોત્તમ ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણના શ્રીચરણોમાં કોટિ કોટિ વંદના...

સાધુ અમૃતસ્વરૂપદાસ તથા પા. ઉત્તમ ભગત, ગુરુ : પૂ. સ.ગુ. સ્વામી શ્રી નિત્યસ્વરૂપદાસજી

તીર્થધામ
છપૈયા મહિમા દર્શન

સ્વામિનારાયણ ચિંતન • ઓક્ટોબર-૨૦૧૬

શ્રી ધર્મ-ભક્તિ સ્મૃતિ સ્થાન

જેને ઘેરે સ્વયં અવતારી પૂર્ણ પુરુષોત્તમ નારાયણ સર્વોપરી ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણ જન્મને ધારણ કરે, જે સર્વાવતારી પૂર્ણ પુરુષોત્તમ નારાયણ સમગ્ર બ્રહ્માંડ બ્રહ્માંડ પ્રત્યે એકવાર જ પધારે છે. આ બ્રહ્માંડના અધિપતિ વિરાટનારાયણે પોતાની અડધી આયુષ્ય અને દોઢ પહોર પ્રાર્થના જ્યારે કરી ત્યારે સ્વયં સર્વકારણના કારણ, અનંતકોટિ બ્રહ્માંડોના અધિપતિ પરમાત્માએ આપણા જેવા અનંત જીવોનો ઉદ્ધાર કરવા, આત્યંતિક કલ્યાણનો માર્ગ પ્રસ્થાપિત કરવા પધાર્યા ત્યારે એ સર્વાવતારી પૂર્ણ પુરુષોત્તમ નારાયણે જેને માતા-પિતા તરીકે નિમિત્ત બનાવ્યા, જેને ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણના માતા-પિતા બનવાનું સદ્ભાગ્ય સાંપડ્યું છે એવા શ્રી ધર્મદેવ - શ્રી ભક્તિદેવી એ કેટલા મહાન પુણ્યવાન ભાગ્યશાળી ગણાય ? પૂર્ણ પુરુષોત્તમ નારાયણને પણ અવતરણ કરવા મજબૂર કર્યા, જેથી કરી મનુષ્ય દેહ ધરી બાળક બન્યા. અને જેમના આંગણે નાની પગલીઓ પાડી હતી.

એવા પિતા ધર્મદેવ અને માતા ભક્તિદેવીની હંમેશાં સ્મૃતિ જળવાય રહે તેવા શુભ હેતુથી નારાયણ સરોવરના મંદિર તરફથી સામેના કિનારાની ભૂમિ ઉપર સ્મૃતિછત્રી કરી ચરણારવિંદ પધરાવવામાં આવ્યા છે.

સતી જીવરાણીબાઈની સ્મૃતિછત્રી

ભગવાન શ્રીહરિ પ્રગટ થઈને છપૈયામાં પ્રાદુર્ભાવ થવાનો વર આપ્યો તેવા માતા ભક્તિદેવીના દાદીમા સતી જીવરાણીબાઈ પોતાના પતિ બાલકરામ તરવાડીના દેહત્યાગ પછી સતી થયા અને તે બંનેનો અગ્નિસંસ્કાર નારાયણ સરોવરના મંદિર તરફથી સામેના કિનારાની ભૂમિ ઉપર કરવામાં આવ્યો હતો. આ સ્થાને સ્મૃતિછત્રી કરીને ચરણારવિંદ પધરાવવામાં આવ્યા છે. જીવરાણીબાઈને છપૈયામાં પૂર્ણ પુરુષોત્તમનારાયણનો પ્રાદુર્ભાવ થશે તેવો વર આપ્યો.

એકસમયને વિષે છપૈયાપુરમાં બાલકરામ તરવાડી (ભક્તિમાતાના દાદા) ઘણા જ બિમાર હતા. તેમના પુત્ર દુંદ તરવાડી તથા કૃષ્ણશર્મા તરવાડી એ બંને ભાઈઓએ શ્રીમદ્ ભાગવત કથા કરાવી. કથા સમાપ્તિ થઈ ત્યારે બાલકરામ તરવાડીને સર્વે સગાસનેહીઓએ અયોધ્યા સરયૂ નદીએ લઈ જવાનો વિચાર કર્યો. ત્યારે બાલકરામ બોલ્યા : “હે પુત્રો ! તમે મને સરયૂગંગા લઈ જશો નહિ. કારણ કે હું અહીં જ છપૈયામાં દેહત્યાગ કરીશ.” તેવું સાંભળીને દુંદ તરવાડીએ બે હાથ જોડીને કહ્યું : “હે પિતાજી ! અમે ન લઈ જઈએ તો લોકમાં અમારી ઘણી નિંદા થાય, માટે જરૂર લઈ જવા પડે.” તે બાલકરામ તરવાડી સૂતા હતા તે તરત બેઠા થઈને બોલ્યા : “હે પુત્ર ! તમારી લોકમાં નિંદા નહિ થાય. કારણ કે આ છપૈયાપુરની પૃથ્વી ઘણીજ પવિત્ર

છે. માટે અહીં પૂર્ણ પુરુષોત્તમ સ્વયં પ્રગટ થશે. અને હું તો પૂર્વનો કશ્યપ ઋષિ છું.” આ સાંભળી બાલકરામ તરવાડીના પત્ની જીવરાણીબાઈએ બંને પુત્રોને પોતાની પાસે બેસાડીને કહ્યું : “હે પુત્રો ! તમે ભગવાનની ભક્તિ કરજો અને પોતાના વર્ણાશ્રમનો ધર્મ પાળજો. અને હું તો સતી છું માટે પતિ સાથે બળી નિશ્ચે આ દેહનો ત્યાગ કરીશ.”

આ રીતનું માતાનું વચન સાંભળીને બંને ભાઈઓ અતિશય ચિંતા કરવા લાગ્યા. ત્યારે તેમને માતાએ બહુ પ્રકારે વાર્તા કરી શાંત પમાડ્યા, પરંતુ કાંઈ શાંતિ પામ્યા નહિ. ત્યારબાદ જીવરાણીબાઈ પોતે સ્નાન કરી બ્રહ્મરૂપ થઈ હાથમાં માળા લઈને સ્થિરવૃત્તિ કરી અષ્ટાક્ષર મંત્રનો જપ કરવા લાગ્યા. કેટલોક સમય થયો એટલે અક્ષરધરપતિ પૂર્ણ પુરુષોત્તમ સાક્ષાત્ અદ્ભુત દર્શન આપીને બોલ્યા : “હે જીવરાણીબાઈ ! આ જે તમારી પુત્રવધૂ ભવાનીબાઈને તેમને ત્યાં ભક્તિદેવી નામે પુત્રીનો જન્મ થશે. અને મોટી સરવારમાં ઈંટાર ગામને વિષે બાલશર્મા નામે વિપ્રને ઘેર ધર્મદેવ પોતે અવતાર ધારણ કરશે ને તે ધર્મદેવને આ છપૈયાપુરને વિષે ભક્તિદેવીની સાથે પરણાવશે. ત્યારે તે ધર્મભક્તિ થકી હું થોડાક સમયમાં પ્રગટ થઈશ. અને કેટલાક અક્ષરધામના મુક્તો પણ અહીં પ્રગટ થશે. અને તે ધર્મદેવના કુળમાં હું આચાર્યપદની સ્થાપના કરીશ.”

એ જ ધર્મ અને ભક્તિ થકી, અવતાર ધરીશ હું નકી; થોડા કાળમાં તે હું આવીશ, સાથે ઘણાક મુક્ત લાવીશ.

અવતાર તે ધરતીએ ધરશે, અક્ષરના તે ધર્મ આચરશે; ધર્મકુળે આચાર્ય પદવી, સ્થાપન કરીશ હવે નવી.

(શ્રી ઘનશ્યામલીલામૃતસાગર : ૧/૧/૪૯-૫૦)

આમ ઘણી વાત કરી અંતર્ધાન થઈ ગયા. ત્યારે તે જીવરાણીબાઈ ત્યાંથી ઊઠીને આનંદ પામતા હતા અને સર્વે હકીકત પોતાના પુત્રોને કહી. તેવા સમયમાં બાલકરામ તરવાડી દેહ મૂકવાની તૈયારીમાં હતા એટલે વાત પડતી મૂકીને તેમના પાસે જઈ પોતાના બંને પુત્રો સાથે બેઠા અને ઊચ્ચે સ્વરે ભગવાનનું નામ લઈ ભગવાનની સ્મૃતિ કરાવી. તેથી તરત જ બાલકરામે દેહનો ત્યાગ કર્યો. પછી તેમને અગ્નિસંસ્કાર માટે નારાયણ સરોવરથી પૂર્વ દિશામાં પોતાના આંબાવાડિયામાં લઈ ગયા. ત્યારે જીવરાણીબાઈ પોતાના પતિની પાછળ સતી થવા નીકળ્યાં. ત્યારે પોતાના બંને પુત્રો રુદન કરવા લાગ્યા. એટલે તેમના ઉપર દયા કરીને સર્વને ધીરજ ને આશીર્વાદ આપી બોલ્યા : “હે પુત્રો ! હે સંબંધીજનો ! મને સ્વયં પૂર્ણ પુરુષોત્તમનારાયણે દર્શન આપીને કહ્યું છે કે, પોતે સ્વયં અહીં છપૈયામાં પ્રગટ થશે. અને તમારી સર્વેની આપત્તિઓને દૂર કરશે. માટે તમે કાંઈ ચિંતા કરશો નહિ.” એમ કહી પોતે સતી થયા. પછી થોડા વર્ષો વીત્યા બાદ જીવરાણીબાઈને પ્રગટ થવાનું સ્વયં પૂર્ણ પુરુષોત્તમનારાયણે કહેલું તે પ્રમાણે પોતાનું વચન સત્ય કરવા માટે આ છપૈયાપુરમાં ધર્મભક્તિ થકી પ્રગટ થયા હતા.

કાલીદત્ત મોક્ષ સ્થાન

મંદિરથી પૂર્વ દિશામાં નારાયણ સરોવરના પૂર્વ તરફના કિનારા બાજુ આંબાના બગીચામાં બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ મહારાજે વક્રદંષ્ટિથી અસુર સરદાર કાલીદત્તને મોતને ઘાટ ઊતારી મોક્ષ કર્યો હતો. ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણની બાળલીલાઓ પૈકીની આ અતિ પ્રસિદ્ધ લીલા છે. આ લીલાપ્રસંગની સ્મૃતિઅર્થે આ સ્થાનમાં સ્મૃતિછત્રી કરીને ચરણારવિંદ પધરાવવામાં આવ્યા છે.

લીલાચરિત્ર : અસુર કાલીદત્તનો વધ

ત્રીજા વર્ષનો આરંભ થતાં ધર્મદેવે બાળપ્રભુ ઘનશ્યામનો ચૌલકર્મ સંસ્કાર કરાવ્યો. પછી ગોદાન તથા તેના અંગભૂત દક્ષિણા વગેરે આપીને ઘણા બ્રાહ્મણોને ધી-સાકરથી યુક્ત તથા કેરીના રસયુક્ત ભોજનથી તૃપ્તિ પમાડી; ગામમાં રહેલા પોતાના જ્ઞાતિ બંધુઓને તેમજ બીજાને તથા દેશાંતરથી આવેલા સૌને ધર્મદેવે આ ચૌલ સંસ્કાર ઉત્સવમાં જમાડ્યા. તે દિવસે ચૌલ કર્મ નિમિત્તે આવેલા સંબંધીઓની સરભરા કરવામાં રોકાયેલા ભક્તિમાતા અત્યંત પ્રિય પુત્રની સંભાળ રાખી ન શક્યા. તે

ભક્તિમાતા પોતાના પુત્રને બીજા કુમારોને રમાડવા આપીને ત્યાં આવેલી સ્ત્રીઓની શુશ્રૂષામાં પ્રવૃત્ત થયા. ધર્મદેવ વિપ્રોને દાનદક્ષિણા આપવામાં વ્યસ્ત હતા. બાળકો તો રમતાં રમતાં ત્રણ વર્ષના બાળપ્રભુ ઘનશ્યામને તેડીને ક્યારે બહાર નીકળી ગયા એની કોઈનેય ખબર પણ ન રહી.

બાળપ્રભુ ઘનશ્યામને રમાડતા પરસ્પર ખેલ કરતા બાળકો છપૈયા ગામથી પૂર્વ દિશામાં આવેલા અતિ રમ્ય અને વિશાળ આંબાના બગીચામાં ગયા. ત્યાં આંબા ઉપર સુંદર મઝાની કાચી પાકી કેરીઓ લટકે. કેટલીય નીચે પણ પડેલી. બાળકો તો કેરીઓ વીણે, ખાય અને રમે છે. બાળપ્રભુ ઘનશ્યામને એક ઘેઘૂર આંબાના થડ પાસે છાંયે બેસાર્યા છે. સહુ બાળકો તો નિર્દોષ આનંદમાં મશગૂલ છે.

બાળપ્રભુ ઘનશ્યામને મારી નાખવાના કાવતરાં કરી રહેલા કાલીદત્તને આજે જોઈતો લાગ મળી ગયો. એ નાનો બાળક બનીને ભેળો રમવા લાગ્યો. બાળપ્રભુ ઘનશ્યામને પકડવા લાંબો હાથ કર્યો ત્યાં તો ભારે આંચકો લાગ્યો એટલે એ વીફર્યો. પાતોની આસુરી માયાથી વાવાઝોડું અને વરસાદની આંધી ઉત્પન્ન કરી. બાળકો આઘાંપાછાં ભાગીને ઓથે સંતાઈ ગયા ને બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ દહીંયા આંબા નીચે બેસી રહ્યા. ચાલુ તોફાને પ્રભુને મારી નાખવા વિકરાળ રૂપે એ આંબા ઉપર ત્રાટક્યો અને ભયંકર કડાકો થયો. આંબો ઢળીને ભોં ભેગો થઈ ગયો. હવે બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ કચડાઈ ગયા હશે એમ માની એ જ્યાં જોવા ગયો ત્યાં તો બાળપ્રભુને બચી ગયેલા ભાળ્યા. કાલીદત્તે પડેલા મહાવૃક્ષની નીચે પણ શ્રીહરિને જીવતા રહેલાં જોયા તેથી ફરીથી પણ તેમને પકડવા બે હાથ લાંબા કર્યા. તેવામાં શ્રીહરિની દૃષ્ટિમાત્રથી જ મોહ પામીને તે અસુર ભ્રાન્તિથી વિહ્વળ (ગાંડો) થયો. અને જાણે ભૂતનો પ્રવેશ થયો હોય તેમ અરણ્યને વિષે આમતેમ ભમવા લાગ્યો. ભયથી વ્યાકુળ બનેલા બાળકો વીજળીના પ્રકાશમાં ઊંચે અથડાતા, નીચે પડતા અને આમતેમ ભમી રહેલા કાલીદત્ત અસુરને જોવા લાગ્યા.

વાયુના આઘાતથી તે ક્ષણે પડતા; અને પૂર્વે પડી ગયેલા આમ્રવૃક્ષની સાથે અથડાઈ અથડાઈને કાલીદત્ત અસુરનું શરીર ઘવાયું. તેમાંથી નીકળતા રુધિરને કારણે લાલ કેસુડાંથી ખીલેલા ખાખરાના વૃક્ષ જેવો જણાતો તે અસુર તે જ ક્ષણે મરણને શરણ થયો. મહા બુદ્ધિમાન શ્રીહરિએ શસ્ત્ર વિના પણ માત્ર પોતાની ઈચ્છાથી પ્રકટ કરેલા મહા પ્રતાપથી કાલીદત્તનો વિનાશ કર્યો. એની આસુરી માયા ઊડી ગઈ. તોફાન શમી ગયું. સંતાએલાં બાળકોએ બહાર આવી ‘હે ઘનશ્યામ ! તમે ક્યાં છો ? ચાલો ઘેર.’ એમ પોકારીને ખોળવા લાગ્યા પણ ક્યાંય જડ્યા નહિ. સહુને પેટમાં ફાળ પડી.

ગામમાં ભક્તિમાતાને જાણ થતાં એમનો જીવ તાળવે

ચોંટી ગયો ! ‘હાય હાય ! મારા લાલનું શું થયું હશે !’ ધર્મદેવ, વશરામમામા, સુંદરીમામી, રામપ્રતાપભાઈ વગેરે હાંફળાં ફાંફળાં થઈને ઘનશ્યામને ગોતવા આંબાવાડિયા તરફ ધસ્યા. કોઈના હાથમાં લાકડીયું તો કોઈના હાથમાં હથિયારો છે. કોઈના હાથમાં દીવા કે ફાનસ છે. બાળકો ભેળાં છે. ગોતતાં ગોતતાં ભાંગી પડેલા આંબા પાસે આવ્યા. ત્યારે બાળકોએ કહ્યું, ‘ઘનશ્યામ આ આંબા નીચે બેઠાં હતા.’ આ સાંભળી માતાના હૈયામાં ધ્રાસકો પડ્યો. ‘અરે આ ઢળી પડેલ આંબા નીચે મારો લાલ ક્યાંથી જીવતો રહ્યો હોય ! ધડકતે દિલે સહુ આ તોતીંગ દહીંયા આંબાની ડાળીઓ આઘાપાછી કરીને જોવા લાગ્યાં. ભાંગેલી ડાળો ઊંચાનીચી થતાં નીચે થડ પાસેના પોલાણમાં ઘનશ્યામને સ્તનપાન કરાવી રહેલ શ્રદ્ધા, મૈત્રી આદિક બાર માતાઓ એકદમ અદૃશ્ય થઈ ગઈ. સુંદરીમામીએ ફાનસના અજવાળામાં થડ પાસે ઘનશ્યામને દીઠા ને તરત જ ઊંચકી લઈને નણંદ ભક્તિદેવીને આપ્યા. માતાનો જીવ હેઠો બેઠો. પુત્રને પ્રેમથી છાતીએ ચાંપ્યા ને હર્ષભેર ભાભીની ડોકમાં પોતાની મોતીની માળા પહેરાવી દીધી. સર્વે છપૈયાવાસીઓનાં મનમાં અતિશય આનંદ થયો. સર્વે આશ્ચર્યમાં ગરકાવ થયાં. અને ચંદ્રોદય થતાં ગામમાં પાછા આવ્યાં. આ બાળક જણાતા ઘનશ્યામ કોઈ સામાન્ય પ્રાકૃત શરીરધારી માણસ જેવા નથી પરંતુ પૂર્ણ પુરુષોત્તમનારાયણ તેઓ પોતે પૃથ્વી પર આપણા ભવનમાં આપણે ત્યાં પ્રગટ થયા છે.

આ જ પરમાત્માએ પ્રસન્ન થઈ દુષ્ટ મતિવાળા અસુર શત્રુઓનો વિનાશ અને આપણું રક્ષણ કરવાની પ્રતિજ્ઞા કરી છે. તે હેતુથી આપણે ત્યાં પુત્ર સ્વરૂપે પ્રગટેલા બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ જ આ મહા માયાવી અસુરગુરુનો વિનાશ કર્યો છે. નહિતર આવા મહાબળવાન અસુરનો નાશ કરવા કોણ સમર્થ થાય ? આ અસુરના બળથી જ સર્વે દાનવો બળવાન થયા છે અને આના મોતથી સર્વે અસુરોનાં મોત નિશ્ચય થયેલાં જ છે.

પૃથ્વી પર આ કાલીદત્ત સર્વે અસુરોનું મૂળ છે. મૂળના વિનાશથી શાખાનો વિનાશ નિશ્ચિત થયેલો જ છે. અરે! આશ્ચર્યની વાત એ છે કે શસ્ત્ર ધારણ કર્યા વિના પણ બુદ્ધિમાન પુત્રસ્વરૂપી આ પરમાત્માએ બાલ્યાવસ્થામાં જ દૈત્યરાજ કાલીદત્તનો વિનાશ કર્યો. તો આગળ જતાં આ બાળક શું નહિ કરે ? પૃથ્વી પર આ બાળક જ આપણું પોષણ કરશે. હવે આપણે અને આપણાં સંબંધીઓ સર્વે નિર્ભય બન્યાં. અહો ! આ દયાના સિંધુ ભગવાનની ભક્તવત્સલતાનું વર્ણન આપણાથી કેમ થઈ શકે ? આ પ્રમાણે કહી ઉત્સુક હૃદયવાળાં માતાપિતાએ બાળસ્વરૂપ શ્રીહરિને દૃઢ આલિંગન કર્યું અને તેઓ અતિશય સુખના સિંધુમાં ગરકાવ થયાં.

ત્રિકોણિયું ખેતર

છપૈયા મંદિરથી ઈશાન ખુણામાં આ ત્રિકોણિયું ખેતર આવેલું છે. અહીં પિતા ધર્મદેવ અને મોટાભાઈ રામપ્રતાપજી મકાઈ અને ચીભડાંની ખેતી કરતા હતા. આ ખેતરમાં બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ મહારાજ ઘણીવાર પધારી કડવા ચીભડાં મીઠા કર્યા હતા અને ઘાસની ઠેકાણે ચીભડીના વેલાનું નીંદામણ કરીને પુનઃ ચીભડીના વેલાને સજીવન કર્યા હતા તેવા અનેક ઐશ્વર્ય-પ્રતાપો જણાવ્યા હતા. તેથી આ સ્થાને અતિ પ્રાસાદિક જાણી સ્મૃતિછત્રી કરી ચરણારવિંદ પધરાવવામાં આવ્યા છે.

લીલાચરિત્ર-૧

ચીભડીના વેલાને પુનઃ સજીવન કર્યા

એકવખત આ ત્રિકોણિયા ખેતરમાં મકાઈ તેમજ ચીભડાં વાવેલાં હતાં. ખેતરમાં ખડ બહુ થઈ જવાથી નીંદવા માટે મજૂરો રાખ્યા હતા. આ મજૂરો પાસે ધર્મદાદા નીંદામણ કરાવી રહ્યા હતા. બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ ઘેરથી જમીને આવ્યા એટલે ધર્મદેવ જમવા ગયા. બાળપ્રભુ ઘનશ્યામે ચીભડીના વેલા આમ તેમ ફંફોળ્યા પણ ચીભડાં મળ્યા નહિ એટલે મજૂરોની જેમ પોતે પણ નીંદવા લાગ્યા પણ બાળપ્રભુ ઘનશ્યામનું નીંદણું વિચિત્ર. ખડને રહેવા દે અને ચીભડીના વેલા તથા મકાઈના છોડને મૂળમાંથી ઉખાડી નાખે. એમને વેલા ઉપાડતા જોઈને સુરજબલી મજૂરે કહ્યું : “ઘનશ્યામબાબુ ! તમે આ શું કરો છો ? ખડ કાઢવાને બદલે મકાઈ અને ચીભડીને કેમ ઉખેડીને કાઢી નાખો છો ?” હસતાં હસતાં બાળપ્રભુ ઘનશ્યામે કહ્યું : “ચીભડી ને મકાઈ સાવ ઓછી છે ને ઘાસ તો ઘણું છે એટલે થોડું હોય એને કાઢીએ તો થોડી હિંસા થાય. એટલે હું આમ કરું છું.”

‘રહેવા દો તમારે નીંદવું નથી. ધર્મદાદા અમોને ઠપકો આપે.’ બીજા મજૂરોએ કહ્યું પણ બાળપ્રભુ ઘનશ્યામે તો એ કોઈનું માન્યું નહિ અને પોતાનું કામ ચાલું રાખ્યું. આથી સુરજબલીએ ધર્મદેવને કહેવા ગામ તરફ દોટ દીધી, ત્યાં તો રામપ્રતાપભાઈને ખેતરે આવતા દેખ્યા એટલે એણે બધી વાત ભાઈને કહી.

પછી તો ભાઈ ઊપડતે પગે ઉતાવળા ચાલીને ખેતરે આવ્યા અને દૂરથી જ લાંબો હાથ કરીને બાળપ્રભુ ઘનશ્યામને વઢવા લાગ્યા : “ઘનશ્યામ ! તમને આવું નીંદવાનું કોણે કહ્યું ? આમ કરવાથી તો બગાડ થાય એટલીય શું તમને ખબર પડતી નથી ?”

આમ ગરમ થઈને કહેતા ભાઈ પાસે આવ્યા એટલે ઘનશ્યામ

સૂનમૂન થઈ ગયા. ભાઈએ હાથ ઉગામ્યો એટલે બે ડગલાં પાછાં હટીને કહેવા લાગ્યા : “અમે તો કાંઈ બગાડ કર્યો નથી !”

“તો શું આ બધાય મજૂરો ખોટું બોલે છે, એમ ને ?”

“પણ બગાડ થયો હોય તો બતાવો ને ? ખ્યાલ તો આવે !”

આથી ભાઈએ સુરજબલી સામે જોયું. એટલે એણે જ્યાં જ્યાં ઘનશ્યામે રમત કરી હતી ત્યાં ભાઈને ફેરવ્યા પણ એકેય વેલો તૂટેલો કે છોડ ઉપાડેલો જોવામાં આવ્યો નહિ. આથી સુરજબલીએ ભારે ભોંઠપ અનુભવી. બીજા મજૂરો પણ નવાઈ પામી ગયા ને અંદરોઅંદર કહેવા લાગ્યા કે ચીભડીના વેલા ને આ મકાઈના છોડને તો આપણે ઉપાડેલા જોયા હતા ! એ પાછાં ચોંટી કેવી રીતે ગયા ? ઘનશ્યામબાબુએ આ શો ચમત્કાર કર્યો !! બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ સામે બગાડનો એકેય પુરાવો ન મળતાં ભાઈએ કહ્યું : “તમે બધા નીંદવા માંડો અને ઘનશ્યામ તમે ઘેર જાઓ”

મોટાભાઈએ કહ્યું તોપણ બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ ઊઠ્યા નહિ. એટલે પોતાનો હાથ ઊંચો ઉપાડીને મારવાનું કરે છે એટલામાં તો શંખ, ચક્ર, ગદા, પદ્મ એ ચાર આયુધ સહિત ચતુર્ભુજ કિશોરમૂર્તિ મહાઅલૌકિકરૂપે ભાઈને દર્શન દીધા. ત્યારે ભાઈ નિર્માની થઈ બે હાથ જોડીને બોલ્યા : “હે ઘનશ્યામ ! તમો તો સાક્ષાત્ કૃષ્ણ કનૈયા છો. હું તો તમારો સેવક છું. માટે આ તમારું તેજ અમને દહન કરે છે. તેથી અમોને તરસ બહુ લાગી છે.” આવી રીતની વિનતી સાંભળી તત્કાળ સર્વે તેજ પાછું પોતામાં સમાવી લીધું. પછી બાળપ્રભુએ પોતાનો હાથ લાંબો કરીને કૂવામાંથી જળનો લોટો ભરીને મોટાભાઈને આપીને પોતે તરત દોડીને ઘેર આવતા રહ્યા.

પછી ભક્તિમાતા પ્રત્યે બોલ્યા : “હે દીદી ! અમો તો હવે બ્રહ્મચારી થઈશું.” તે વચન સાંભળી ભક્તિમાતા દિલગીર થઈને બોલ્યા : “હે ઘનશ્યામ ! તમારે શું દુઃખ છે તે બ્રહ્મચારી થવું છે ?” એમ કહીને મસ્તક ઉપર હાથ ફેરવીને બોલ્યા : “હે ભાઈ ! ચાલો

જમવા.” ત્યારે બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ કહે : “અમારે આજે જમવું નથી. ખેતરમાં મોટાભાઈ અમોને મારવા આવ્યા હતા. એટલે અમો ઘેર નાસી આવ્યા છીએ.” આમ વાત કરતા હતા ત્યાં મોટાભાઈ ઘેર આવ્યા. ત્યારે ભક્તિમાતા મોટાભાઈને વઢવા લાગ્યા : “રામપ્રતાપ ! તમે ઘનશ્યામને શા માટે મારવા ગયા હતા ?” ત્યારે તેઓ દિલગીર થઈને બોલ્યા : “હે દીદી ! મને આવી ખબર નહતી. આ તો સાક્ષાત્ પુરુષોત્તમ ભગવાન છે. તેમને મેં ધોલ ઉગામી તે મારી મોટી ભૂલ થઈ છે.” એમ કહીને પાછા ખેતરમાં મજૂર પાસે ગયા. તે વાર પછી બીજે દિવસે રીસાઈને કોઈને કહ્યા વિના સવારના પહોરમાં બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ ચાલી નીસર્યા. તે ગામ તિનવામાં જઈને ભૂતિયા કૂવાની બખોલમાં છાના બેસી ગયા. હવે બાળપ્રભુ ઘનશ્યામને ઘેર નહિ દેખીને ધર્મભક્તિ ઉદાસ થઈ ગયા. તે જોઈને રામપ્રતાપભાઈ પણ ઘણા જ દિલગીર થઈ પોતાના મામા ઘેલા તરવાડીના ઘેર જઈને કહ્યું : “મામા ! ઘનશ્યામ તો આજે સવારના પહોરમાં વહેલા ઊઠીને જતા રહ્યા છે, તો હવે હું કેમ કરું ? મને તો મારા માતા-પિતા વઢે છે.” ત્યારે વસંતામામી બોલ્યા : “ભાઈ ! તમો કાંઈ દિલગીર થશો નહિ. ઘનશ્યામ ક્યાંય જવાના નથી. છપૈયાપુર ગયા હશે. ત્યાં તમો જાઓ.” મામીનું વચન સાંભળી રામપ્રતાપભાઈ હાથમાં લાકડી લઈને ચાલ્યા તે ગામ ભમેયામાં આવીને શુકલ માધવરામને પૂછીને છપૈયાપુરને વિષે આવીને પોતાના મામા વશરામ તરવાડી તથા મોતી તરવાડીને કહ્યું : “મામા ! ઘનશ્યામ અહીં આવ્યા છે ?” ત્યારે તેમણે ના પાડી. પછી મામા સહિત નારાયણ સરોવરના કાંઠા ઉપર જોઈને પીરોજપુર ગયા. ને ત્યાં તપાસ કરી તિનવા ગામમાં આવીને પ્રથિત પાંડેને તથા વચનાભાઈ આદિક સર્વેને પૂછ્યું. ત્યારે તે સર્વેએ કહ્યું : “હે રામપ્રતાપભાઈ ! ઘનશ્યામભાઈ તો અહીં આવ્યા નથી.” એમ કહે છે તેટલામાં અમરભાઈ કૂવેથી જળ ભરીને આવ્યા. તે સાંભળીને બોલ્યા : “તમારા ભાઈ તો કૂવાની બખોલમાં બેસી રહ્યા છે. તે હું નજરે જોઈને આવી છું.” અમરભાઈની વાત સાંભળીને મામા-ભાણેજ બંને ઉતાવળા થકા તે ભૂતિયા કૂવા ઉપર જઈને જોયું, પણ ક્યાંય ઘનશ્યામ દેખાયા નહિ. પછી ઉચ્ચ સ્વરે બોલ્યા : “હે ઘનશ્યામ ! તમો કૂવામાં હો તો બોલો. માતા-પિતાએ ત્રણ દિવસથી કાંઈ ખાધું નથી. તમારું મુખકમળ જ્યારે દેખશે ત્યારે જમશે.”

આવા મહાદુઃખ ભરેલા વચન સાંભળી બાળપ્રભુ ઘનશ્યામે તરત પોતાના હાથ લાંબા કર્યા, એટલે રામપ્રતાપભાઈએ સહુને દેખતે કૂવામાંથી બહાર કાઢ્યા. તે ચરિત્ર જોઈને સર્વે પુરવાસી જનો આશ્ચર્ય પામ્યા. પછી બંને ભાઈઓ ત્યાંથી મામાને પાછા વાળીને ચાલ્યા તે તરગામ આવતા વચમાં વેણીપુર થઈને ભમેયાના તળાવ ઉપર ઘડી એક વિશ્રામ લઈને ચાલ્યા તે ઘેર આવ્યા. પછી માતા-પિતા તથા ઘેલા તરવાડી આદિક સર્વે જન આનંદ પામ્યા, પછી રસોઈ કરીને ભક્તિમાતાએ બે પુત્રો સહિત ધર્મદેવને જમાડ્યા. પછી ધર્મભક્તિ ત્યાં થકી પોતાના બંને પુત્રો સહિત સરસામાન ગાડામાં ભરીને ચાલ્યા તે છપૈયાપુર આવતા વચ્ચે ગામ મનકાપુરના તળાવ ઉપર પીપળાના વૃક્ષ નીચે ઉતારો કરીને ટીમણ કરી ત્યાંથી ચાલ્યા તે મનોરમા નદીમાં ઉતરતા ઢાળમાં ગાડું ઊંધું વળી ગયું. તેથી સર્વે સરસામાન પાણીમાં પલળી ગયો. પછી તે ગાડાંને બહાર કાઢીને તે સર્વે સામાન ગાડામાં ભરીને ત્યાંથી છપૈયાપુરમાં આવીને પોતાના નિવાસમાં રહ્યા.

લીલાચરિત્ર-૨

ચીભડાં મીઠા કર્યા

એકવખત વશરામ તરવાડીએ મીન સરોવરના કિનારે આવેલા ત્રિકોણિયા ખેતરમાં ચીભડી અને મકાઈ ભેગા વાવ્યા હતા. તેમાં ચીભડાના વેલામાં જ્યારે ચીભડાં આવ્યા ત્યારે ચાંખ્યા તો બધા કડવા ઝેર જેવા થયા હતા. તે જોઈને વશરામમામા ઉદાસ થઈને ઘેર આવી ચોતરા ઉપર બેઠા. પછી પોતાના બેન ભક્તિદેવીને કહ્યું : “બહેન ! આપણા ખેતરમાં તો ચીભડા કડવા થયા તે હવે કેમ કરવું ? જો મીઠા થયા હોત તો ઘનશ્યામ આદિક સહુ નાના-મોટા આપણે જમત.” એમ કહે છે ત્યાં બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ કહે : “મામા ! આ હું ખેતરમાંથી ચીભડા લાવ્યો છું તે મને કાંઈ કડવા લાગતા નથી.” એમ કહી પોતે પોતાની પાસેનું એક ચીભડું સુધારી સર્વેને વહેંચી આપ્યું. તે સહુ જમ્યા ને કોઈને જરાપણ કડવું લાગ્યું નહિ. તે જોઈને વશરામમામા બહુ આશ્ચર્ય પામી ગયા. પછી પોતે બાળપ્રભુ ઘનશ્યામને વિષે ભગવાનપણાનો વિશ્વાસ લાવી તેમને પોતાની સાથે ખેતર લઈ ગયા ને ત્યાં ચીભડા ચાંખી જોયા તો બધા મીઠા લાગ્યા. ત્યારે બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ બોલ્યા : “મામા ! તમે આ ચીભડા અમને જમાડવાનો વિચાર કર્યો હતો તેથી આ તમામ ચીભડા મીઠા થઈ ગયા. નહિ તો કડવા થાત. તે માટે હરકોઈ કામ હોય તેને વિષે પ્રથમ દેવનો ભાગ કાઢીને દેવને આપે છે તો તેને દેવ સહાય કરે છે.”

બાળપ્રભુ ઘનશ્યામની વાત સાંભળી વશરામમામા પોતાના ભાણેજને પગે લાગ્યા ને પછી થોડા ચીભડા ઘેર લાવ્યા અને ધર્મભક્તિ તથા રામપ્રતાપભાઈ વગેરે સર્વે સગાસંબંધીઓને જમાડ્યા. તે પછી મંછારામની મા બોલ્યા : “મંછારામ ! આપણા ખેતરમાં ઘનશ્યામ આવીને ચીભડા બહુ બગાડે છે માટે તેને કહેજે કે તમે અમારા ખેતરમાં કોઈ દિવસ આવશો નહિ.” આ વાત અંતર્યામીપણે બાળપ્રભુ ઘનશ્યામે જાણી. તેથી પોતાની ઈચ્છા વડે તેના ખેતરમાં બધા વેલા એકસાથે સુકાઈ ગયા. તે જોઈને સહુ કહેવા લાગ્યા કે, “આ ચીભડીના વેલા એકદમ કેમ સુકાઈ ગયા ?” ત્યારે મંછારામ કહે : “એ તો ભગવાન જાણે.” ત્યારે ત્યાં બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ બેઠા હતા તે સાંભળીને બોલ્યા : “હા, એ વાત સાચી. ભગવાન જ જાણે પણ બીજાને એ કાંઈ માલુમ ન પડે.”

બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ મહારાજના મર્મવચનને વશરામમામા સમજી ગયા તેથી તેઓએ કહ્યું : “હે ભાઈ ઘનશ્યામ ! એ ચીભડીના વેલા સુકાઈ ગયા તે તો બધું તમારું કારણ છે માટે હું તો તમને કહું છું કે અમારા ખેતરમાંથી તમારે ખુશી પડે તેટલા મકાઈ ડોડા અને ચીભડાં જમવા ને સર્વેને જમાડવા. અમે તમને કાંઈ કહેશું નહિ.” તેથી બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ તે ખેતરમાંથી મકાઈ ડોડા અને ચીભડા લાવીને પોતે જમે અને ધર્મભક્તિ આદિક પરિવાર તથા સર્વે મિત્રોને જમાડતા. આ જોઈને વશરામમામા બહુ રાજી થતાં. પછી વશરામમામાએ છેલ્લે જ્યારે મકાઈનો પાક લીધો ત્યારે બીજા કરતા વધારે મકાઈનો પાક આવ્યો. આવો પ્રતાપ જોઈને સર્વે છપૈયાપુરવાસી જનો આશ્ચર્ય પામીને ધર્મનંદન ઘનશ્યામ મહારાજને વિષે ભગવાનપણાની બુદ્ધિ કરવા લાગ્યા.

છપૈયા મંદિરથી દક્ષિણ દિશામાં આ મીન સરોવર આવેલું છે. આ સરોવરમાં બાળપ્રભુએ અનેક જળક્રીડાઓ તેમજ રમત લીલાઓ કરી છે. માછલાઓને સજીવન કર્યા હતા, મિત્રો સાથે પાણીમાં સંતાયા હતા અને બીજા રૂપે બહારથી આવ્યા હતા અને પુરજનોને ભગવાન શ્રી રામચંદ્રજી સ્વરૂપે દર્શન આપ્યા હતા તેવા અનેક દિવ્ય ચરિત્રો કરીને પોતાનો પ્રતાપ જણાવ્યો હતો.

લીલાચરિત્ર-૧

માછીમારને યમરાજ રૂપે દર્શન દીધા

છપૈયામાં એક દિવસ બાળપ્રભુ ઘનશ્યામે પોતાના મિત્રો વેણી, માધવ અને પ્રાગને બોલાવીને કહ્યું : “ચાલો આપણે મીન સરોવરે નાહવા જઈએ.” નાહવાની વાત આવી એટલે સૌ તૈયાર. ચારેય બાળમિત્રો મીન સરોવરે ગયા. સરોવરને કિનારે એક મહુડાના વૃક્ષ હતું ત્યાં સૌ કપડાં કાઢવા લાગ્યા. તેવામાં બાળપ્રભુ ઘનશ્યામની નજર એક માછીમાર પર પડી.

એક કાળો અને કઢાવર માછીમાર ઊભો ઊભો માછલીઓ પકડે અને ટોપલામાં ભરે. બાળપ્રભુ ઘનશ્યામની નજર માછલીના ઢગલા પર પડી. આટલી બધી મરેલી માછલીઓ જોઈને તેમને દયા આવી. બાળપ્રભુ ઘનશ્યામે સંકલ્પ કર્યો કે, બધી માછલીઓ જીવતી થઈ જાય અને પળવારમાં જ બધી માછલીઓ જીવતી થઈ ગઈ, કૂદી કૂદીને બધી જ માછલીઓ પાણીમાં પાછી ચાલી ગઈ.

આ જોઈ માછીમાર ખૂબ ગુસ્સે થયો. બાળપ્રભુ ઘનશ્યામને મારવા દોડ્યો. ધર્મકુંવર ઘનશ્યામે વિચાર કર્યો કે, અભિમાનીનું અભિમાન તોડવું જોઈએ. હિંસા કરે તેને શિક્ષા કરવી જોઈએ. તેથી બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ યમરાજનું રૂપ લઈને માછીમાર પાસે આવ્યા. યમરાજ એટલે અતિશય વિકરાળ, મહાભયાનક રૂપ, મોટી મોટી મૂછ અને મોટા મોટા દાંત, લાલઘૂમ આંખો અને લાંબી લાંબી જીભ, અઢાર હાથ અને દરેક હાથમાં તલવાર, ભાલા, ત્રિશુલ જેવાં જુદાં જુદાં હથિયાર.

અચાનક યમરાજને સામે જોઈને માછીમાર તો ડરી ગયો. હાથપગ ધ્રૂજવા લાગ્યા. પરસેવો છૂટવા લાગ્યો. યમરાજએ માછીમારને યમપુરી અને નરકનાં દુઃખો દેખાડ્યાં.

દૂતો આગળ મેથીપાક ખવડાવ્યો. માર ખાઈ ખાઈને હાડકાં ખોખરાં થઈ ગયાં. બચાવો, છોડાવોની બૂમો પાડવા લાગ્યો. છેવટે તેને પોતાની ભૂલ સમજાઈ.

તેણે બાળપ્રભુ ઘનશ્યામની માફી માગી : “મારાં હાડકાં ભાંગી ગયાં. યમપુરી અને નરક યાદ કરું છું ત્યાં જ મને બીક લાગે છે. હાથપગ ધ્રૂજે છે. માટે મારી ભૂલ થઈ. મને માફ કરો. હવેથી માછલાં મારવાનો ધંધો નહિ કરું. આપ તો ભગવાન છો, મારાં પાપ દૂર કરો.” એમ કહી તે બાળપ્રભુ ઘનશ્યામને પગે લાગ્યો. બાળપ્રભુ ઘનશ્યામે તેને આશીર્વાદ આપી રવાના કર્યો. બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ અને બાળમિત્રો સરોવરમાં નાહીને ઘેર પાછા ફર્યા.

લીલાચરિત્ર-૨

મીન સરોવરમાં ડૂબી ગયા

એકવખત બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ પોતાના બાળમિત્રો સાથે મીન સરોવરમાં સ્નાન કરવા ગયા હતા. ત્યાં મહુડાના વૃક્ષ નીચે પોતાના વસ્ત્રો મૂકીને જળમાં સ્નાન કરવા પ્રવેશ કર્યો. ઘણી જળક્રીડાઓ કરી. પછી બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ પાણીમાં તરતા તરતા સામે મીન સરોવરના સામે કિનારે ગયા. એટલે વેણીરામ પણ તેમની પાછળ ગયો. તે વળતી વખતે થાકી જવાથી પાણીમાં ડૂબી ગયો. તે જોઈને ધોબી રામઅવધે કહ્યું : “હે ઘનશ્યામ ! વેણીરામ તો ડૂબી ગયો !!” તે સાંભળી સર્વે ઉદાસ થયા અને હવે શું કરવું ? તેના માતાપિતાને શું જવાબ આપીશું ? હમણાં આવશે તો મારશે. એમ સહુ વિચાર કરે છે ત્યાં તો ભક્તિમાતા આવ્યા. ત્યારે બાળપ્રભુ ઘનશ્યામને થયું કે, મારી માતા આવ્યા અને મને મારશે. એમ જાણી પાણીમાં ઊંડા બેસી ગયા. તે સમયમાં પહેલવાન તરવાડી તથા નિશ્ચલ તરવાડી ત્યાં આવીને બોલ્યા :

“વેણીરામ તથા ઘનશ્યામ ક્યાં છે?” ત્યારે ભક્તિમાતાએ કહ્યું : “એ બંને પાણીમાં ડૂબી ગયા છે.” તે સાંભળી પાણીમાં અંદર આઘા જઈ ખોળવા લાગ્યા.

તે સમયમાં બંને એકબીજાનો હાથ ખભા ઉપર રાખી ગામ તરફથી આવતા હતા. તેમને જોઈ સર્વે આશ્ચર્ય પામી ગયા ને પૂછ્યું : “ઘનશ્યામ તમે તો પાણીમાં ડૂબી ગયા હતાને?” ત્યારે બાળપ્રભુએ કહ્યું : “ના...ના, અમે તો ઘેર હતા.” બાળપ્રભુની વાત સાંભળી સર્વે વિસ્મય પામ્યા.

લીલાચરિત્ર-૩

મીન સરોવરમાં શ્રી રામચંદ્રજી સ્વરૂપે દર્શન આપ્યા

એકવખત બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ મહારાજ પોતાના મિત્રોને લઈને મીન સરોવરમાં સ્નાન કરવા માટે ગયા હતા. ત્યાં જળમાં અનેક પ્રકારની લીલાઓ કરતા થકા ઘણો સમય થયો એટલે પોતે પાણીમાં ઊંડા ઊતરીને પૃથ્વી ઉપર બેસી ગયા. ત્યારે સર્વે સખાઓ ધર્મનંદન ઘનશ્યામને શોધવા લાગ્યા. પરંતુ કોઈ રીતે મળ્યા નહિ. તેથી ઉદાસ થઈ બોલ્યા : “હે ભાનુ ધોબી ! ઘનશ્યામ મહારાજ અમારી સાથે સ્નાન કરતા હતા તે કોણ જાણે ડૂબી ગયા કે શું? તેમને મગર લઈ ગયો કે શું? કંઈ પત્તો લાગતો નથી.” તેવું સાંભળીને તે ધોબી પોતાના પિતા મંછારામ ધોબી સહિત બંને પિતા-પુત્ર ત્યાં આવીને ઊંડા પાણીમાં શોધવા લાગ્યા. ઘણીવાર સુધી બાળપ્રભુ ઘનશ્યામને શોધ્યા પણ કોઈ ભાળ મળી નહિ.

પછી મંછારામ ધોબી જળમાંથી બહાર આવીને બાળમિત્રોને કહે : “હે બાળકો ! તમે ઘનશ્યામની ઘરે જઈને તેમના માતાપિતાને કહો કે એમને જરૂર મઘર પકડી ગયો હશે.” એવું સાંભળી સર્વે બાળકો ડરીને ઘેર આવીને ધર્મદેવની

બધી વાત કરી. તે સમયે ધર્મભક્તિ, રામપ્રતાપભાઈ તથા મામા વશરામ તરવાડી આદિક પુરવાસીઓ મીન સરોવરે આવ્યા.

બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ પોતાના માતાપિતા આદિક સર્વેને દુઃખી થયેલા જાણીને પોતે તરત પાણી ઉપર ઊભા રહી બોલ્યા : “હે પિતા ! હે માતા ! તમે આટલા દુઃખી કેમ છો ? અમે તો આ જળમાં રામચંદ્રજી છે તેમની સાથે વાતો કરતા હતા.” તેવું સાંભળી સર્વે પુરવાસીઓ બાળપ્રભુ ઘનશ્યામની સામું જોવા લાગ્યા. ત્યાં તો રામચંદ્રજીને જોઈને સહુ કોઈ વિસ્મય પામ્યા. તે વખતે તે રૂપને પોતાની મૂર્તિમાં અદૃશ્ય કરી બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ જળ ઉપર ચાલી બહાર આવ્યા.

ત્યારે ભક્તિમાતાએ અતિ હેતે કરીને બાળપ્રભુ ઘનશ્યામના મસ્તક ઉપર હાથ ફેરવીને કહ્યું : “હે ઘનશ્યામ ! અમે તો તમારા સખાની વાત સાંભળીને દિલગીર થઈ ગયા હતા. અહીં આવતા અમારું કાળજું ફાટી ગયું. પરંતુ તમે મળ્યા તે બહુ સારું થયું. પણ હવે ફરીથી ક્યારેય મોટાભાઈ સિવાય એકલા અહીં આવશો નહિ.” એમ કહીને પોતાના પુત્ર ઘનશ્યામને સાથે લઈને સર્વે સંબંધી સાથે ઘેર આવ્યા.

મહુડા વૃક્ષ સ્મૃતિ સ્થાન (મીન સરોવરને કાંઠે)

મીન સરોવરના કાંઠે આ મહુડાનું વૃક્ષ હતું. આ વૃક્ષની નીચે અષ્ટસિદ્ધિઓ આવીને બાળપ્રભુ તથા મિત્રોને થાળ જમાડ્યો હતો વગેરે લીલાઓ પ્રસિદ્ધ છે. હાલ આ સ્થાનને અતિ મહિમાવંત જાણી સ્મૃતિછત્રી કરીને ચરણારવિંદ પધરાવ્યા છે.

લીલાચરિત્ર-૧

**અષ્ટસિદ્ધિઓ થાળ લાવી અને
બ્રહ્માદિક દેવો પ્રસાદ લેવા આવ્યા**

એકવખત બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ પોતાના મિત્રોની સંગાથે મીન સરોવરના કિનારે મહુડાના વૃક્ષ નીચે જઈને ઘણીવાર સુધી રમત રમતા હતા. પછી જ્યારે અતિશય ભૂખ લાગી ત્યારે વેણીરામ તાળી પાડીને કહે : “હે ભાઈઓ ! હવે તો રમવાનું બંધ કરીએ, આજે બહુ ભૂખ લાગી છે. માટે હવે ઘેર ચાલો.” ત્યારે બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ બોલ્યા : “હે વેણીરામ ! તને એકલાને ભૂખ લાગી છે ?” ત્યારે સુખનંદન કહે : “હે ભાઈ ! અમને સર્વેને પણ ભૂખ લાગી છે.” તેવું સાંભળીને મિત્રોનું વચન સત્ય કરવા બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ પોતાના પેટ ઉપર હાથ ફેરવીને કહ્યું : “મિત્રો ! મને પણ ભૂખ લાગી છે. માટે આપણને અહીં જમવાનું મળે તો ઘેર જવું કે નહિ ? શું કહો છો, બોલો ?” ત્યારે વેણીરામ બોલ્યો : “ભાઈ ! જમવાનું અહીં મળે તો ઘેર જવાનું શું કામ છે ?” એટલે ધર્મનંદન ઘનશ્યામે કહ્યું : “ચાલો, તમને બધા મિત્રોને હું જમાડું. પરંતુ હું કહું તેમ કરો તો !” ત્યારે સર્વે મિત્રો બોલ્યા : “ભાઈ ! જેમ તમે કહો તેમ અમે સર્વે કરીએ, પરંતુ જમવાનું જેમ બને તેમ વહેલું આપો.” ત્યારે વેણીરામ પ્રત્યે બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ બોલ્યા : “વહેલું ઉતાવળથી જમવું હોય તો આ અમારો રૂમાલ તમે લ્યો અને ચાર છેડા આ મહુડાની ડાળ સાથે બાંધીને આપણે બધાય ચાલો નહાવા જઈએ !” એમ કહીને તે ડાળે પોતાનો રૂમાલ બંધાવીને મીન સરોવરમાં સ્નાન કરવા માટે ગયા. સરોવરના સુંદર અને સ્વચ્છ જળમાં જળક્રીડા કરતા કરતા જમવાની વાત ભૂલી ગયા. પછી ઘણીવાર થઈ ત્યારે બાળપ્રભુ ઘનશ્યામે કહ્યું : “મિત્રો ! ચાલો હવે સાંજ પડી જશે તો મોટાભાઈ ઠપકો આપશે.” એમ કહીને પાણીમાંથી બહાર નીકળ્યા. પછી વેણીરામ કહે : “હે ઘનશ્યામ ! આવું જ ખવરાવ્યું ?” ત્યારે તેમનો સાચો ભાવ જોઈને બાળપ્રભુ ઘનશ્યામે મહુડાના વૃક્ષ ઉપર ચઢીને બધા મિત્રોને વૃક્ષ ઉપર બોલાવી લીધા. અને તે રૂમાલમાં સર્વે જોવા લાગ્યા. ત્યાં તો ધર્મકુંવર ઘનશ્યામની ઈચ્છાથી અષ્ટસિદ્ધિઓ ભોજનનો થાળ લાવીને પોતાના એક હાથમાં થાળ રાખીને બીજા હાથ વડે તે થાળમાંથી વાનગીઓ લઈને રૂમાલમાં મૂકતી હતી. તે જોઈને સર્વે સખાઓ વિસ્મય પામવા લાગ્યા. પછી તે રૂમાલમાંથી બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ પોતાનો હાથ લાંબો કરીને વૃક્ષની ડાળ ઉપર બેઠેલા સર્વે મિત્રોને આપતા જાય અને પોતે જમતા જાય. પછી અષ્ટસિદ્ધિઓને કહે : “અમે પીરસવા જઈએ છીએ એટલે અમારાથી જમાતું નથી. માટે તમે સર્વેને પીરસો.” બાળપ્રભુ ઘનશ્યામની વાત સાંભળી સિદ્ધિઓ સર્વેને પીરસીને જમાડવા લાગી. થોડીવાર પછી સોનારૂપાની ઝારીથી ધર્મનંદન

ઘનશ્યામને જળપાન કરાવતી હતી ત્યારે બાળપ્રભુ પોતે ત્યાંથી અદૃશ્ય થઈને વૃક્ષ નીચે આવીને બેઠા અને સિદ્ધિઓને કહે : “તમારા થાળ અહીં લાવો.” એમ કહીને થાળ મંગાવીને વચ્ચે મૂકીને ચારે તરફ સખાઓને બેસાડી પોતે પણ જમવા લાગ્યા. ત્યારે મિત્ર વેણીરામે કહ્યું : “હે ઘનશ્યામ ! આ ભોજન કોણ લાવ્યું ?” ત્યારે બાળપ્રભુ કહે : “તમને અતિશય ભૂખ લાગી જાણીને અમારી આજ્ઞાથી અષ્ટિમાદિક સિદ્ધિઓ થાળ લાવી છે, તે તમે સર્વે પેટ ભરીને જમો.”

સર્વે મિત્રોની સાથે બાળપ્રભુ જમતા હતા તે વખતે બ્રહ્માદિક દેવો બાળપ્રભુ ઘનશ્યામનો પ્રસાદ જમવાની ઈચ્છાથી આકાશમાંથી આવીને ઊભા રહ્યા અને દર્શન કરીને મીન સરોવરમાં મત્સ્ય રૂપે થઈને ગુપ્ત રહ્યા. બાળપ્રભુ ઘનશ્યામે અંતર્યામીપણે જાણીને સર્વ સખાઓને કહ્યું : “મિત્રો ! હવે તો મોડું થયું છે, માટે પાણીમાં જે કોઈ હાથ ધોવા જશે તેને મગર પકડશે.” આમ મિત્રોને ડર બતાવીને પાણીમાં હાથ ધોવા જવા દીધા નહિ. તે જોઈને બ્રહ્માદિક દેવો સાધુ વેષે આવીને ભિક્ષા માગવા લાગ્યા. ત્યારે બાળપ્રભુ ઘનશ્યામે તેમને કહ્યું : “હે સંતો ! તમે વસ્તીમાં જાઓ.” પછી દેવો પોતાનું માન મૂકીને મૂળ સ્વરૂપે થઈને બાળપ્રભુને પગે લાગી બોલ્યા : “હે મહારાજ ! તમે તો અંતર્યામી છો અને સઘળું જાણો છો. તમારી પાસે અમે છાનું ક્યાં સુધી રાખીએ ? અમે તો તમારા પ્રસાદ માટે આવ્યા હતા, પરંતુ તમે અમને પ્રસાદ આપ્યો નહિ. પછી અમને થયું કે, જમ્યા પછી જળમાં હાથ ધોવા જશે ત્યારે અમે પ્રસાદ જમીશું. એમ જાણી માછલા રૂપે થયા. ત્યારે તો તમે અમારી વાત અંતર્યામીપણે જાણીને સર્વે સખાઓને મગરની બીક દેખાડી. તેથી હાથ ધોવા કોઈ આવ્યા નહિ. પછી અમે સાધુરૂપે થઈને પ્રસાદ માગવા આવ્યા ત્યારે તમે કહ્યું જે વસ્તીમાં જઈને માગો. આવી રીતે તમારી પ્રસાદી માટે યુક્તિઓ કરી તે અમારો અપરાધ ક્ષમા કરો ને દયા કરીને પ્રસાદ આપો.” ત્યારે બાળપ્રભુ ઘનશ્યામે પોતાના હાથનું ધોયેલું જળ તેમને આપ્યું. તે પ્રસાદ ગ્રહણ કરીને સિદ્ધિઓ સહિત નમસ્કાર કરીને આકાશમાર્ગે અદૃશ્ય થઈ ગયા. ત્યારબાદ બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ મિત્રો સાથે ઘણીવાર સુધી તે જગ્યાએ રમ્યા. પછી અંધારું થયું ત્યારે ઘેર આવ્યા. સર્વે સખાઓએ તે ચરિત્રની વાત ધર્મભક્તિ આદિક સર્વે પુરજનોને સંભળાવી. આ રીતે બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ મહારાજે પોતાના બાળમિત્રોને અષ્ટસિદ્ધિઓ દ્વારા જમાડવા રૂપી અને બ્રહ્માદિક દેવોએ આવીને પ્રસાદ લીધો તે ઐશ્વર્ય-પ્રતાપ દેખાડ્યો હતો. આ મીન સરોવરના કિનારે મહુડાના વૃક્ષ નીચે જઈને જે જન સુકૃત કર્મ કરશે અથવા પોતાના પિતૃઓનું શ્રાદ્ધ કરશે અથવા મનને સ્થિર કરીને ભગવાનનું ધ્યાન કરશે તેને કોટિ યજ્ઞનું ફળ મળશે અને અંતે આત્યંતિક કલ્યાણ જે ભગવાન શ્રીહરિનું અક્ષરધામ તેને પામશે.

લીલાચરિત્ર-૨

**રમત રમતા પડી જવાથી બાળપ્રભુ
ઘનશ્યામને ઓષ્ઠ ઉપર લોહી નીકળ્યું**

એકવખત બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ પોતાના સખાઓ સહિત છપૈયાપુરથી દક્ષિણ દિશામાં આવેલ મીન સરોવરમાં અનેક પ્રકારની જળક્રીડાઓ કરીને સ્નાન કરતા હતા. ત્યાં કિનારે એક મોટું મહુડાનું વૃક્ષ હતું તેના ઉપર ચડીને મર્કટ જાતિના શબ્દ કરી એકબીજા મિત્રો સામસામા કિલકિલાટીઓ કરી. હૂંકાહૂંક કરવું, ગોલાંટી ખાવી અને વૃક્ષ ઉપરથી જળમાં ધૂબકા મારવા એવી રીતે અલગ-અલગ રમત કરતા હતા.

બાળપ્રભુ ઘનશ્યામની રમત જોવા માટે દેવો પોતપોતાના વિમાનમાં બેસીને આકાશમાર્ગે આવીને અંતરિક્ષમાં રહીને જોતા હતા અને એકબીજાને એમ કહેતા હતા કે, “અહો ! અતિ આશ્ચર્ય !! આ છપૈયાપુરની પૃથ્વીને પણ ધન્ય છે. અને આ પુરના રહેવાસી જનોને, પશુ-પક્ષી અને વન-વેલીઓને પણ ધન્ય છે. જે અક્ષરાધિપતિ પૂર્ણ પુરુષોત્તમનારાયણ જ્યાં જન્મ ધરીને વિચરે છે ને અનંત પ્રકારના બાળચરિત્રો કરે છે તે મનુષ્ય સ્વરૂપે રહેલા ભગવાનની સાથે દેહ ધરીને રમવા, જમવા, ખેલવા એવા યોગને પામ્યા જે બાળકો તેના પણ પૂર્વજન્મના શા સુકૃત હશે ! જે પુણ્યે પરબ્રહ્મના આવા યોગને પામ્યા છે.”

એમ કહી દેવતાઓ ‘જય હો જય હો, જયજયકાર હો...’

નાદ કરી ચંદન-પુષ્પની વૃષ્ટિ કરીને વારંવાર દુંદુભિ વગાડતા હતા. પછી મહુડાના વૃક્ષ નીચે બાળપ્રભુ ઘનશ્યામને ઠેસ વાગવાથી પડી ગયા. તેથી ઓષ્ઠ ઉપર થોડુંક વાગવાથી લોહી નીકળ્યું. તેને જોઈને વેણીરામ આદિક સર્વે સખાઓ ઘણા ઉદાસ થઈ ગયા. તેમાંથી સુખનંદને એકદમ ઉતાવળથી ઘેર આવી ધર્મભક્તિને કહ્યું : “દાદા ! તમારા ઘનશ્યામ પડી ગયા અને ઓષ્ઠ ઉપર વાગ્યું છે ને લોહી પણ વહે છે.” તે સાંભળીને ધર્મભક્તિને પોતાના પુત્રને વિષે અપાર સ્નેહ હોવાથી મૂર્છા આવી ગઈ અને પૃથ્વી ઉપર પડી ગયા. પોતાના શરીરની પણ સ્મૃતિ રહી નહિ. ત્યારે રામપ્રતાપભાઈએ માતાપિતાને આશ્વાસન આપતા કહ્યું : “હે પિતા ! હે માતા ! તમે કંઈ ચિંતા કરશો નહિ. પૂર્વે પણ ઘનશ્યામને ઘણા વિઘ્નો આવ્યા હતા તોપણ કાંઈ થયું નથી. હું હમણાં જઈને તેડી આવું છું.” એમ કહીને મોટાભાઈ ત્યાં જઈએ જુએ છે તો ઓષ્ઠ ઉપર વાગ્યું હતું અને લોહી નીકળતું હતું. તે જોઈ મોટાભાઈએ કહ્યું : “પોતાના શરીરનું કંઈ ભાન રાખતા નથી.” ત્યારે બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ દિલગીર થઈ બોલ્યા : “ખબર તો ઘણી રાખીએ છીએ, તોપણ વાગ્યું. માટે દેહ ક્ષણભંગુર છે તે વાગે પણ ખરું અને હાથપગ ભાંગી પણ જાય.” પછી રામપ્રતાપભાઈ પોતાના ખભા ઉપર બાળપ્રભુ ઘનશ્યામને બેસાડીને તેડી લાવ્યા. ત્યારે ધર્મભક્તિ પોતાના પુત્રને નીરખીને ખોળામાં બેસારી મસ્તક ઉપર હાથ ફેરવી શાંતિ પમાડતા હતા.

જાંબુડાનું વૃક્ષ

છપૈયાથી અર્ધો કી.મી દૂર એક જાંબુડાનું વૃક્ષ છે, ત્યાં બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ મિત્રો સાથે જાંબુ ખાવા ગયા હતા ત્યારે તેના રખેવાળ મલ્લનો હાથ પકડીને ખેડવી નાખ્યો હતો વગેરે બાળલીલા પ્રસંગોથી આ સ્થાનને પ્રાસાદિક જાણી સ્મૃતિછત્રી કરીને ચરણારવિંદ પધરાવ્યા છે.

લીલાચરિત્ર-૧

અભિમાની જાંબુડાના રખેવાળનો હાથ ભાંગ્યો

એકવખત બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ પોતાના મિત્રોની સાથે ઈશાન ખૂણામાં ગામ નરેયાની સમીપમાં એક જાંબુડાનું વૃક્ષ ત્યાં જાંબુ ખાવા માટે ગયા. ત્યાં જઈને બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ ફટાફટ જાંબુના વૃક્ષ ઉપર ચડી ગયા.

**જાંબુડાની પકડી છે ડાળ, બેઉ હાથવડે તતકાળ;
હલાવી જાંબુ હેઠાં જ પાડે, સખાઓને સુખેથી જમાડે.**

(શ્રી ઘનશ્યામલીલામૃતસાગર : ૧/૫૭/૩૭)

જાંબુડાની ડાળીઓ જોરથી હલાવી ફળોને નીચે પાડવા લાગ્યા. સખાઓ જાંબુ જમતા જાય અને રમત કરતા જાય. પછી જમીને કપડાંની ફાંટ્યો ભરવા માંડી. તે સમયમાં જાંબુડાનો રખેવાળ રામચરણ કોટવાલને ખબર પડી. તે એકદમ દોડીને મારવા

માટે હાથમાં લાકડી લઈને આવ્યો.

તેને આવતો દેખ્યો પ્રભુએ, કર લાંબો વધાર્યો વિભુએ; હાથ ઝાલીને પાછો હઠાવ્યો, ઘરણી પર તેને ઘસાવ્યો. તેનો ઊતરી ગયો છે હાથ, ચક્રી ખાઈ પડ્યો પૃથ્વીમાંથ; તે સમે હરિકૃષ્ણ કૃપાળ, સખા સહિત નાઠા તતકાળ.

(શ્રી ધનશ્યામલીલામૃતસાગર : ૧/૫૭/૪૦-૪૧)

તેને જોઈને બાળપ્રભુ ધનશ્યામે તરત ડાળને મૂકીને દઈને પોતાનો જમણો હાથ લાંબો વધારીને તે રખવાળનો હાથ પકડીને ઘા કર્યો. તેથી તેનો હાથ ખભામાંથી ખડી ગયો અને તે ચક્રી ખાઈને પૃથ્વી ઉપર પડી ગયો. પછી ત્યાંથી બાળપ્રભુ ધનશ્યામ મિત્રોને સાથે લઈને છાનામાના કોઈ જાણે નહિ તે રીતે ગામમાં આવીને પોતપોતાના ઘેર ગયા. ત્યારબાદ બે ઘડી પસાર થઈ એટલે રખવાળને શુદ્ધિ આવી. તે ઊભો થઈને પોતાનો હાથ ખોઈમાં નાખીને ધર્મદેવને ઘેર આવીને ફરિયાદ કરવા લાગ્યો : “હરિપ્રસાદજી ! જુઓ આ મારો હાથ તમારા ધનશ્યામે ભાંગી નાખ્યો અને જાંબુ ખવાય તેટલા ખાધા ને બીજા કાચા-પાકા ખેરવી નાખ્યા. મારા જાંબુ સર્વે ખરાબ કરી નાખ્યાં.”

રખવાળની વાત સાંભળી ધર્મદેવ કહે : “રામચરણ કોટવાળજી ! ધનશ્યામ તો નાના બાળ છે, તેથી કદાચ જાંબુફળ ખાધા હોય તે તો સારી વાત છે. પરંતુ તમારો હાથ ભાંગી નાખે તે મનાતું નથી.” પછી રામપ્રતાપભાઈ ગુસ્સે થઈને કહે :

પાંત્રીવર્ષનો તું પેલવાન, જાંણે પંજાબી મહા બલવાન; ધનશ્યામ તો છે નાનું બાળ, તેને ખોટું આરોપે છે આળ.

(શ્રી ધનશ્યામલીલામૃતસાગર : ૧/૫૭/૪૮)

“હે રામચરણ કોટવાળ ! મોટું સંભાળીને વાત કરો. આ ધનશ્યામ નાના બાળ છે અને તમે તો પાંત્રીસ વર્ષના પંજાબી માણસ છો. તે ધનશ્યામે હાથ ભાંગ્યો એમ બોલતા લજજા નથી આવતી. જો બીજો હાથ ન ભાંગવો હોય તો ચાલ્યા જાવ.” તે સમયે બાળપ્રભુ ધનશ્યામ સામે ઊભા હતા તે સાંભળીને ખડખડાટ હસવા લાગ્યા. તે જોઈને રામચરણ કોટવાળ રીસનો ભર્યો કંઈ ઉપાય ન ચાલતા પાછો પોતાના ઘેર ગયો. અને સર્વે પુરવાસીઓ પણ કહેવા લાગ્યા કે, “હે રામચરણ ! હવે બોલીશ નહિ. નાના છોકરાએ હાથ ભાંગ્યો એમ કહીશ તો તારી લાજ જશે.” એમ લોકોની વાત સાંભળીને પોતાના મનમાં પસ્તાવો કરતો છાનોમાનો પોતાને ઘેર બેસી રહ્યો.

તીર્થધામ
છપૈયામહિમાદર્શન

નોંધ :- ઉપરોક્ત જાંબુડાની લીલા જેવું જ બીજું લીલાચરિત્ર બાળપ્રભુ ધનશ્યામ મહારાજે પીરોજપુરમાં આનંદ તરવાડીના વાડામાં એક જાંબુ વૃક્ષ હતું ત્યાં કર્યું હતું. જે અહીં આપવામાં આવ્યું છે.

લીલાચરિત્ર-૨

જાંબુડાના આસુરી રખેવાળનો ઉદ્ધાર

એકવખત જેઠ માસમાં બાળપ્રભુ ધનશ્યામ વેણી, માધવ અને પ્રાગ વગેરે પોતાના મિત્રો સાથે છપૈયાથી આથમણી દિશામાં નૈર્ઋત્ય ખૂણામાં ગામ પીરોજપુરમાં આનંદ તરવાડીના વાડામાં મોટું એક જાંબુડાનું વૃક્ષ હતું તેના પાકેલા જાંબુ ખાવા માટે ગયા હતા. તે વૃક્ષ ઉપર ચડીને સારાં સારાં પાકેલા જાંબુ ખાઈને તેમજ જેટલા લેવાય તેટલા લીધા. પછી સર્વે બીજા મિત્રો ઝાડની નીચે ઊભા રહ્યા પણ બાળપ્રભુ ધનશ્યામ ઉપર રહી પોતાના પગ વડે જાંબુડાના ઝાડને હલાવવા લાગ્યા. તેથી કાચા-પાકા સર્વે જાંબુફળ તૂટીને નીચે પડી ગયા. તે જોઈને રામઅવધ ધોબી કહે : “હે ધનશ્યામ ! તમે આવું કામ શા માટે કરો છો ?” આમ વાત કરે છે ત્યાં તો તે જાંબુડાનો રખેવાળ આવી પહોંચ્યો.

રખેવાળ જોઈને સર્વે મિત્રો ભાગી ગયા. પરંતુ બાળપ્રભુ ધનશ્યામ મહારાજ એકલા જ ઊભા રહ્યા. તેથી રખેવાળ પોતે આસુરી હતો તે રીસનો ભર્યો બોલ્યો : “એય છોકરાં ! મારા બધાય જાંબુફળ ખાઈ ગયા ને વળી બગાડ પણ બહુ કર્યો.” એમ કહીને બાળપ્રભુ ધનશ્યામને મારવા માટે નજીક આવ્યો. ત્યારે બાળપ્રભુ ધનશ્યામે કહ્યું : “રખેવાળજી ! મેં જાંબુ નથી પાડ્યા, પાડનારા બીજા છોકરાઓ હતા તે તો ઘેર ભાગી ગયા.”

બાળપ્રભુ ધનશ્યામની વાત ન માની અને મારવા માટે પોતાનો હાથ ઊંચો કર્યો. તેથી ધર્મનંદન ધનશ્યામ પણ ભાગ્યા. ત્યારે તે રખેવાળ મલ્લ હતો તે પાછળ દોડી બાળપ્રભુને પકડવા ગયો. ત્યારે બાળપ્રભુ ધનશ્યામે તેનો હાથ પકડીને એકદમ જોરથી નીચે પછાડ્યો. તે દશ કદમ દૂર જઈને પૃથ્વી ઉપર ચત્તોપાટ પડ્યો. તે તુરત જ તેના પ્રાણ નીકળી ગયા.

પછી બાળપ્રભુ ધનશ્યામ ઘેર આવ્યા અને રામપ્રતાપભાઈએ પૂછ્યું : “કેમ થયું ?” ત્યારે કહે : “તમે તો અમોને એકલા જ મૂકીને ભાગી આવ્યા પણ અમે તો તેને ઠેઠ પહોંચાડીને આવ્યા છીએ.” (શ્રી ધનશ્યામલીલામૃતસાગર : ૧/૩૧)

બહિરિયો કૂવો

છપૈયા મંદિરના પાછળ ભાગમાં આ ‘બહિરિયો કૂવો’ આવેલો છે. આ કૂવામાં જોવા જતાં ઈચ્છારામભાઈ પડી ગયા ત્યારે બાળપ્રભુએ ઈચ્છારામભાઈને કૂવામાંથી બહાર કાઢ્યા હતા. આવા અનેક બાળચરિત્રો આ સ્થાન સાથે જોડાયેલા છે, તેથી સ્મૃતિછત્રી કરીને ચરણારવિંદ પધરાવ્યા છે.

લીલાચરિત્ર-૧

નાનાભાઈ ઈચ્છારામજીને કૂવામાંથી બહાર કાઢ્યા

એકવખત ધર્મદેવના આંગણમાં નગારાં વગાડનારા નટ આવ્યા. તે પોતાની રમતના ખેલ કરીને સર્વે જનોને રાજી કરતા હતા. તેને જોવા માટે બાળપ્રભુ ધનશ્યામ નાનાભાઈ ઈચ્છારામ સહિત પોતાના બાળમિત્રો વેણી, માધવ, પ્રાગ, ગુલઝાર અને ફકીરી વગેરે મિત્રો સાથે આવીને ઘણીવાર નટની રમતો જોઈ. પછી ધર્મદેવે શીખ આપી તે લઈને નટો ત્યાંથી પીરોજપુર ગયા. ત્યાં આનંદ તરવાડીના આંગણે રમવા લાગ્યા. પછી ત્યાંથી પાછા વળીને બહિરિયા કૂવા પાસે વિશ્રાંતિ લેવા બેઠા. ત્યાં અચાનક ઈચ્છારામભાઈ કૂવામાં પડી ગયા. પરંતુ આ વાતની બાળમિત્રોને ખબર ન પડી પણ એક જુડાવર નામનો વણિકનો છોકરો જોઈ ગયો. તે એકદમ બૂમો પાડવા લાગ્યો :

હે હરિકૃષ્ણ હે ધનશ્યામ, કૂવામાં પડ્યા છે ઈચ્છારામ;
એવું સુણીને શ્રી અલબેલ, બેઠા બેઠા કર્યો જુઓ ખેલ.
કૂવા સામી દૃષ્ટિ કરી જોયું, પાણી પાતાળે સમાઈ ગયું;
કૂપમાંહી બોલ્યા ઈચ્છારામ, તમે ભાઈ સુણો ધનશ્યામ.

(શ્રી ધનશ્યામલીલામૃતસાગર : ૧/૮૮/૩૫-૩૬)

“હે ધનશ્યામભાઈ ! તમારા ભાઈ ઈચ્છારામજી તો કૂવામાં પડી ગયા છે તેને બહાર કાઢો.” એવું સાંભળીને બાળપ્રભુ ધનશ્યામે કૂવા સામે જોયું કે, તરત કૂવાનું પાણી પાતાળમાં ઊતરી ગયું. ત્યારે ઈચ્છારામભાઈ કૂવામાંથી બોલ્યા : “હે ભાઈ ધનશ્યામ ! મને તો કંઈ વાગ્યું નથી અને કૂવામાં પાણી પણ નથી. તેથી હું અહીં બેઠો બેઠો એકલો રમું છું.”

થોડીવારમાં છપૈયાપુરમાં ખબર પડી ગઈ. તેથી ધર્મદેવ તરત દોડીને કૂવા પાસે આવીને કહે : “હે ધનશ્યામ !

ઈચ્છારામ ક્યાં છે ?” આવું સાંભળીને કૂવામાં રહ્યા થકા ઈચ્છારામભાઈ બોલ્યા : “હે દાદા ! હું તો આ કૂવામાં છું અને મને ભાઈ ધનશ્યામના પ્રતાપથી કંઈ વાગ્યું નથી. તમે કોઈ ચિંતા કરશો નહિ.” આમ વાત થતી ત્યાં જ બાળપ્રભુ ધનશ્યામે સર્વે જનોને દેખતાં પોતાના બે હાથ લાંબા કરીને ઈચ્છારામભાઈને કૂવામાંથી બહાર કાઢ્યા. ઈચ્છારામભાઈ જેવા બહાર આવ્યા કે તરત કૂવામાં પાછું પાણી ભરાઈ ગયું. બાળપ્રભુ ધનશ્યામનું આવું દિવ્યચરિત્ર જોઈને સૌ કોઈ આશ્ચર્ય પામતા પોતપોતાને ઘેર ગયા.

લીલાચરિત્ર-૨

વરુણદેવે આવીને બાળપ્રભુ ધનશ્યામના ગારાળા પગ ઘોયા

એકવખત સાંજના સમયે બાળપ્રભુ ધનશ્યામ બાળમિત્રો સાથે છપૈયા ગામની બજારમાં હલવાઈ બંસીધરની દુકાન પાસેથી નીકળ્યા. ત્યાં દુકાન આગળ પાણીથી કચરો થયેલો હતો, તેમાં બાળપ્રભુ ધનશ્યામનો પગ લપસી ગયો તેથી પગ ગારાળો થયો. તે જોઈને મિત્ર સુખનંદન કહે : “ધનશ્યામ ! ચાલો, આ બહિરિયા કૂવા ઉપર જઈને ત્યાં પાણીથી તમારા પગ ધોઈએ.” પછી બાળપ્રભુ મિત્રો સાથે કૂવા ઉપર ગયા.

ત્યાં વણિકની દીકરી રામકુંવર પાણી ભરતી હતી. તે ઘડો ખેંચીને બોલી : “આવો ધનશ્યામભાઈ ! તમારા ગારાળા પગ ધોઈ આપું.” ત્યારે બાળપ્રભુ ધનશ્યામે કહ્યું : “એ તો એની મેળે ધોવાઈ જશે.” એમ કહીને પોતે કૂવામાં પગ લટકતા મૂક્યા. ત્યારે વરુણદેવ આવીને જળે કરીને પગ ધોવા લાગ્યા. તે જોઈને રામકુંવરબાઈ આદિક કૂવા ઉપર રહેલા જનો સહુ

છપૈયામહિમાદર્શન

વિસ્મય પામ્યા.

ત્યારપછી બહિરિયા કૂવાથી ખાંપા તલાવડી ગયા. ત્યાં હરિદાસ બાવાએ તલાવડીમાં થયેલા કમળની માળા બનાવીને બાળપ્રભુ ઘનશ્યામને પહેરાવી. તે જોઈને બહુ રાજી થઈને હરિદાસ બાવાને કહ્યું : “હે બાવાજી ! તમારે મારે વિષે ઘણું હેત છે. તે આગળ સત્સંગમાં જેમ આ પુષ્પ ઉપર ભમરો બેઠો છે તેમ ભમરાની માફક મારા ચરણારવિંદમાં તમને પ્રીતિ થશે.” એવો વર આપીને પોતાના સર્વે સખાઓની સાથે ઘેર આવ્યા.

લીલાચરિત્ર-૩

બહિરિયા કૂવામાં બાળપ્રભુ ઘનશ્યામને પાણી કેડ્ય સુધી થયું

વૈશાખ સુદ પૂર્ણિમાના દિવસે બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ પોતાના સખાઓની સાથે બહિરિયા કૂવામાં સ્નાન કરવા ગયા. કૂવા ઉપર જઈને ત્યાં વેણીરામ કહે : “હે ઘનશ્યામ ! આ કૂવામાં તો પાણી ઘણું છે.” એમ કહે છે તે સમયે ગામ ઢેબરીનો સુથાર જે મહાવીર તે ત્યાં આવ્યો. તે કૂવા પાસે આવીને દોરી લોટાથી

પાણી કાઢીને પીવા લાગ્યો. ત્યારે તેણે પણ કહ્યું : “હે બાળકો ! તમે આ કૂવામાં પાણી અથાગ છે તેથી કોઈક ડૂબી જશો.”

ત્યાં તો બાળપ્રભુ ઘનશ્યામે ધોતીનો કછોટો વાળીને તુરંત બહિરિયા કૂવામાં ધૂબકો માર્યો. ત્યારે ધર્મનંદન ઘનશ્યામની કેડ્ય બરાબર પાણી થયું. આમ કેટલીકવાર સુધી ધૂબકા માર્યા. પરંતુ પોતાની કેડ્યથી ઉપરના ભાગે પાણી ચડ્યું નહિ. અને બીજા તો પાણીમાં પડે કે તુરંત ઊંડા ઊતરી જાય. તે કેટલીકવારે બહાર નીકળે. આવો ઐશ્વર્ય-પ્રતાપ જોઈને તે સુથાર બોલ્યો : “હે બાળકો ! આ કૂવામાં પાણી ઘણું છે. અને આ ઘનશ્યામ તો કાંઠા ઉપરથી જોર કરીને ધૂબકા મારે છે. પરંતુ પોતાની કેડ્યથી ઉપર પાણી અડતું નથી અને તમે બધાય ધૂબકા મારો છો તે પાણીમાં સોંસરા જતા રહો છો તે શું હશે ?” ત્યારે વેણીરામ કહે : “ભાઈ ! ઘનશ્યામ મહારાજની વાત અલૌકિક છે. એ તો કેડ્ય સુધી પાણી અડવા દે છે નહિતર, પાણી પણ ન અડે.” તેવું સાંભળીને સુથાર મહાવીર વિચાર કરતો પોતાના માર્ગે વિસ્મય પામતો ચાલ્યો ગયો.

મોક્ષ પીપળો

છપૈયા ગામથી બહાર અર્ધો કી.મી. દૂર આ પીપળાના વૃક્ષ ઉપર ચડીને બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ ભગવાનને પામવાવાળા મુમુક્ષુઓ પશ્ચિમ દિશા તરફ છે તે જોયા કરતા હતા. આ સ્થાનની કાયમી સંભારણાડપે સ્મૃતિછત્રી કરીને ચરણારવિંદ પધરાવ્યા છે.

લીલાચરિત્ર-૧

મુમુક્ષુઓ કઈ દિશામાં છે ?

છપૈયા ગામની બહાર પીપળાનું ઝાડ હતું. બાળપ્રભુ ઘનશ્યામને એ ઝાડ બહુ ગમે. ઘણીવાર બાલમિત્રો સાથે રમવાનું છોડી દઈને પીપળાના ઝાડ પર ચડી જાય. કેટલીય વાર સુધી પશ્ચિમ દિશા તરફ જોતાં ઝાડ પર બેસી રહે. બધા બાલમિત્રોને ઘનશ્યામની આ લીલા સમજાય નહિ.

એક દિવસ આ જ પ્રમાણે બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ રમત વિસારે પાડીને પીપળાના ઝાડ પર ચડી ગયા. એક ઊંચી ડાળી પર જઈને બેઠા. ગંભીર ચહેરે પશ્ચિમ દિશા તરફ જોવા લાગ્યા. વેણીની નજર બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ તરફ પડી. સાંજ ઢળવા આવી હતી. બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ ઘર ભણી જવા માટે ઝાડ પરથી નીચે ઊતર્યા. તરત વેણીએ પાસે જઈને ઘનશ્યામના ખભા પર હાથ મૂક્યા અને હળવેકથી પૂછ્યું : “હે ઘનશ્યામ ! તમે ઝાડ પર ઊંચે ચડીને પશ્ચિમ દિશા તરફ શું જોયા કરો છો ?”

છપૈયા મહિમાદર્શન

બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ કહે : “હું તો મુમુક્ષુઓ કઈ દિશામાં છે તે જોઉં છું, આપણા ગામથી હજારો ગાઉ દૂર પશ્ચિમમાં ગુજરાત, કાઠિયાવાડ દેશ છે ત્યાં શ્રીકૃષ્ણની દ્વારકા છે. તે દેશમાં ભગવાનને મળવા માટે તલસી રહેલા કેટલાય મુમુક્ષુઓ રહે છે. મારે એક દિવસ અહિંથી ત્યાં જ જવું છે. હિમાલયનાં પવિત્ર સ્થળો અને ભારતનાં તીર્થો જોવાં છે. પણ રહેવું તો કાઠિયાવાડમાં જ છે. ત્યાંના ભક્તો મને પુકારે છે.”

વેણીને તો આ બધી વાતમાં કંઈ સમજ પડી નહિ. તે તો બાળપ્રભુ ઘનશ્યામનો હાથ પકડીને ઘર તરફ ચાલવા લાગ્યો.

નોંધ : ઉપરોક્ત ચરિત્ર જેવું બીજું ચરિત્ર સ.ગુ. શ્રી ભૂમાનંદ સ્વામી રચિત ‘શ્રી ઘનશ્યામલીલામૃતસાગર’ ગ્રંથમાં નારાયણ સરોવરના ઉત્તર કિનારે પીપળાનું વૃક્ષ હતું ત્યાંનું કહ્યું છે.

લીલાચરિત્ર-૨

પીપળાના વૃક્ષમાં અનેક જાતના ફળો દેખાડ્યા

એકવખત બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ પોતાના સખાઓને સાથે લઈને નારાયણ સરોવરના ઉત્તર કિનારે એક મોટું પીપળાનું વૃક્ષ હતું તેના ઉપર ચઢીને બેઠા હતા. ત્યારે મોતી તરવાડી અને પહેલવાન બંને ગાયઘાટ જતા ત્યાંથી નીકળ્યા. બાળપ્રભુને પીપળા ઉપર જોઈને મોતી તરવાડી કહે : “હે ઘનશ્યામ ! તમે

કોઈ ફળવાળા વૃક્ષ ઉપર ચઢ્યા હોત તો ફળ ખાવા મળત. પરંતુ આ પીપળાના ઝાડમાંથી તમને શું મળશે ?” ત્યારે પોતાના મામા પ્રત્યે બોલ્યા : “હે મામા ! અમે અહીં ફળ ખાવા નથી ચડ્યા. પરંતુ અમારો વિચાર જુદો છે.” એમ કહીને બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ ચારે દિશાઓમાં જોવા લાગ્યા.

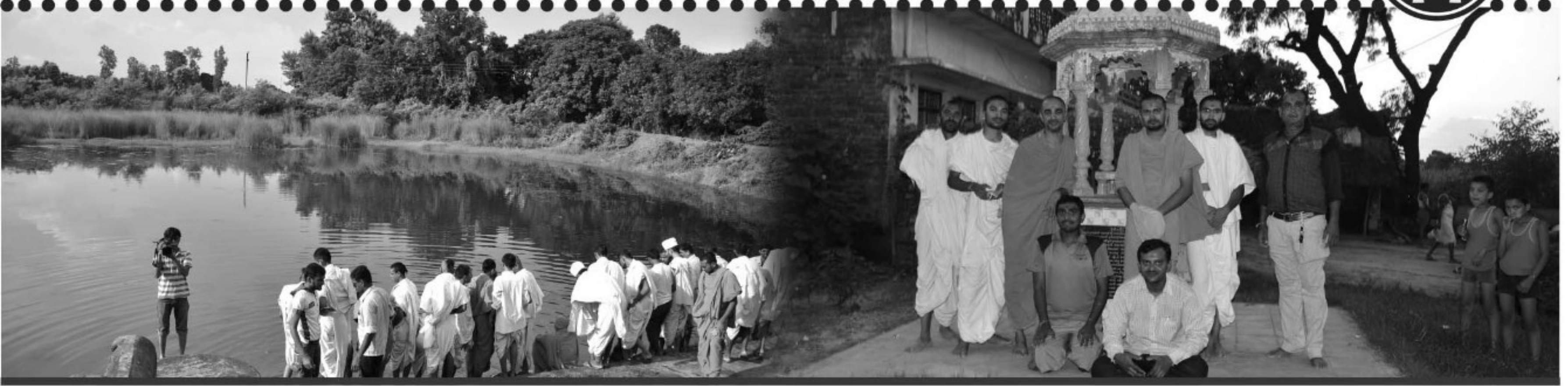
ત્યારે મોતી તરવાડીએ પૂછ્યું : “હે ઘનશ્યામ ! તમે શા વિચારમાં છો ?” ત્યારે ધર્મકુંવર ઘનશ્યામે કહ્યું :

**દેવી જીવ ઘણા જે કેવાય, કિયા દેશમાં રે છે સદાય;
આસુરી જીવ છે કિયા દેશ, એમ જોવા ચડ્યા છેએ એશ.**

(શ્રી ઘનશ્યામલીલામૃતસાગર : ૧/૮૪/૩૯)

“અમે તો એમ વિચાર કરીએ છીએ કે, ક્યા દેશમાં દેવી જીવ ઘણા છે અને ક્યા દેશમાં આસુરી જીવ છે ? તે જોવા ચઢ્યા છીએ.” એમ કહીને પીપળાના પાંદડે પાંદડે તથા ડાળે ડાળે અનેક જાતના ફળો દેખાડ્યા. તે જોઈને મોતી તરવાડી તો અતિ વિસ્મય પામી ગયા. પછી પહેલવાને કહ્યું : “હે ઘનશ્યામભાઈ ! એક-બે ફળ તો મને આપો.” તેવું સાંભળી તે વૃક્ષમાંથી બાળપ્રભુ ઘનશ્યામે રામફળ તથા નારંગી વગેરે બે-ચાર જાતના ફળ પહેલવાનને આપ્યા. તે લઈને રાજી થઈ ગાયઘાટે ગયા. ત્યાં તે ફળો સર્વેને દેખાડ્યા. તે જોઈને સુબોધ તરવાડી, લક્ષ્મીબાઈ, માનઓઝા વગેરે આશ્ચર્ય ચકિત થયા.

ખાંપા તલાવડી

લીલાચરિત્ર

અશ્વિનીકુમારે આવીને પાટો બાંધ્યો

જન્મસ્થાનથી ઉત્તર દિશા તરફ તળાવડી છે ત્યાં બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ પોતાના મિત્રો વેણી, માધવ, પ્રાગ તથા સુખનંદન સાથે રમવા જતા. તે તળાવડી પાસે એક હરિદાસ નામે બાવાજી પોતાની પર્ણકુટીમાં બેસી રામાયણ વાંચતા હતા. તે કથા સાંભળવા સારુ ઘડી એક બેસીને પછી તળાવડીમાં બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ મિત્રો સાથે સ્નાન કરવા ગયા ને બોલ્યા : “વેણી, માધવ ! આ સામાં વૃક્ષો શાના દેખાય છે ?

એની સુંદર મનોહર સુગંધ આવે છે માટે ચાલો આપણે ત્યાં જઈએ.” એમ કહેતા થકા તે જળમાંથી નીકળીને આગળ ચાલ્યા ત્યારે સુખનંદન કહે : “હે ઘનશ્યામ ! આ તો કદમનું ઝાડ છે ને ઓલ્યું દેખાય છે તે તો કેવડાનું છે.” ત્યારે બાળપ્રભુ ઘનશ્યામે કહ્યું : “ચાલો, આપણે પ્રથમ કેવડો લઈએ ને પછી કદમના ફૂલની માળાઓ કરીને પહેરશું.”

પછી સૌએ કેવડો લીધો ને કદમના વૃક્ષ હેઠે આવ્યા ત્યારે બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ બોલ્યા : “અહો મિત્રો ! આમાં તો ઘણી જ સુગંધ છે.” એમ કહીને પોતે ફૂલ વીણવા લાગ્યા. એટલે બીજા

સર્વે સખાઓએ મળીને તે ફૂલનો નાભી સુધી મોટો એક હાર કર્યો તથા બાજુબંધ તોરા અને ટોપી ઈત્યાદિક સમગ્ર આભૂષણ બનાવ્યા અને બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ મહારાજને પહેરાવ્યાં. પછી તેના ઉપર કેવડાની કળીઓ મૂકીને સહુ મિત્રો કહે : “અહો ! આ ઘનશ્યામ તો કેવા રૂડા શોભે છે !”

આમ વાત કરે છે એટલીવારમાં પર્ણકુટીમાંથી હરિદાસ બાવાજી બહાર નીસરી આવ્યા ને શોભા જોઈને સ્થિર થઈ ગયા. તે જ વખતે ગામનો ગોવાળ ગાયો લઈને ચારવા જતો હતો. તે જોઈને બાળપ્રભુ ઘનશ્યામે ઘેરો સાદ કરીને ગાયોને બોલાવી ત્યારે બાળપ્રભુનો મધુરો સાદ સાંભળી ઊંચા પૂછડાં અને મોઢા કરીને ગાયો તેના ગોવાળે અટકાવી તોપણ નહીં રોકાતા બાળપ્રભુ ઘનશ્યામની સમીપે અતિ હેતે કરીને હીંસોરા કરતી કરતી આવી. ત્યારે બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ પોતાના સખાએ સહિત તે તળાવડી ઉપર રહેલા આંબલીના વૃક્ષ ઉપર ચડી ગયા. ત્યારે ગાયો સર્વે તે આંબલીના વૃક્ષ નીચે આવીને ઊંચા મુખ કરીને બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ સામું જોઈ રહી.

પછી ત્યાં ગોવાળ આવ્યો ને તેણે તે ગાયોને ત્યાંથી લઈ જવાના ઘણા ઉપાય કર્યા તોપણ લેશમાત્ર ત્યાંથી ગાયો ખસી નહિ. ત્યારે બાળપ્રભુ ઘનશ્યામને થયું કે, ‘આ ગાયો મને મૂકીને જશે નહિ ને આ સખા સર્વે અકળાઈ જશે.’ એમ જાણીને પોતે લાંબો હાથ કર્યો કે તુરત તે સર્વે ગાયો ચાલી એટલે પોતે આંબલી ઉપરથી હેઠા ઉતરવાનું કરે છે તેવામાં પોતાના જમણા સાથળમાં આંબલીનો ખાંપો લાગ્યો. તેથી ઘણું રુધિર નીકળ્યું. તે દેખીને સર્વે સખાઓ ઉદાસ થઈ ગયા. તે વખતે ગાયો બોલાવી તે ચરિત્ર જોવા સારુ પ્રથમથી જ ઈન્દ્રાદિક દેવતાઓ આવ્યા હતા. તેમણે બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ મહારાજને વાગેલું જોઈને તત્કાળ પોતાના વૈદ્ય અશ્વિનીકુમારને બોલાવ્યા. તેમણે આવી નમ્રતાપૂર્વક પગે લાગીને બાળપ્રભુ ઘનશ્યામને ઔષધ લગાવી લુગડેથી પાટો બાંધી આપ્યો ને પછી પ્રાર્થના કરીને કહ્યું : “હે મહારાજ ! મારા

જેવું કામ પડે તો સુખેથી બોલાવજો.” એમ કહી વંદના કરીને અદૃશ્ય થઈ ગયા. પછી સુખનંદન ઉતાવળો થકો ઘેર આવ્યો ને તે વાત ધર્મદેવને કહી. તે સાંભળીને ધર્મદેવ ઉતાવળા થકા તે તળાવડી ઉપર આવ્યા ને જોયું તો બાળપ્રભુ ઘનશ્યામના સાથળે પાટો બાંધેલો હતો તે દેખીને બોલ્યા : “હે વેણીરામ ! આ પાટો કોણ બાંધી ગયું ?” ત્યારે વેણીરામ કહે : “અમારા બધાની દેખતા દેવોના વૈદ્ય આવીને પાટો બાંધી ગયા !!” તે સાંભળી ધર્મદેવ બહુ રાજી થયા.

પછી ધર્મદેવ બાળપ્રભુ ઘનશ્યામને ઘેર લાવવા સારુ પોતાની કેડ ઉપર બેસારવાનું કરે છે એટલામાં તો બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ આગળ ચાલતા થયા ને સહુથી પ્રથમ ઘેર આવ્યા. પછી સાથળમાં લાગેલું જોઈને ભક્તિમાતા આદિક સહુએ ચિંતા કરતા કહ્યું : “અરે, ઘનશ્યામ ! આ શું થયું ?” ત્યારે પોતાને હાથે પાટો છોડી નાખીને બાળપ્રભુ બોલ્યા : “હે માતા ! જુઓને મને તો કાંઈ વાગેલું માલુમ પડતું નથી” પરંતુ જે ખાંપો વાગ્યો હતો તેનું નિશાનનું ચિહ્ન દેખાતું હતું તે જોઈને તથા દેવોના વૈદ્ય પાટો બાંધી ગયા તથા ગાયો બોલાવી તે સર્વે વાત સાંભળી છપૈયાવાસી પુરજનોને અતિ આનંદ થઈ ગયો.

એકવખત બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ પોતાના બાળસખાઓ સાથે રમતા રમતા ખાંપા તળાવડીને કાંઠે મોટા આંબાના વૃક્ષ નીચે ગયા. તે વખતે જૂનો નાગ તે આંબાના વૃક્ષની પોલમાંથી નીસરીને બહાર આવી બાળપ્રભુ ઘનશ્યામને પગે લાગવા માંડ્યો. ત્યારે દયાનિધિ ધર્મનંદન ઘનશ્યામે તત્કાળ તે નાગની પાસે ગયા ને પોતાના ચરણારવિંદ વડે તેના મસ્તક ઉપર સ્પર્શ કર્યો. તેથી તુરંત તે નાગનો દેહ પડી ગયો ને દિવ્યરૂપે થઈને બાળપ્રભુ ઘનશ્યામને દંડવત પ્રણામ કરી આકાશમાર્ગે ચાલ્યો ગયો. આવું અલૌકિક દિવ્ય ચરિત્ર કરીને બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ મિત્રો સાથે ઘેર આવ્યા. પછી સખાઓએ તે વાત ધર્મભક્તિને કહી તે સાંભળીને બહુ રાજી થયા.

પાહન દ્વારા દર્શન કરવા જવાના પ્રાસાદિક સ્થાનો

કલ્યાણ સાગર તળાવ

છપૈયા મંદિરથી ૩ કી.મી. દૂર નરેયા ગામમાં લગ્ન પ્રસંગે આતશબાજીથી રાજા સન્માનસિંહના બે દૂતો મરી ગયા હતા. તેને બાળપ્રભુ ઘનશ્યામે આ કલ્યાણસાગર તળાવમાં નાખી જીવતા કરેલા હતા. રાજાની રાણી જડાઉકુંવર બાઈએ બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ મહારાજને દૂધ પોવા સાકર જમાડી ચંદન પુષ્પ વડે પૂજા કરેલી. હાલ આ સ્થાને પ.પૂ. આચાર્ય મહારાજશ્રીએ શ્રી હનુમાનજીની સ્થાપના કરી છે.

લીલાચરિત્ર

રાજાના માણસોને સજીવન કર્યા

એક સમય ગામ નરેયાના રાજા સન્માનસંગજીના દરબારમાં વિવાહનો પ્રસંગ હતો. આ જગતમાં અમુક પ્રસંગો કેફી હોય છે. ફેફી વસ્તુ ખાવાથી કેફ ચડે, પણ લગ્નપ્રસંગ એવો છે કે કાંઈ કેફી પદાર્થ ખાવ નહિ તોપણ કેફ ચડતો હોય છે. તેથી ગતાગમનો કોઈ ખ્યાલ રહેતો નથી. કલ્યાણસાગરના કિનારે આતશબાજી ચાલતી હતી. હજારો માણસો જોવા આવ્યા હતા. ફટાકડા અને બંદૂકોના ભડાકા થતા હતા. એવામાં અચાનક બંદૂક તૂટી. તેથી રાજાના બે માણસોને બંદૂક વાગી અને તત્કાળ તે બે માણસો મૃત્યુ પામ્યા. તે જોઈને જોવા આવેલા માણસો ભાગવા લાગ્યા. મંગળ કાર્યમાં અમંગળ થયું. આનંદ હતો ત્યાં શોક છવાઈ ગયો. બધા માણસો ઉદાસ થઈ ગયા.

રાજા સન્માનસંગજીએ ત્યાં બાળપ્રભુ ઘનશ્યામને જોયા. તેને થયું કે, ‘હરિપ્રસાદ પાંડેના તન, ઘનશ્યામજી છે ભગવન; શરણાગતના એ સુખકારી, પ્રોટપ્રતાપી ને ચમત્કારી.’ આ ઘનશ્યામ મહારાજે સહુ કોઈ ભગવાન જાણે છે અને તે મહા પ્રતાપી છે. એમ જાણીને રાજા બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ પાસે આવી નમસ્કાર કરીને બોલ્યા : ‘હે હરિકૃષ્ણ હે ઘનશ્યામ, બેઉ માણસ મુવા આ ઠામ; રંગ ઉપરંગ

તે ઉમંગ, વિવામાં થયો હર્ષનો ભંગ. દયા કરીને તમે જીવાડો, હતો તેવો આનંદ પમાડો...’

“હે ઘનશ્યામ ! આ બે માણસોનું મૃત્યુ થયું છે. આ તો વિવાહમાં વિધન આવ્યું. માટે આપ દયા કરો ને માણસોને જીવતા કરો તો બહુ સારું થાય. આપ તો સર્વ શક્તિમાન મૂર્તિ છો, અનેક જીવાત્માનો ઉદ્ધાર કરવા આ પૃથ્વી પર પધાર્યા છો.” ત્યારે દયાનિધિ ઘનશ્યામ બોલ્યા : “હે રાજન્ ! તમે ચિંતા ન કરો. ભગવાન ઉપર ભરોસો રાખો. જીવનની દોરી પ્રભુના હાથમાં છે. એ બધું સારું કરશે. અત્યારે તમે બે માણસના મૃત શરીરને કલ્યાણસાગરના પાણીમાં સુવાડી દો. પવિત્ર જળ સ્પર્શથી સારું થઈ જશે.” રાજાએ હુકમ કર્યો તેથી જળમાં સુવાડી દીધા. થોડીવાર પછી બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ કલ્યાણસાગરના કિનારા ઉપર ઊભા રહીને દૂતના નામ લઈને ઊંચે સ્વરે સાદ પાડ્યો : ‘હે ગદાધર હે પૃથ્વીપાલ, જળમાં સુતા કેમ દયાળ; બેઉ જણ ઊઠી બાર આવો, તમારા સંબંધીને બોલાવો.’ “હે ગદાધર ! હે પૃથ્વીપાલ ! પાણીમાં કેમ સૂતા છો ? જલ્દી પાણીથી બહાર આવો. તમારા સંબંધીઓ રાહ જુએ છે.” બાળપ્રભુના વચનો સાંભળી બંને પાણીમાંથી ઝડપથી ઊભા થઈને બહાર આવ્યા. ગામલોકો બધા રાજી રાજી થઈ ગયા. પછી રાજા સન્માનસંગજીએ ‘આ ઘનશ્યામ સામાન્ય બાળક નથી પણ સાક્ષાત્ પરમાત્મા છે’ એમ જાણી પોતાના મહેલમાં પધારવા વિનંતી કરી. પછી બાળપ્રભુ ઘનશ્યામને ઢોલિયા ઉપર બેસાડ્યા. રાજરાણી જડાવકુંવરબાઈએ ચંદનપુષ્પ વડે પૂજા કરી. આરતી ઉતારી દૂધપોવા સાકર વગેરે મિષ્ટાન જમાડી તૃપ્ત કર્યા. રાજરાણી અને કુંવર સહિત હાથ જોડી પ્રાર્થના કરતા બોલ્યા : “હે ઘનશ્યામ પ્રભુ ! જેમ તમે બે મનુષ્યને મૃત્યુમાંથી ઉગારી લીધા છે, તેમ અમને ભવસાગરથી

ઉગારી લેજો. તમારા સ્વરૂપમાં અચળ મતિ રહે. આ જગતની ધનશ્યામ અતિ પ્રસન્ન થયા ને આશીર્વાદ આપીને ત્યાં થકી માયા અમને નડે નહિ એવી સદ્બુદ્ધિ આપજો. અમારી ઉપર ચાલ્યા તે આથમણા કોટમાં ઘોડાની પાયગા જોઈને પાછા ઘેર દયા કરીને આ લોકમાં તથા પરલોકમાં પણ અમારી સહાય પધાર્યા. (શ્રી ધનશ્યામલીલામૃતસાગર : ૧/૬૮) કરજો.” રાજા અને રાણીની પ્રાર્થના સાંભળી બાળપ્રભુ

રામસાગર તળાવ (ભેટિયા)

છપૈયાથી ૨ કી.મી. દૂર ભેટિયા ગામમાં આ તળાવ ભગવાન શ્રીરામચંદ્રજીએ ખોદાવીને બનાવ્યું હતું. તેથી આ તળાવનું નામ ‘રામસાગર’ પડ્યું હતું. આ તળાવની ચારેબાજુ બાળપ્રભુ ધનશ્યામ મહારાજે અનેક બાળલીલાઓ કરી છે અને પોતાના પિતા ધર્મદેવ સહિત ઘણીવખત આ રામસાગર તળાવમાં સ્નાન કરીને પોતાના મિત્રો સાથે જળકીડા પણ કરી છે. આ સ્થાને બાળપ્રભુ ધનશ્યામ મહારાજ અને શંકર ભેટ્યા હતા. તેથી અહીં સ્મૃતિછત્રી કરીને ચરણારવિંદ પધરાવ્યા છે.

રામસાગર તળાવ મહિમા :

પૂર્વે રઘુપતિ પ્રગટ્યા, ગળાવ્યું છે આ તડાગ;
માટે તે તળાવનું નામ, રામસાગર સુહાગ.
સર્વ કારણના કારણ છે, શ્રીહરિ શ્રી ધનશ્યામ;
લાલે અલૌકિક લીલા કરી, અતિ ઉત્તમ તેહ ઠામ.
બહુવિધે બાળપણમાં, આ સરોવરે ચોપાસ;
ઘણી વખતે વિચર્યા છે, અક્ષરપતિ અવિનાશ.
પિતાજી સહિત પ્રેમથી, ઘણીવાર કર્યું સ્નાન;
આ સરોવરના કિનારે, રમ્યા છે શ્રી ભગવાન.
રમણભૂમિ શ્રીહરિની, પ્રસાદીનું છે સ્થાન;
દુર્લભ છે બ્રહ્માદિકને, ભોગવશે ભાગ્યવાન.
જે કોઈ આમાં સ્નાન કરે, પિત્રિનું કરશે શ્રાદ્ધ;
કલ્યાણમાં કોઈ રીતથી, આવી પડે નહિ બાધ.
રામસાગર ઉત્તમ છે, સહુને દર્શનરૂપ;
ઉપવાસ કરે આવીને, તે મોક્ષ પામે અનુપ.
આ સ્થળે જે આવી કરશે, શ્રીધનશ્યામનું સ્મરણ;
સાધુ વિપ્રને જમાડશે, તેનું મટે જન્મમરણ.
પૂજન કરશે પ્રેમથી, સાધુ બ્રાહ્મણનું સાર;

છપૈયામહિમાદર્શન

ઘણા જન્મના પાપ ટળે, નક્કી કહું છું આ ઠાર.

(શ્રી ધનશ્યામલીલામૃતસાગર : ૧/૮૨)

લીલાચરિત્ર-૧

બાળપ્રભુ ધનશ્યામને ભેટવા આવેલા શિવજી

એકવખત ગામ પતિજીયામાં શિવરાત્રીના મેળામાં જવા સારુ ધર્મદેવ, રામપ્રતાપ, ઉન્મત્ત તરવાડી, પહેલવાન તરવાડી, મોતી તરવાડી, વશરામ તરવાડી તથા બાળપ્રભુ ધનશ્યામ અને તેમના મિત્રો વેણી, માધવ, પ્રાગ, સુખનંદન, રઘુનંદન વગેરે તેમજ ભક્તિમાતા, લક્ષ્મીબાઈ આદિક સર્વે ભેટિયા ગામના તળાવે ભેગા થયા. ત્યાં શિવજી પોતે પોતાની સતીનારી પાર્વતી સાથે પોતાના નિવાસસ્થાનેથી બાળપ્રભુ ધનશ્યામ મહારાજના દર્શન કરવા સામા આવ્યા. ત્યારે અતિ હેતથી છોટે રહી સાષ્ટાંગ દંડવત પ્રણામ કરવા લાગ્યા. તે જોઈને ધર્મકુંવર ધનશ્યામ તરત શિવજીનો હાથ ઝાલી લઈને બાથમાં ભીડીને મળતા હતા ત્યારે શિવજી બોલ્યા : “હે મહારાજ ! તમો આજે પધાર્યા તે બહુ સારું કર્યું.” એમ કહીને સર્વેને દેખતે સતે શિવજીએ પાછા વળીને અદૃશ્યપણે બેસીને નવ યોગેશ્વરો મહુડાના વૃક્ષ નીચે ધ્યાન કરતા હતા તેમને કહ્યું : “આપણા સ્વામી અહીં પધાર્યા છે માટે

દર્શન કરવા આવો.” તેવું સાંભળી તેઓ પણ તરત ઊભા થઈ બાળપ્રભુ ધનશ્યામને પગે લાગીને મળ્યા અને શિવજી પણ તેમને મળતા હતા.

આ દેશ્ય જોઈને ધર્મદેવ, વશરામ તરવાડી આદિક સર્વે વિચાર કરવા લાગ્યા જે, આવો સમય ફરીથી નહિ આવે. માટે આપણે સર્વે ધનશ્યામને ભેટીને પરસ્પર મળીએ. એમ કહીને સર્વે એકબીજાને ભેટ્યા. તે જોઈને શિવજી બોલ્યા : “સતી ! તમો પણ આ ભક્તિમાતા આદિક સર્વે બાઈઓને મળો.” પોતાના સ્વામીનું વચન સાંભળી સતી હેતુપૂર્વક ભક્તિમાતા આદિક સર્વે બાઈઓને મળ્યા. ત્યારબાદ શિવજી સહિત નવ યોગેશ્વરો બાળપ્રભુ ધનશ્યામનો હાથ પકડી મહુડાના વૃક્ષ નીચે બેઠા. ત્યારે વિનંતિપૂર્વક શિવજી કહે : “હે કૃપાનાથ ! તમોએ નરનાટ્ય ધાર્યું માટે મારા દર્શને આવતા હતા ને હું પણ તમારા પ્રેમથી બેંચાયો, તે તમારી સામો મારા મુકામ પતિજીયાથી હું અહીં આવ્યો છું.” ત્યારે બાળપ્રભુ ધનશ્યામ મહારાજ અતિ પ્રસન્ન થઈ બોલ્યા : “બહુ સારું. તમો આવ્યા તેથી હું પણ બહુ રાજી થયો છું.” પછી શિવજી નમસ્કાર કરીને રજા માગીને ચાલવાનો વિચાર કરે છે ત્યારે બાળપ્રભુ ધનશ્યામ બોલ્યા : “હે મહાદેવ ! આપણે બંને તથા નવ યોગેશ્વરો અને ધર્મપિતા આદિક પુરુષો તથા ભક્તિમાતા તથા ગૌરી આદિક સર્વે બાઈઓ બાઈઓને આ જગ્યાએ સામસામા ભેટ્યા. માટે આ ભેટિયા ગામનું નામ સાર્થક થયું.” એમ કહીને સર્વે સાથે ત્યાંથી ચાલ્યા તે ગામ પતિજીયા સુધી ગયા.

લીલાચરિત્ર-૨

બૈજુ તરવાડીની મઘરરૂપે આવેલા અસુરથી રક્ષા કરી

એકવખત એકાદશીના દિવસે બાળપ્રભુ ધનશ્યામ સહિત ધર્મદેવ રામસાગર તળાવમાં સ્નાન કરવા માટે ગયા. તે વખતે ધર્મકુંવર ધનશ્યામ નવરંગા આંબાના વૃક્ષ નીચે પોતાના સખાઓની સાથે ઘડી એક બેસીને ધર્મદેવ સ્નાન કરતા હતા ત્યાં જઈને જળમાં સ્નાન કરવા લાગ્યા. તે સમયે એક અસુર પોતાના પૂર્વના વેરને સંભારતો થકો ભગવાનને મારવાનો સંકલ્પ કરીને મઘર રૂપે આવ્યો. ત્યારે તેને અંતર્યામીપણે જાણીને તે જળ થકી બાળપ્રભુ ધનશ્યામ બહાર નીકળી ગયા. ત્યારે તે અસુરે બાળપ્રભુ ધનશ્યામની ભ્રાંતિથી પીરોજપુરના બૈજુ તરવાડી સ્નાન કરતા હતા તેનો પગ પકડ્યો. એટલે બૈજુ તરવાડી તો એકદમ બૂમ પાડી બોલ્યો : “હે ભાઈ ! મને તો મઘરે ઝાલ્યો છે.” તે સાંભળીને બીજા સર્વ જનોએ ધર્મદેવને તો બહાર બોલાવી લીધા. અને તે બૈજુ તરવાડીનો બાપ આનંદ તરવાડી તો કિનારે ઊભા રહીને બાળપ્રભુ ધનશ્યામને કહેવા લાગ્યા : “હે ભાઈ ધનશ્યામ ! બૈજુની મઘર થકી રક્ષા તમો કરશો તો થશે. નહીં તો જરૂર મઘર એને લઈ જશે.” તેવું સાંભળીને કૃપાળુ

ધનશ્યામ પ્રભુ તો રામસાગર તળાવના કિનારે હાથમાં સોટી ઝાલીને ઊભા હતા તે તત્કાળ બીજો હાથ લાંબો કરીને ત્યાં ઊભા ઊભા જ બૈજુ તરવાડીને તે મઘર સહિત પાણીમાંથી બહાર કાઢીને કિનારા ઉપર મૂક્યા.

પછી તે મઘરને એક સોટી જોરથી મારી કે તુરત તે બૈજુ તરવાડીને મૂકી દઈને પોતાનું અસુરનું મૂળ રૂપ ધારણ કરીને મરણ પામ્યો. ત્યારે તે બૈજુ તરવાડી મઘર થકી મુકાઈ ગયો અને ઊભા થઈને ધર્મકુંવર ધનશ્યામને બે હાથ જોડીને વિનંતીપૂર્વક પગે લાગીને સ્તુતિ કરતા કહે : “હે ધનશ્યામ ! તમોએ મને આ મઘર થકી મુકાવ્યો. નહીં તો હું મરણ પામત. માટે તમો સાક્ષાત્ ઈશ્વરના ઈશ્વર છો.”

બાળપ્રભુ ધનશ્યામનો આવો મહાપ્રતાપ જોઈને સર્વજનો વિસ્મય પામ્યા અને જાણ્યું જે, આ તો હરિપ્રસાદ પાંડેના પુત્ર તે તો સાક્ષાત્ ભગવાન છે. નહીં તો માણસથી સોટી વડે આવું થાય નહિ અને આ તરવાડી જીવ્યા ને અસુર મરણ પામ્યો.

લીલાચરિત્ર-૩

ડાંગર સડી જતા અટકાવી

ચોમાસામાં મોતી તરવાડીએ ગામ ભેટિયાના રામસાગર તળાવની ચારેબાજુ ફરતા કમોદ રોપાવી હતી. પરંતુ વરસાદ ચારે માસ સુધી સતત વરસતો હતો. તેથી તળાવમાં ડાંગર ઉપર પાણી એમ ને એમ ભરાઈ રહ્યું. તે પાણીને જોઈને મોતી તરવાડી નિરાશ થઈ ગયા કે, હવે ડાંગર થશે નહિ. એકવખત ધર્મદેવ, મોતી તરવાડી અને બાળપ્રભુ ધનશ્યામ એ ત્રણ જણ કોઈ કારણસર છપૈયાપુરથી ગામ ભેટિયામાં આવ્યા. ત્યારે ધર્મદેવ ગામના તળાવના કિનારે મહુડાના વૃક્ષ નીચે ગયા. તે સમયે ધર્મદેવે સંભાર્યું જે, “હે મોતી તરવાડી ! તમો કહેતા હતા જે ઘણા વરસાદથી અમારી રોપેલી ડાંગર સડી ગઈ છે. તે ડાંગર તમોએ ક્યાં વાવેલી છે ?” ધર્મદેવજીની વાત સાંભળી મોતી તરવાડીએ ડાંગર વાવી હતી તે જગ્યા બતાવી. ત્યારે તે જગ્યાએ પાણી ભરેલું જોઈને ધર્મદેવે કહ્યું : “આટલા પાણીમાં ડાંગરની આશી રાખવી નહીં.” ત્યારે બાળપ્રભુ ધનશ્યામ બોલ્યા : “હે મામા ! કદાપિ આમાંથી ડાંગર થાય તો અમોને કેટલી આપણો ?” ત્યારે મોતી તરવાડી કહે : “હે ધનશ્યામભાઈ ! બધીયે તમારી જ છે. પણ આટલા દિવસથી ઉપર પાણી ભરેલું છે માટે તે ડાંગર જરૂર સડી ગઈ હશે.”

પછી બાળપ્રભુ ધનશ્યામ હસતાં હસતાં બોલ્યા : “પાણીમાં કોઈ દિવસ ડાંગર સડે નહિ.” એમ કહીને તેઓ થોડેક આગળ જઈને પોતાના જમણા ચરણનો અંગુઠો પૃથ્વી ઉપર દબાવ્યો કે તરત પાતાળ સુધી ઊભો ચીરો થઈ ગયો અને તે સમગ્ર પાણી પાતાળમાં ઊતરી ગયું. તેનો ધોર શબ્દ થયો. તે

સાંભળીને ગામના કેટલાંક માણસો દોડી આવ્યા, જે આ શું થયું ? ત્યારે પાણીમાં રહેલા માછલા આદિક સર્વ જીવજંતુઓ પાણી સિવાય દુઃખી થતાં જોઈને ધર્મદેવના મનમાં ઘણી દયા આવી. તે સમયે બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ મહારાજના સંકલ્પથી સ્વર્ગના રાજા ઈન્દ્રે પ્રેરેલા કેટલાક વિમાનો આકાશમાંથી આવ્યા. તેમાં બેસીને સર્વે મત્સ્યાદિક જીવજંતુઓ દિવ્ય સ્વરૂપે બનીને ધર્મદેવને નમસ્કાર કરીને સ્વર્ગલોકમાં ગયા. એ ચરિત્ર જોઈને પિતા ધર્મદેવ તથા મોતી તરવાડી વગેરે ગામના માણસો સર્વે મહા આશ્ચર્ય પામ્યા.

ત્યારબાદ ખૂબ ડાંગર પાકી તે મોતી તરવાડી નોકર પાસે કપાવીને ઘેર લાવીને બાળપ્રભુ ઘનશ્યામને કહ્યું : “હે ઘનશ્યામ ! તમને જેટલી જોઈએ તેટલી લઈ જાઓ.” ત્યારે ધર્મકુંવર ઘનશ્યામ બોલ્યા : “મામા ! અમારે ડાંગર જોઈતી નથી. તમે તમારા માટે રાખો. તમારી ઉદાર ભાવના જોઈ અમે રાજી થયા છીએ.”

લીલાચરિત્ર-૪

ભવાનીદત્ત અને રામદત્ત અસુરોનો વિનાશ

એકવખત બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ પોતાના સખાઓની સાથે રામસાગર તળાવમાં સ્નાન કરવા માટે પધાર્યા હતા. તે સમયે મહા કપટી અને ક્રોધી એવા ભવાનીદત્ત તથા રામદત્ત નામના બે અસુરો, પૂર્વના વૈરને સંભારી ત્યાં આવીને પોતાના રૂપ બદલીને બધા મિત્રો સાથે રમવા લાગ્યા. સર્વે સખાઓ સાથે સરોવરમાં સ્નાન કરવા માટે પ્રવેશ કર્યો. પાણીમાં અનેક પ્રકારની જળકીડા કરીને બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ પોતાના સખાઓને આનંદ પમાડતા હતા. અને બંને અસુરો ધર્મકુંવર ઘનશ્યામને મારવાનો લાગ શોધે છે. તે વાતને અંતર્યામીપણે બાળપ્રભુ પોતે એકલા જ જાણે છે.

પછી બંને અસુરો બધા બાળમિત્રોને દૂર કરીને બોલ્યા : “હે ઘનશ્યામ ! આવો આપણે સામસામા રમીએ.” એમ કહીને બંને અસુરોએ પાણીમાં ડૂબકી ખાઈને બાળપ્રભુ ઘનશ્યામનો એક-એક પગ ઊંચો કરી તરછોડીને બોલ્યા : “હે ભાઈ વેણીરામ ! મારા પગે મઘર જેવું કાંઈ જનાવર વળગ્યું હોય ને શું એમ મને લાગે છે.” એમ કહીને અસુરને ઊંચો કરીને ફેંક્યો. તેથી આકાશમાં ઊંચો વાયુ સાથે પરિભ્રમણ કરતો અથડાતો એક અસુર ગામ સુરવાલના બગીચામાં પડ્યો ને પ્રાણ ચાલ્યા ગયા. ત્યારબાદ ડાબા ચરણે જે અસુર વળગ્યો હતો તેને પણ એ રીતે જ ઊંચો કરીને ફેંક્યો, તે આકાશમાં જઈને ચારેબાજુ ભ્રમતો ગામ નરેયાના કલ્યાણસાગર તળાવના ઉત્તર તરફના કિનારે જઈને પડ્યો અને મરણ પામ્યો.

પછી બંને જણ જ્યાં મરી ગયા હતા ત્યાં જઈને સર્વે જનો જુએ છે તો મોટા અગડબંબ સરખા દેખાતા હતા. અને મહા ભયંકર નાક-કાન ને મોઢાવાળા બંને અસુરો વિશાળ જગ્યામાં લાંબા થઈને પડ્યા હતા. તેને જોઈને સર્વે લોકો મહા વિસ્મય પામ્યા. અને તે સમયે દેવતાઓએ પ્રસન્ન થઈને બાળપ્રભુ ઘનશ્યામની સ્તુતિ કરતા થકા જયજય શબ્દ કરીને ચંદન પુષ્પથી બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ મહારાજને વધાવ્યા. તે સર્વે પુષ્પ મીન સરોવરમાં પડ્યાં, તેથી બધું જળ ઢંકાઈ ગયું.

લીલાચરિત્ર-૫

સર્વે મિત્રોને પાણી ઉપર ચલાવ્યાં

એકવખત અષાઢ માસમાં બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ પોતાના મિત્રો વેણીરામ, માધવ, પ્રાગ તથા નાનાભાઈ ઈચ્છારામ સાથે બહિર્ભૂમિએ જવા નીકળ્યા. પછી તો રમતા રમતા પીરોજપુર થઈ તિનવા પહોંચ્યા. ત્યાંથી પાછા વળતા વરસાદ ઘણો આવ્યો. સર્વે આંબાના વૃક્ષ નીચે બેઠા. થોડીવારમાં માર્ગમાં પાણી ભરાણા. તે જોઈ ઈચ્છારામભાઈ આદિક બીજા નાના સખાઓ તો રુદન કરવા લાગ્યા. ત્યારે બાળપ્રભુ ઘનશ્યામે કહ્યું : “તમો કોઈ ફિકર કરશો નહિ. બધા પગમાં ચાખડીઓ પહેરીને મારી પાછળ ચાલ્યા આવો.” એમ કહીને પોતે આગળ ચાલ્યા. બાળપ્રભુ ઘનશ્યામને પાણીથી એક ગજ ઊંચા ચાલતા જોઈને સર્વે સખા પણ વિશ્વાસ લાવીને પાછળ પાછળ ચાલવા લાગ્યા. તે કોઈને ખબર ન પડે કે પાણી ઉપર ચાલીએ છીએ કે પૃથ્વી ઉપર ચાલીએ છીએ અને સર્વે સાથે ચાલે તેટલી જગ્યામાં વરસાદનું પાણી પડતું બંધ થઈ ગયું. આ બાજુ છપૈયામાં ભક્તિમાતાને ચિંતા થઈ તેથી રામપ્રતાપભાઈ આદિકને શોધવા માટે મોકલ્યા. ત્યારે પશ્ચિમ તરફથી સામા આવતા જોઈને સર્વે પીપળાના વૃક્ષ નીચે ઊભા રહીને જોયું તો બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ તથા સર્વે મિત્રો પાણીથી એક ગજ ઊંચા ચાલતા હતા અને કપડાં પણ કોરા હતા. ત્યાર પછી પોતાની ચાખડીઓ ઓસરીમાં મૂકીને એમને એમ પાછા રામસાગર તળાવમાં જઈને જળકીડા કરવા લાગ્યા.

જળકીડા કરીને બહાર નીકળવાનું કરે છે તે સમયે સર્વે બાળકોને બાળપ્રભુ ઘનશ્યામે પોતાના અક્ષરધામમાં તેજોમય સ્વરૂપે પોતાનું અલૌકિક દર્શન આપ્યું. તે જોઈને સુખનંદન બોલ્યો : “હે વેણીરામ ! મેં તો ઘનશ્યામ મહારાજને અક્ષરધામમાં મહા તેજોમય દિવ્ય સિંહાસન ઉપર જોયા.” તે સાંભળી વેણીરામ બોલ્યો : “હે સુખનંદન ! અમોએ પણ તેવી જ રીતે દીઠા.” આમ વાત કરે છે તેટલામાં તો બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ રામસાગર તળાવમાંથી બહાર આવ્યા અને સર્વેને પોતાની પાસે બોલાવીને કહે : “હે વેણીરામ ! તમો મારા હાથનો પંજો છોડાવો કે હું તમારા હાથનો પંજો છોડાવું.” એમ ઘણીવાર સુધી એકબીજાના પંજા છોડાવાની રમત કરીને પોતપોતાને ઘેર ગયા.

લીલાચરિત્ર-૬

તળાવમાં મામા મોતી તરવાડીને દિવ્યરૂપે દર્શન આપ્યા

એકવખત મોતી તરવાડી પોતાના પિતા દુંદ તરવાડીનું શ્રાદ્ધ કરાવવા રામસાગર તળાવે જતા હતા. તે વખતે બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ સખાઓ સાથે આંગણામાં રમતા હતા. તેઓ પોતાના મામાને દેખીને પાછળ પાછળ રામસાગર તળાવ ઉપર ગયા. ત્યાં મોતી તરવાડી ગોરબાપાના કહેવાથી પ્રથમ જળમાં સ્નાન કરવા માટે ગયા. તેમણે જળમાં જઈને ડૂબકી મારી એટલે તરત જ બાળપ્રભુ ઘનશ્યામે પોતાના મામાને પોતાનું અદ્ભુત દર્શન દીધું.

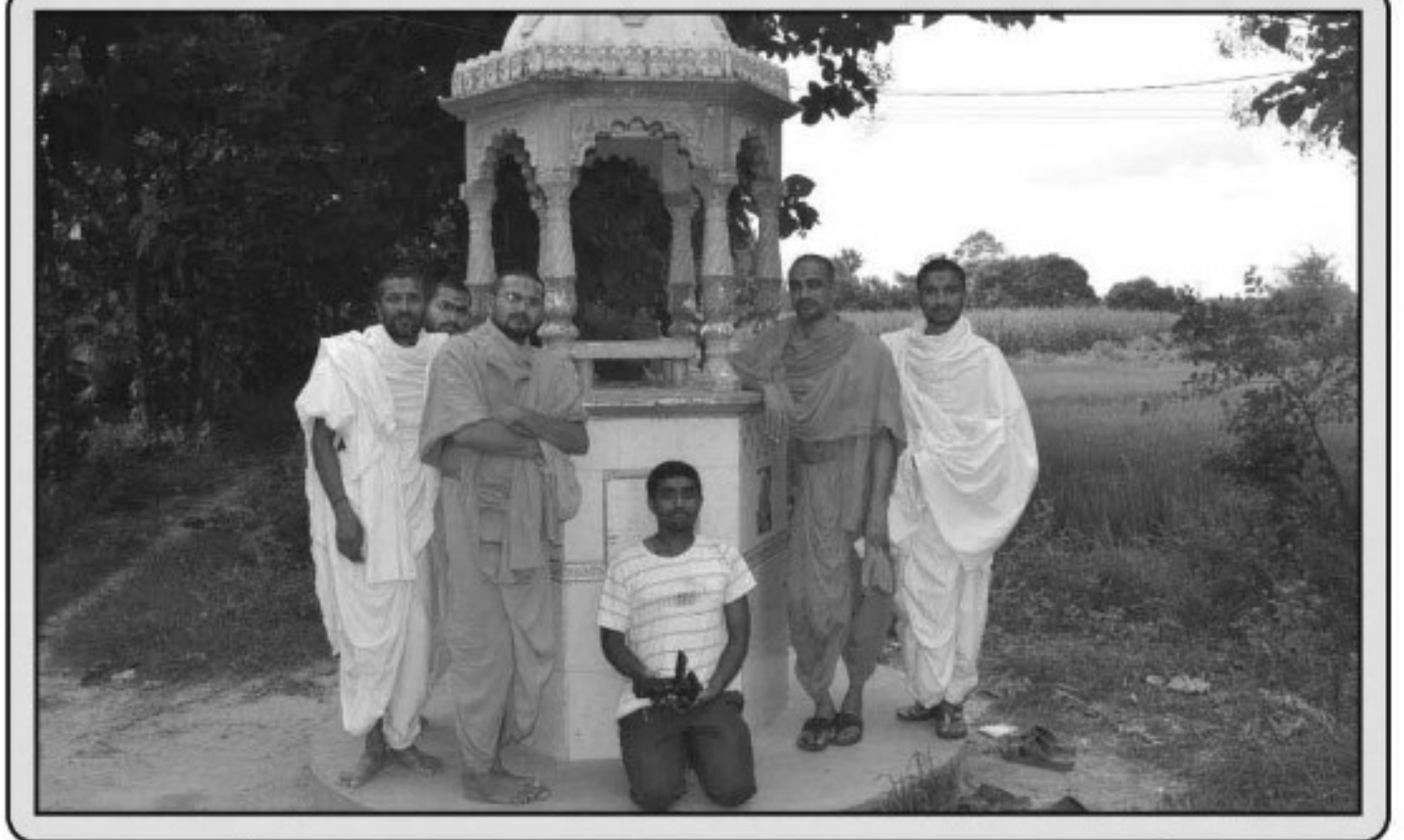
મામાને ડૂબકીમાં જ કિશોરવય ચતુર્ભુજ, શંખ-ચક્ર-ગદા અને પદ્મ ધારણ કરનાર, ભાલને વિષે કેસર-કુમકુમયુક્ત તિલક, મસ્તક ઉપર મોરમીંછનો મુકુટ, કાનમાં મકરાકૃતિ કુંડળ, કંદોરા યુક્ત પીળું પીતાંબર, જરિયાની જામો, ખભે ગૂઢા રંગનું શેલુ, કંઠમાં કૌસ્તુભ મણિના હાર, મોતીની માળા, બાંયે બાજુબંધ, હાથે નંગજડિત હેમકડાં, આંગળીઓમાં વેઢ, ચરણોમાં નંગજડિત સોનાના સાંકળાં વગેરે અલંકારોથી શોભતા તેમજ બે હાથ જોડીને પ્રદ્યુમ્નાદિ ચતુર્વ્યૂહ જેમની સ્તુતિ કરે છે એવા તથા ચારેબાજુ પોતાના સખાઓથી વીંટાયેલા, બળદેવજીરૂપે પોતાના ભાઈ જેમને પંખો નાખે છે અને માતાપિતા સમીપે ઊભા છે એવા અલૌકિક રૂપે બાળપ્રભુ ઘનશ્યામના જળને વિષે દર્શન થયા.

આ દર્શન કરીને મોતી તરવાડી તો સ્થિર થઈ ગયા ને જળ થકી બહાર નીકળીને જુવે છે, ત્યાં તો પોતાના ભાણેજને સખાઓ સાથે રમતા જોયા. આવું અદ્ભુત ઐશ્વર્ય દેખીને બહાર આવી બાળપ્રભુ ઘનશ્યામને હાથ જોડી પગે લાગ્યા. ત્યારે બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ બોલ્યા : “હે મામા ! આજે તમે કેમ અમને પગે લાગ્યા ?” તેવું સાંભળી ગદ્ગદ કંઠે થઈ ગયા અને બે હાથ

જોડી કહે : “હે ઘનશ્યામ ! તમે તો સાક્ષાત્ પરબ્રહ્મ પૂર્ણ પુરુષોત્તમનારાયણ છો. માટે તમને પગે લાગું છું.” મામા-ભાણેજની વાત સાંભળીને તો ગોર આશ્ચર્યચકિત થઈ ગયા. પછી શ્રાદ્ધવિધિ પતાવીને મોતી તરવાડી ઘેર આવી ધર્મદેવ સહિત સર્વેને બાળપ્રભુ ઘનશ્યામે આપેલ અલૌકિક દર્શનની વાત કરતા હતા.

કુષ્મીગામ

છપૈયા મંદિરથી પગરસ્તે ૨ કી.મી. અને વાહન માર્ગે ૫ કી.મી. દૂર આ કુષ્મી ગામ આવ્યું છે. અહીં બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ મિત્રો સાથે તળાવના કિનારે બોર જમવા ગયા હતા. પાકા સ્વાદુ બોર મિત્રો લઈ શકતા નહોતા ત્યારે બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ મહારાજે બોરડી નીચે ઊભા રહીને બોરડી જેટલા ઊંચા થઈને લાંબા હાથ કરીને પાકા બોર વીણી પોતે તથા મિત્રોને જમાડ્યા હતા. આ અદ્ભુત બાળચરિત્રના સ્થાને અતિ પ્રાસાદિક જાણીને સ્મૃતિછત્રી કરીને ચરણારવિંદ પધરાવવામાં આવ્યા છે.

લીલાચરિત્ર

બોરડી જેટલા ઊંચા થઈને પાકા બોર મિત્રોને જમાડ્યા

એકવખત ગામ કુષ્મીમાં તળાવને કિનારે બોરા જમવા માટે બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ મિત્રોને લઈને ગયા. તે સમયે વેણીરામ આદિક સર્વે સખાઓ તો બોરડી ઉપર ચડી ગયા ને સારા બઢરી ફળ શોધીને ખાવા લાગ્યા. પરંતુ લાંબી ડાળો ઉપર લટકી રહેલા પાકા સ્વાદુ બોરને કોઈ લઈ શકતું ન હતું. પછી બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ તો નીચે ઊભા રહીને બોરડી જેટલા ઊંચા વધીને લાંબા હાથ કરીને પાકા બોર વીણીને જમવા લાગ્યા. અને મિત્રોને પણ જેટલા જોઈએ તેટલા આપી પોતે પોતાના ખોળામાં ભરી લીધા. એમ કરતા કેટલીક વાર થઈ તે વખતે બોરડીના માલિકને ખબર પડી. તેથી તે ઉતાવળો થકો ક્રોધ કરીને મારવા સારુ સમીપે આવ્યો. એટલે બાળપ્રભુ ઘનશ્યામે પોતે તેનો હાથ

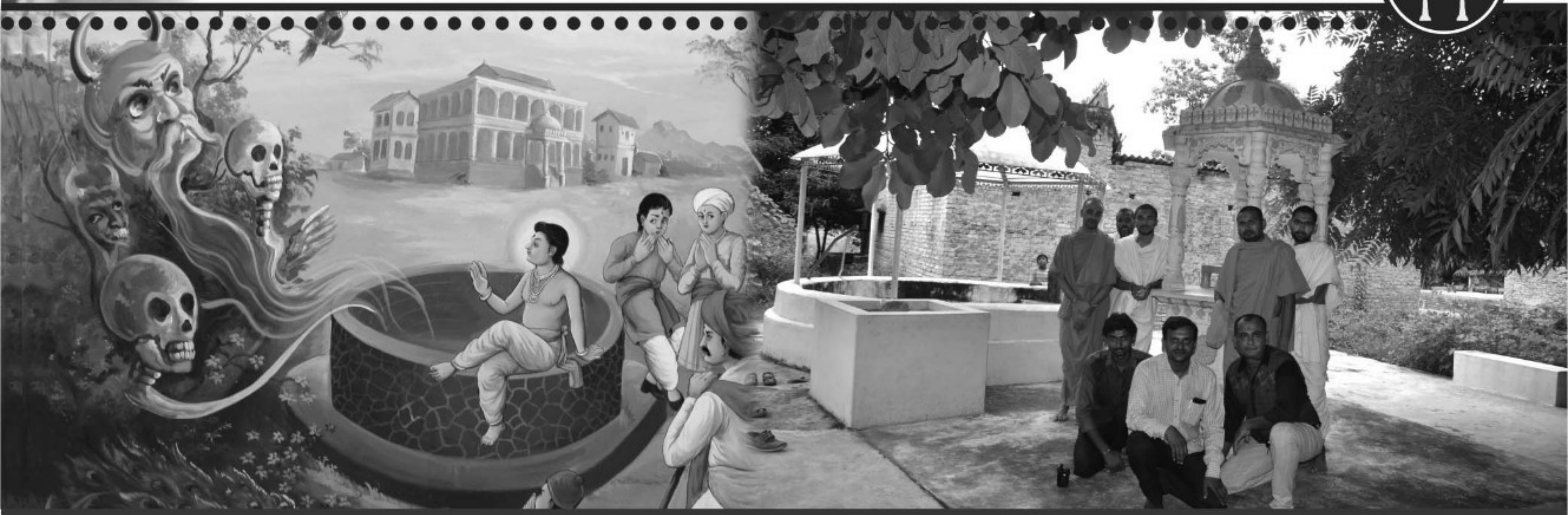

પકડીને ઊંચો ઉપાડીને બોરડીની છેલ્લી ડાળ ઉપર લટકાવી દીધો અને પોતે સર્વેમિત્રો સહિત પોતાને ઘેર આવતા રહ્યા.

ત્યારપછી બોરડીના માલિકના માતા-પિતાને ખબર પડી ત્યારે તે બોરડીના વૃક્ષ નીચે આવી પોતાના છોકરાને નિસરણી થકી નીચે ઉતારીને કહ્યું : “હે દીકરા ! આમ બોરા ખવાતા હશે ?” ત્યારે તે બોલ્યો : “પિતાજી ! હું તો કાંઈ બોર ખાવા ચડ્યો ન હતો. પરંતુ છપૈયાપુરના હરિપ્રસાદ પાંડેના પુત્ર ધનશ્યામ બીજા કેટલાક છોકરાઓને સાથે લઈને અહીં બોર ખાવા આવ્યા હતા ત્યારે બીજા સર્વે ઉપર ચઢ્યા હતા અને ધનશ્યામ નીચે ઊભા રહીને બોરડી જેટલા ઊંચા વધીને છેલ્લી ડાળીના બોર વીણતા હતા. ત્યારે હું તેમને મારવા ગયો તે તત્કાળ મારો હાથ પકડીને ઊંચો ઉપાડીને છેલ્લી ડાળે મને લટકાવી દીધો અને પોતે સખાઓ સાથે નાસી ગયા.” પોતાના દીકરાની વાત સાંભળી તેના માતા-પિતા કહે : “અરે, મૂર્ખ ! કંઈ મનુષ્ય તે આ બોરડી બરોબર વધી શકતો હશે ? પરંતુ તને છોકરાઓએ ભય બતાવ્યો હશે તેથી તું બીકનો માર્યો આમ બોલે છે.” એમ કહીને તે વાતનો નિર્ણય કરવા માટે ધર્મદેવને ઘેર આવી ઠપકો દેવા

લાગ્યા જે, ‘તમારા ધનશ્યામે અમારા દીકરાને વૃક્ષ ઉપર લટકાવી મૂક્યો અને અમારા સર્વે બોર ખાઈ ગયા.’ ત્યારે ધર્મદેવ બોલ્યા : “આ તમે શું કહો છો ? મારા ધનશ્યામ તો નાના છે અને આ તમારો દીકરો તો મોટો પાંત્રીસ વર્ષનો છે. તેને મારા ધનશ્યામે ઊંચો કેવી રીતે લટકાવ્યો હશે ! તમારા મનમાં વિચાર તો કરો. મારા ધનશ્યામ તો આ કૂવાના કાંઠા ઉપર ઊભા રહ્યા છે. તમો જુઓ.” ત્યારે તેઓ જોવા ગયા કે તરત તે વાતનો નિશ્ચય થવા માટે બાળપ્રભુ ધનશ્યામ વીસ ધનુષ ઊંચા દેખાયા. ત્યારે તે સર્વે બોલવા લાગ્યા : “અહો હે ધર્મદેવ ! તમે કહો છો જે મારા ધનશ્યામ નાના છે. પરંતુ તમે જુઓ તો ખરા ! કેટલા મોટા જણાય છે. આ તે શું હશે ?” ત્યારે ધર્મદેવ બોલ્યા : “ક્યાં છે ? આ તો ધનશ્યામ ઊભા છે.” એમ કહે છે તેટલામાં તો તે ઊંચું સ્વરૂપ અદૃશ્ય કરીને પોતે આવેલા જનોને બાળક સ્વરૂપે દેખાતા હતા. સર્વે જનો આવું મહા અદ્ભુત ચરિત્ર જોઈને બોલ્યા : “હરિપ્રસાદજી ! આ તમારા ધનશ્યામ તો કોઈક અવતારના પણ અવતારી છે.” એમ કહી પોતાના અપરાધની ક્ષમા માગીને પોતાને ઘેર ગયા.

તિનવા ગામ - ભૂતિયો કૂવો

છપૈયા મંદિરથી ૨ કી.મી. તિનવા ગામમાં ચંદનમાસીના ઘર પાસે કૂવો હતો. તે પૂર્વના વૈરાગી બ્રાહ્મણ અને મુસલમાન હતા. તે બંનેને પાણી ઉડાડવાને લીધે ઝઘડો થયો હતો. તે લશ્કર સહિત રાજા, બ્રાહ્મણ, સાધુ આ કૂવામાં ભૂત થયા. તેનો બાળપ્રભુ ધનશ્યામે મોક્ષ કર્યો હતો. કૂવાની બાજુમાં ચંદનમાસીનું ઘર છે અને ત્યાં બાળપ્રભુ ધનશ્યામની પ્રાસાદિક ઘંટી રાખવામાં આવી છે. હાલ આ કૂવા પાસે સ્મૃતિછત્રી કરી ચરણારવિંદ પધરાવવામાં આવ્યા છે.

લીલાચરિત્ર-૧

ભૂતોનો ઉદ્ધાર

એકવખત છપૈયાપુરમાં નવાબ સરકારનું લશ્કર આવનાર હતું. નવાબ સરકારનું લશ્કર જે ગામમાં જાય તે

ગામના લોકોને ખૂબ રંજાડે. બાળકો ઊપાડી જાય, લોકોને લૂંટી જાય.

ધર્મદેવને ચિંતા થઈ તેથી ઘરનાં સહુને લઈને થોડા દિવસ માટે તિનવા ગામે ચાલ્યા ગયા. તિનવામાં પ્રથિત પાંડે રહે. તેની

પત્નીનું નામ વચનાબાઈ. ધર્મદેવ તેમને ત્યાં ઊતર્યા. વચનાબાઈ બાળપ્રભુ ઘનશ્યામને રોજ સારી સારી રસોઈ જમાડે. ભક્તિમાતા વચનાબાઈને કામકાજમાં મદદ કરે. પાણી પણ ભક્તિમાતા જ ભરે. સાંજ પડી એટલે વચનાબાઈએ ભક્તિમાતાને કહ્યું, “તમારે સૂરજ આથમે પછી કૂવે પાણી ભરવા ન જવું, કૂવામાં હજારો ભૂત રહે છે, તે તમને હેરાન કરશે. માટે ભૂતિયા કૂવે સાંજે ન જવું.”

એક દિવસ સાંજે ઘરમાં પાણી ખૂટ્યું. સૂરજ આથમી ગયો હતો. ભક્તિમાતાને ખ્યાલ રહ્યો નહિ. ભૂલમાં તેઓ ઘડો લઈને કૂવે પાણી ભરવા ગયાં. દોરડું બાંધીને ઘડો કૂવામાં નાખ્યો. ઘડો પાણીને અડે તે પહેલાં જ ભૂતે ઘડો પકડી લીધો. ભક્તિમાતાએ દોરડું ખેંચ્યું, પણ ઘડો ઉપર આવે જ નહિ. તેમણે કૂવામાં ડોકિયું કર્યું તો હજારો ભૂત ! ભક્તિમાતા તો એકદમ ડરી ગયાં. ઉતાવળે પગલે ઘેર આવ્યાં. પરસેવે રેબઝેબ થઈ ગયાં. ભક્તિમાતા ઘરમાં આવ્યાં એટલે બાળપ્રભુ ઘનશ્યામે પૂછ્યું, “શું થયું માતાજી ? આજે ઉતાવળે કેમ આવ્યાં ? ઘડો ને દોરડું ક્યાં મૂકી આવ્યાં ?” ભક્તિમાતાએ તેમને બધી વાત કરી.

બીજે દિવસે સવારે બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ કૂવામાં કૂદકો મારવા ગયા. ગામના માણસો ભેગા થઈ ગયા. લોકો બોલ્યા, “ઘનશ્યામ, અંદર પડશો નહિ. ભૂત તમને મારી ખાશે.” પણ બાળપ્રભુ ઘનશ્યામે તો કોઈનું સાંભળ્યું નહિ. તેમણે તો માર્યો જોસથી ભૂસકો. જેવા બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ કૂવામાં પડ્યા કે તરત જ બધાં ભૂત ઝબકીને જાગી ગયાં. તેમણે બાળપ્રભુ ઘનશ્યામને પકડવા હાથ લંબાવ્યા. ત્યાં... તો ઘનશ્યામના શરીરમાંથી તેજ નીકળવા લાગ્યું, તે તેજથી બધાં ભૂત બળવા લાગ્યાં.

બધા ભૂતોએ આજીજી કરી : “હે ભગવાન અમને બચાવો. આ કૂવામાં વર્ષોથી રહીએ છીએ.” બાળપ્રભુ ઘનશ્યામે તેમને પૂછ્યું : “તમો ક્યાંથી આવીને બધા અહીં ભેગા થયા છો ? અને આવી નીચ યોનિને શા થકી પામ્યા છો ?” ત્યારે ભૂતો બોલ્યા : “અમો તો સર્વ પૂર્વના વૈરાગી બ્રાહ્મણ, સાધુ અને મુસલમાન છીએ. એકસમયે પાદશાહે પોતાના લશ્કરે સહિત આ કૂવાની બાજુમાં મુકામ કર્યો હતો. અને અમો સાધુ બ્રાહ્મણ તે પણ અયોધ્યાપુરીની યાત્રા કરવાની ઈચ્છાથી જતા હતા. અમો સર્વે આ કૂવા ઉપર આવીને ઉતર્યા હતા. તે વખતે રાજાના ચાકર મહા ઉન્મત્ત થઈને અમો સાધુ બ્રાહ્મણ કૂવા ઉપર સ્નાન કરતા હતા તે અમારી અવજા કરીને મુસલમાનો સર્વ કૂવા ઉપર આવીને પાણીના છાંટા ઉડાડવા લાગ્યા. પછી તો અમારે અને મુસલમાનોને સામસામી બોલાચાલી થઈ તેથી ખૂબ ટંટો થયો અને લશ્કર સહિત રાજા તથા સાધુ બ્રાહ્મણ આ કૂવા ઉપર એકબીજા કપાઈ મર્યા. તે દિવસથી અમો અસદ્ગતિની પામી આ કૂવામાં હજારો વર્ષથી રહીએ છીએ તો પણ હજી અમારે

એકબીજાને બનતું નથી. પરંતુ હવે તમો જેમ આજ્ઞા કરો તેમ વર્તીએ. અને હે મહારાજ ! આપ તો સાક્ષાત્ પૂર્ણ પુરુષોત્તમનારાયણ ભગવાન છો, તો અમારું સારું કરો.” એમ કહીને વિનંતી કરવા લાગ્યા

ભૂતોની વાત સાંભળી દયાનિધિ બાળપ્રભુ ઘનશ્યામે તમામ ભૂતોને બદ્રિકાશ્રમ જવાની આજ્ઞા કરી. પછી બધા ભૂતો બાળપ્રભુ ઘનશ્યામને પગે લાગી સર્વે ગામલોકોને દેખતે સતે મૂર્તિમાન કૂવામાંથી નીકળીને બદ્રિકાશ્રમમાં ગયા. આવું મહા ચમત્કારી ઐશ્વર્ય જોઈને વચનાબાઈ, મથુરાબાઈ. રામદત્ત, શિવદીન પાંડે, બદલુ પાંડે, અમરબાઈ આદિક સર્વે પુરવાસી જન તે અતિ આશ્ચર્ય જોઈ વિસ્મય પામતા હતા. પછી બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ તે કૂવામાંથી બહાર નીકળીને માતા-પિતા સાથે ઘેર આવ્યા. આ જે ઘનશ્યામ પ્રભુનું બાળચરિત્ર જે જન પ્રેમથી ગાશે, સાંભળશે અને આ ભૂતિયા કૂવામાં સ્નાન કરશે અથવા જળપાન કરશે તે સર્વે અક્ષરધામને પામશે અને તેને ભૂતપ્રેતાદિકનો ઉપદ્રવ કોઈ દિવસ થશે નહિ.

લીલાચરિત્ર-૨

ભૂતો થકી રસોઈનો પાક બગાડતા અટકાવ્યો

એકવખત તિનવા ગામમાં હાથીરામ પાંડેના ઘેર જમણવાર હતું. ત્યાં જવા માટે મોતી તરવાડી આદિક સર્વે પુરવાસી જનો તૈયાર થયા ત્યારે બાળપ્રભુ ઘનશ્યામે રામપ્રતાપભાઈને કહ્યું : “હે ભાઈ ! હું પણ તમારી સાથે જમવા આવીશ.” ત્યારે ભાઈ કહે : “આપણી દીદી જ્યારે આવે ત્યારે તેઓની સાથે તમે આવજો. અમારી સાથે નહીં.” આવું સાંભળી બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ રડતાં રડતાં ઓસરીમાં ઢળી પડ્યાં ને પગ ઘસવા લાગ્યા. ત્યારે ભક્તિમાતા બોલ્યા : “ખમ્મા મારા ઘનશ્યામને, હે ભાઈ ! ચાલો આપણે તેનાથી પહેલા જઈએ.” એમ કહીને હાથમાં પકડીને બાળપ્રભુને ઊભા કરવા લાગ્યા એટલે બે નેત્રે સહિત મુખારવિંદ ઉપર બે હાથ દબાવીને ખોટું ખોટું ઢોંગ કરીને વધુ રડવા લાગ્યા.

તે સમયે વશરામ તરવાડી પોતાના પુત્ર મંછારામ સહિત આવીને બોલ્યા : “હે ઘનશ્યામ ! તમે કેમ રુદન કરો છો ? ચાલો જમવા તૈયાર થાઓ અને જુઓ ! આ તમારા મિત્રો વેણી, માધવ અને પ્રાગ પણ અમારી સાથે ચાલે છે.” એમ કહીને બાથમાં ઘાલીને ઊભા કર્યા એટલે રડતા બંધ થયા. પછી ભક્તિમાતાએ વસ્ત્ર-અલંકારો પહેરાવીને એક રૂમાલ કમરે બાંધ્યો ને મસ્તક ઉપર ટોપી પહેરાવીને જમવા મોકલ્યા. તે જ્યારે ગામ પીરોજપુરની હદમાં મોટા પીપળાના વૃક્ષ નીચે બેસી ગયા. તે જોઈને વશરામ તરવાડી બોલ્યા : “હે ઘનશ્યામ ! કેમ બેસી ગયા ? ચાલો ઉતાવળા.” એમ કહીને ઊભા રહ્યા એટલે પોતે ઊભા

લીલાચરિત્ર-૩

બંને માસીઓને ચમત્કાર

થઈને મામાની સમીપે આવ્યા. ત્યારે ચરણમાં પહેરેલ ઝાંઝરનો શબ્દ અતિશય ગંભીર થયો. તેથી પૃથ્વી ધમકતી હતી. તેનો અવાજ ભક્તિમાતાને સંભળાવ્યો. તેથી મનમાં થયું કે, મારા ઘનશ્યામના પગમાં પહેરેલા ઝાંઝરનો ધ્વનિ જણાય છે, તે જ્યારે ભોજન કરીને ઘેર આવશે ત્યારે પૂછીશ.

પછી બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ મામા અને મિત્રો સાથે હાથીરામ પાંડેના ઘેર ગયા. ત્યાં બ્રાહ્મણોની પંક્તિ જમવા બેઠી હતી. તે વખતે ભૂતિયા કૂવામાંથી કેટલાક ભૂતો બહાર નીકળી આવીને જમવાના પાકમાં અભક્ષ્ય વસ્તુ નાખીને બગાડવાનો વિચાર કરે છે, તેટલામાં તો બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ આવ્યા ને તે વાત જાણીને બોલ્યા : “હે દુષ્ટમતિવાળાઓ ! આ શો ગજબ કરવા ધાર્યો છે ? ખબરદાર, જો કંઈ વિઘ્ન કર્યું તો ! અમે તમને બદરિકાશ્રમ જવાની આજ્ઞા આપી હતી ને વળી તમે અહીં ક્યાંથી ?” ત્યારે ભૂતો બોલ્યા : “હે ભગવન્ ! તે વખતે અમે અહીં ન હતાં. ત્યારે અમે કેટલાક અયોધ્યાપુરી ગયા હતા.” તેવું સાંભળીને બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ મહારાજે ભૂતોને ભય બતાવ્યો એટલે તેઓ ત્રાસ પામીને પાછા કૂવામાં પેસી ગયા. આ દૃશ્ય સર્વે જનોએ મૂર્તિમાન જોયું. ત્યારે વશરામ તરવાડીએ પૂછ્યું : “હે ઘનશ્યામ ! એ કોણ હતા ?” તેથી મામાને બધી વાત વિસ્તારપૂર્વક કહી.

ત્યારબાદ બધા જમીને ચાલ્યા તે વચ્ચે માર્ગમાં વશરામ તરવાડીએ કહ્યું : “આવો ઘનશ્યામ ભાણેજ ! મારા ખભા ઉપર બેસો.” ત્યારે બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ કહે : “મામા ! અમે આજે ખૂબ જમ્યા છીએ, તમે ઉપાડી શકશો નહીં.” ત્યારે તેઓ બોલ્યા : “એ શું કહો છો જે નહિ ઉપાડી શકાય ? એકવખત હું દેવીપાટણના મેળામાંથી ઘેર આવતો હતો ત્યારે માર્ગમાં વનમાં એક મોટું શંકુ (સાગ)નું લાકડું પડ્યું હતું તેને ઉપાડીને છપૈયા સુધી લાવ્યો હતો.” એમ કહી ઘનશ્યામ મહારાજને ખભા ઉપર બેસાડી દીધા. ત્યારે તુરંત પોતાના મામાને આશ્ચર્ય પમાડવા માટે ત્રિલોકીનો ભાર પોતાને વિષે જણાવતા હતા. તેથી વશરામ તરવાડી તો બેસી ગયા અને એકદમ પૃથ્વી ઉપર બાળપ્રભુ ઘનશ્યામને મૂકી દીધા અને હાથ જોડીને સ્તુતિ કરતા બોલ્યા : “હે ભગવન્ ! સર્વનો પાર પમાય, પરંતુ તમારી માયાનો પાર કોઈ પામ્યું નથી.” એવી રીતે હાસ્યવિનોદ કરતા કરતા મામા-ભાણેજ ઘેર આવ્યા. ત્યારે ભક્તિમાતાએ કહ્યું : “હે ઘનશ્યામ ! તમારે ક્યો એવો આપત્કાળ પડ્યો હતો તે દોડવું પડ્યું ?” ત્યારે માતાને કહે : “હે દીદી ! તમને દોડવાની ખબર કેવી રીતે પડી ?” ત્યારે ભક્તિમાતાએ કહ્યું : “તમારા ઝાંઝરનો શબ્દ મેં સાંભળ્યો હતો.” તેવું સાંભળી બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ બોલ્યા : “દીદી ! જો હું ન દોડ્યો હોત તો ભૂત બધો જ પાક બગાડત.”

એકવખત બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ પોતાના પિતા ધર્મદેવની સાથે ગામ પીરોજપુર ગયા હતા. તે સમયે ભક્તિમાતાના બે બહેનો વસંતાબાઈ તથા ચંદનબાઈ પોતાના પુત્ર માણેકધર તથા બસ્તી એ ચારે જણ ભક્તિમાતાને તથા ઘનશ્યામ મહારાજને મળવા સારુ તરગામથી આવ્યા. તે આવીને વસંતાબાઈ ભક્તિમાતાને મળ્યા અને સર્વે સમાચાર પૂછીને બેઠા. ત્યારે ચંદનબાઈએ કહ્યું : “ઘનશ્યામભાઈ ક્યાં છે ?” ત્યારે ભક્તિમાતા બોલ્યા : “એ તો એમના પિતાની સાથે પીરોજપુર ગયા છે તે થોડીવારમાં આવશે.” એમ વાત કરે છે ત્યાં તો બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ ઘેર આવ્યા. ત્યારે ચંદનબાઈએ ઘનશ્યામ મહારાજને તથા ઈચ્છારામભાઈને પતાસાં આપ્યા. પછી સુવાસિનીબાઈએ રસોઈ કરીને સર્વેને જમાડ્યા.

ત્યારબાદ એકદિવસ વસંતાબાઈ તથા ચંદનબાઈ એ બંને બહેનો સવારમાં વહેલા ઊઠીને ઘઉં દળતાં દળતાં તુલસીદાસજી રચિત પ્રભાતિયા ગાતાં હતા. તેમાં ભગવાનને જગાડવાનો શબ્દ આવ્યો જે, ‘ઊઠો લાલજી પ્રભાત ભયા હે...’ તેવું સાંભળી બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ ઓસરીમાં ઢોલિયા ઉપર સૂતેલા હતા, તે બોલ્યા : “હે માસી ! હું તો જાગું છું. તમારે શું કામ છે ?” ત્યારે બંને માસી કહે : “અમો તો ભગવાનને જગાડીએ છીએ. તમોને કોણ જગાડે છે !” એમ કહીને ઘંટી ઊભી રાખી હતી તે દળવા લાગ્યા. ત્યારે બાળપ્રભુ ઘનશ્યામે પોતાનો હાથ લાંબો વધારીને ઘંટી ઉપર મૂક્યો. હાથના ભારથી ઘંટી ફરતી હતી તે બંધ થઈ ગઈ. તે જોઈને વસંતાબાઈ બોલ્યા : “આ કોનો હાથ છે ?” ત્યારે બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ બોલ્યા : “તમો જેને જગાડો છો તેનો.” પછી હાથને એક બાજુ કરવા બંને બહેનોએ ઘણો પ્રયત્ન કર્યો, પરંતુ જરાપણ ખસ્યો નહિ. ત્યારે બંને બહેનો આશ્ચર્ય પામી જોરજોરથી હસવા લાગ્યા.

હસવાનો અવાજ સાંભળી ભક્તિમાતા બોલ્યા : “હમણાં સવાર થઈ જશે, રમવાનું છોડી દઈને દળવાનું વહેલું પાર મૂકી દો.” ત્યારે બંને બહેનોએ કહ્યું : “આ ઘનશ્યામભાઈએ ઘંટી ઉપર હાથ મૂક્યો છે, તેથી ફરતી નથી. અમો ક્યારનો હાથ ખસેડીએ છીએ તોપણ હાથ એકબાજુ ખસતો નથી.” પછી ભક્તિમાતા દીવો કરીને આવ્યા અને તેઓ જોઈને કહે : “હે પુત્ર લાડીલા ! તમો હાથ લઈ લ્યો.” ત્યારે બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ બોલ્યા : “દીદી ! માસીને કહો કે તે કોને જગાડે છે ?” ત્યારે વસંતાબાઈએ કહ્યું : “લ્યો તમોને જગાડીએ છીએ.” એમ કહ્યું ત્યારે પોતાનો હાથ લઈ લીધો અને બોલ્યા : “પ્રથમથી આમ કહ્યું હોત તો આટલી મહેનત ન પડત.” ત્યારે

બંને માસીબા બોલ્યા : “પ્રથમ ક્યાં અમોને ખબર હતી.” પછી બાળપ્રભુ ઘનશ્યામે કહ્યું : “કેમ તમોને ખબર નહોતી ? અમે તમને ઘણા ચમત્કારો દેખાડ્યા છે. તે ભૂલી ગયાં ?” ત્યારે કહે :

“હે ઘનશ્યામભાઈ ! અમે તો તમારી માયા વડે ભૂલી જઈએ છીએ.” એમ કહીને ગદ્ગદ્ કંઠે થઈ પોતાનો અપરાધ ક્ષમા કરવા પગે લાગ્યા.

જુરાભારી તળાવ

છપૈયા મંદિરથી મીનસરોવર બાજુ થોડે દૂર આ જુરાભારી તળાવ આવેલ છે. અહીં પૃથ્વીદેવી ગાયનું રૂપ લઈને ભગવાન શ્રીહરિને પ્રાર્થના કરવા આવેલા. તળાવ ઉપર માછીમારોએ માછલાના ઢગલા કરેલા, તે જીવતા થઈને તળાવમાં ગયેલા તેનાથી તેમને અંદરો અંદર ઝઘડો થયેલ અને બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ મહારાજે બે રૂપે દર્શન આપ્યા હતા. તેથી ઘનશ્યામ બાળપ્રભુના આ પ્રાસાદિક સ્થાને સ્મૃતિછત્રી કરી ચરણારવિંદ પધરાવવામાં આવ્યા છે.

લીલાચરિત્ર

પૃથ્વીદેવી અને વરુણદેવની પ્રાર્થના

એકસમયે ઉત્તરાયણના દિવસે પિતા ધર્મદેવ પોતાના બે પુત્રોને સાથે લઈને મોતી તરવાડી સહિત ઠંડા પાણીથી સ્નાન કરવું હતું તે માટે નારાયણ સરોવરમાં સ્નાન કરવા જતા હતા. તે સ્નાન કરીને બધા જ ઘેર આવીને પોતપોતાની શ્રદ્ધા પ્રમાણે બ્રાહ્મણોને પુણ્યદાન કરતા હતા. આવો સમય જોઈને

પૃથ્વીમાતા પોતે ગાયનું રૂપ ધારણ કરીને ધર્મકુંવર ઘનશ્યામની પ્રસાદી લેવા માટે ત્યાં આવ્યા. ત્યારે બાળપ્રભુ ઘનશ્યામે તાંબાના વાસણમાં ઘુઘરી તથા શીરો ભરીને ગાયને મૂક્યો. પછી ગાય ઉપર હાથ ફેરવવા લાગ્યા. ત્યારે ગાય રૂપે રહેલા પૃથ્વીદેવી રુદન કરવા લાગ્યા.

બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ તો બધું જાણતા હોવા છતાં બીજાને જણાવવા સારુ તે ગાયને પૂછ્યું : “હે ગાયમાતા ! તમો કેમ રુદન કરો છો ?” ત્યારે પૃથ્વીદેવી બોલ્યા : “હે મહારાજ ! હું નો

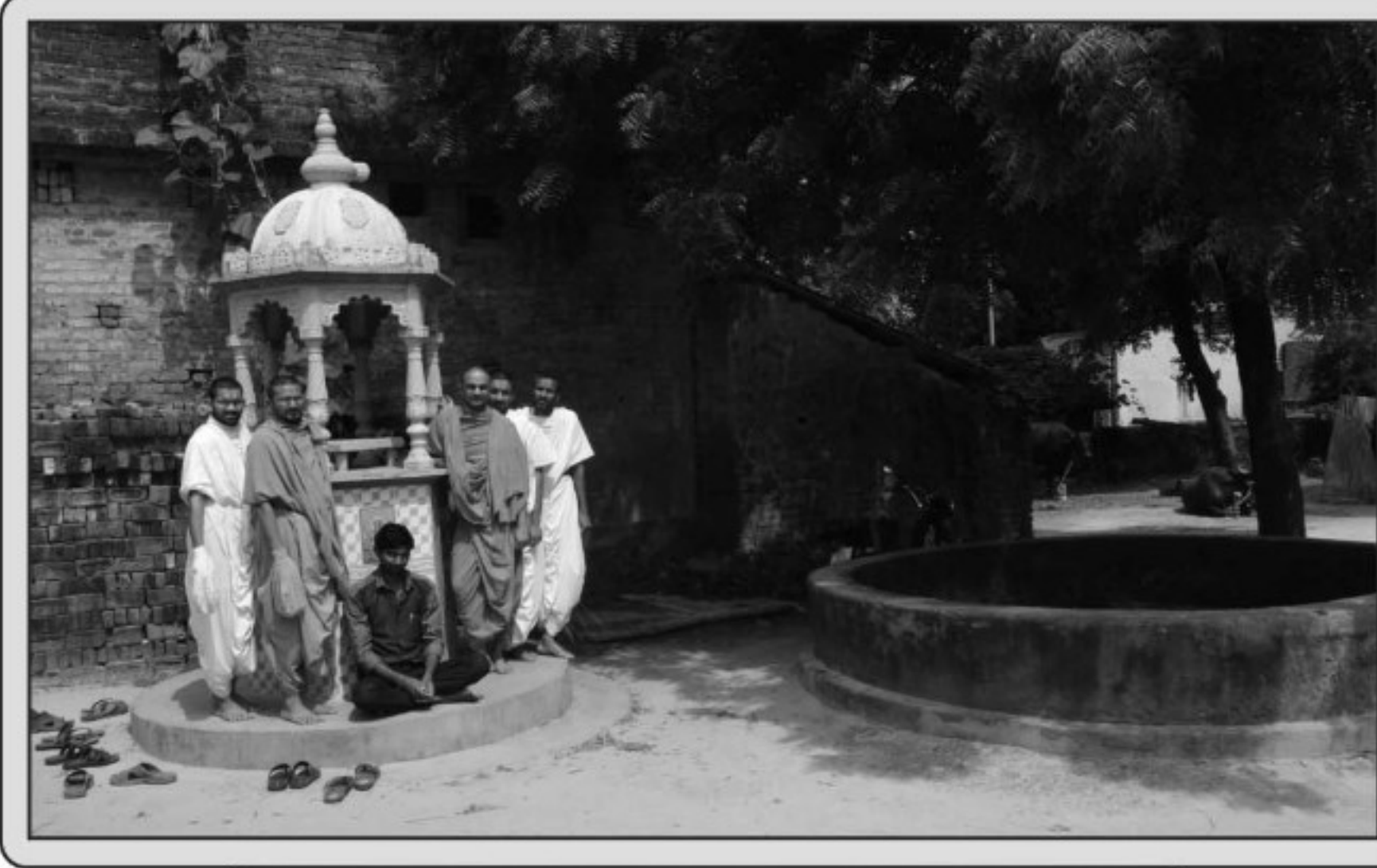

પૃથ્વી છું. ગાયનું સ્વરૂપ ધારણ કરીને તમોને વિનંતી કરું છું જે, મારી ઉપર ઘણું પાપ થાય છે. હવે તે પાપ તમો મારી ઉપરથી ઉતારો તો બહું સારું. તમારો અવતાર એટલા માટે છે. તમો તો ગૌબ્રાહ્મણ પ્રતિપાળ છો, તો તમોને ન કહું તો બીજા કોને કહું!” એમ વાત કરે છે તે સમયમાં વરુણદેવ અતિદુઃખના ભર્યા પોતાના સ્થાનક જળમાંથી આવીને હાથ જોડીને વિનંતીપૂર્વક કહેવા લાગ્યા : “હે પ્રભુ ! અમારા જીરાભારી તળાવમાં ગામ ઈટોલાના મ્લેચ્છો અસુર શેખકલી, શીરસા, શેખમોતી અને શેખદુલાર એ આદિક ઘણાક અસુરો એકત્રિત થઈને માછલાં મારીને કિનારા ઉપર ઢગલો કર્યો છે. તે મારાથી જોઈ શકાતું નથી. તે દુષ્ટો થકી મારી રક્ષા કરો.”

વરુણદેવની વાત સાંભળી દયાનિધિ ધર્મકુંવર ઘનશ્યામ બોલ્યા : “હવે થોડાક દિવસમાં તમારું રક્ષણ કરવા સારુ મારું

વનવિચરણ થશે. એમ તમે નિશ્ચય મનમાં જાણો.” એવી રીતે આજ્ઞા પામીને ત્યાં થકી પૃથ્વીદેવી અને વરુણદેવ બંને અદૃશ્ય થઈને પોતપોતાના સ્થાનકે ગયા. ત્યારપછી ધર્મકુંવર ઘનશ્યામ તત્કાળ પોતે બીજું સ્વરૂપ ધારણ કરીને ઈટોલાના જીરાભારી તળાવ ઉપર જઈએ જુએ છે તો મહા દુષ્ટનું કર્મ જે, માછલાં મારેલા તે જોઈને પોતાના મનમાં સંકલ્પ કર્યો જે, ‘આ સર્વે માછલાં સજીવન થઈને પાણીમાં જાઓ.’ તેવા સંકલ્પની સાથે જ તમામ માછલાંના ઢગલા ઉછળીને ધડો ધડ પાણીમાં પડતા હતા. તે જોઈને તે સર્વે અસુર પરસ્પર બોલવા લાગ્યા જે, “અલ્યા ! તમે અમારા માછલા કેમ પાણીમાં નાખી દીધાં ?” એકબીજાને કહેતા પરસ્પર મારામારી થઈ. તેથી સર્વે મરણ પામ્યા. એવી રીતનું પરબારું કામ કરાવીને પોતે ઘેર આવી બે સ્વરૂપે હતા તે એક રૂપે થઈ ગયા.

નેવાદા ગામ

આ નેવાદા ગામ છપૈયાધામથી ૩ કી.મી. દૂર પરશુરામપુર થઈ અયોધ્યા જવાના રસ્તે આવેલું છે. જ્યાં બાળપ્રભુ ઘનશ્યામે ઐશ્વર્ય-પ્રતાપ જણાવી કૂવામાં દબાયેલા મનુષ્યોની રક્ષા કરી હતી તે સ્થાન ઉપર સ્મૃતિછત્રી કરીને ચરણારવિંદ પધરાવવામાં આવ્યા છે.

લીલાચરિત્ર

કૂવામાં દબાયેલા માણસોને સજીવન કર્યા

એકવખત ગામ નેવાદામાં બમનીપુરના રાજાના દીવાન કૂવો ખોદાવતા હતા. કૂવો ખોદતા ખોદતા ધસી પડ્યો. તેમાં કૂવો ખોદનાર માણસો દબાયા. તે માણસોને બહાર કાઢવા માટે

બીજા માણસો માટી દૂર કરતા હતા. તેની બાજુમાં બગીચામાં બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ અને સખાઓ કેરીઓ જમતા જમતા બાળચેષ્ટા કરતા હતા. કૂવો ધસી પડ્યો છે તેવું જાણી બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ અને સખાઓ ઘટનાસ્થળે દોડતા આવ્યા. દબાયેલા મનુષ્યોને કાઢવા માટી દૂર કરતા હતાં તેને જોઈને બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ બોલ્યા : ‘ઘનશ્યામ હરિકૃષ્ણ એવું, પ્રત્યક્ષ નામ તે મુખે લેવું; કરતાળી પાડો કરી જોર, ધૂન કરો આંહી બેઠિ પોર.’ “આ કૂવામાંથી કેટલીય માટીને બહાર કાઢવામાં રહેશો ત્યાં સુધીમાં તો દબાયેલા માણસો મરી જશે. માટે તમે ભગવાનના નામની ધૂન બે પહોર સુધી કરો. જો ભગવાનની ઈચ્છા હશે તો દબાયેલા માણસો જીવતા થઈને નક્કી બહાર નીકળી તેના સગા-સંબંધીઓને મળશે.”

બાળપ્રભુ ઘનશ્યામના આ વાત સાંભળી નેવાદા ગામમાં પાંડે ગુરુપ્રસાદજી અને રામપ્રસાદજી આદિક ગામલોકો બાળપ્રભુની આજ્ઞા પ્રમાણે ‘હરિકૃષ્ણ વિના દુઃખ કોણ હરે, ઘનશ્યામ વિના સુખ કોણ કરે...’ એ નામની ધૂન બે પહોર સુધી કરી. ત્યાં તો દબાયેલા માણસો સર્વે માટીમાંથી જેમ જળમાં ડૂબકી મારે અને બહાર નીસરે તેમ કૂવામાંથી બહાર નીકળ્યા અને બાળપ્રભુ ઘનશ્યામને ચરણોમાં પડ્યા અને ભગવાનપણાનો નિશ્ચય કર્યો. (શ્રી ઘનશ્યામલીલામૃતસાગર : ૧/૮૨)

શ્રવણ તલાવડી

છપૈયા મંદિરથી ૧૦ કિ.મી. દૂર ગુરગામમાં આ તળાવ આવેલું છે. પૂર્વે શ્રવણકુમાર પોતાના માતા-પિતાને કાવડમાં બેસાડી યાત્રા કરાવવા આ તળાવની પાસે જંગલમાંથી પસાર થતો હોય ત્યારે તેમના માતા-પિતાને તરસ લાગે છે. ત્યારે શ્રવણ પાણી ભરવા આ તળાવમાં આવે છે ત્યારે શિકાર કરવા નીકળેલા રાજા દશરથના હાથે અજાણતા જ બાણ વાગવાથી શ્રવણનું મૃત્યુ પામે છે. પુત્રવિહોણા બની ગયેલા શ્રવણના માતા-પિતા રાજા દશરથને શાપ આપે છે કે, અમારી જેમ તારું મૃત્યુ પણ તારા કોઈપણ સંતાનનું મુખ જોયા વિના થશે. આ ઘટનાથી આ તળાવનું નામ ‘શ્રવણ તલાવડી’ પડ્યું છે. અહીં ઘણીવખત બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ મિત્રો તથા પિતા ધર્મદેવ પરિવાર સાથે મેળામાં પધારતા. અહીં ઘનશ્યામ મહારાજે ગરીબ અંધજનોને પાણી છાંટીને દેખતા કરેલા ને પોતાનાં ચતુર્ભુજરૂપે દર્શન આપેલાં. અહીં દશરથજીએ શ્રવણને બાણ માર્યું હતું ને શ્રવણનું મૃત્યું થયું હતું તેની સ્મૃતિમાં શ્રવણ કાવડમાં માતા પિતાને લઈને ઊભો છે તે પ્રતિમા ત્યાં મૂકવામાં આવી છે. અહીં હનુમાનજી પણ પ્રસાદીના છે. આ સ્થાન બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ મહારાજનું પ્રાસાદિક જાણી સ્મૃતિછત્રી કરાવી ચરણારવિંદ પધરાવવામાં આવ્યા છે.

લીલાચરિત્ર

બાળપ્રભુ ઘનશ્યામે અંધજનોને દેખતા કર્યા

એક વખત એકાદશીના પવિત્ર દિવસે પિતા ધર્મદેવ તથા મામા વશરામ તિવારી શ્રવણ તલાવડીએ સ્નાન કરવા જવા તૈયાર થયા. બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ પણ એમની સાથે ચાલ્યા. તળાવડીએ આવી ભગવાનને સંભારી સહુએ સ્નાન કર્યું.

તળાવડીને કાંઠે વડ નીચે એક બાવો આસન જમાવીને બેઠો હતો. તેની પાસે ત્રણ ચાર સુરદાસ પણ બેઠા હતા. તેઓ બાવાજીને આજીજી કરતા હતાં : “કૃપા કરીને અમને દેખતા કરો. અમે તમારો આભાર જીંદગીભર નહિ ભૂલીએ.”

ત્યારે બાવો કહે : “પહેલા પૈસા લાવો તો હું મારી વિદ્યા અજમાવું.” અંધોએ કહ્યું : “અમો આંધળા પાસે પૈસા ક્યાંથી હોય, બાપુ?”

સુરદાસો ભગવાનને ઘા નાખતા કહેતા હતા : “હે પ્રભુ ! તારે ઘેર આવો ન્યાય !! અમે આંધળા પૈસા ક્યાંથી લાવીએ ? બાવા જોગું પણ અમને માંડ માંડ મળે છે.”

અંધોને કકળતાં દેખી ધર્મદેવના દિલમાં દયા આવી પણ પોતે એમાં કરે પણ શું ? એટલે છેટે ઊભા રહીને જોતા હતા.

પિતાજીના મોં ઉપર દયાભાવ દેખી ઘનશ્યામ બોલ્યા : “પિતાજી, આ આંધળા જો દેખતા થાય તો એ કેવા સુખિયા થઈ જાય!”

ત્યારે ધર્મદેવે દયા દર્શાવતાં કહ્યું : “તો તો બિચારાઓનો ભવ જ સુધરી જાયને ! પણ એ તો ક્યાંથી બને?”

“ચાલોને આપણે એમની પાસે જઈને સાંત્વના આપીએ.” આમ કહી બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ, પિતા તથા મામાની સાથે અંધો પાસે આવ્યા અને કહ્યું : “કેમ, બાવાજીએ તમને દેખતા ન કર્યા ?” ત્યારે દુઃખી સ્વરે અંધોએ કહ્યું : “અમે તો એને ઘણી વિનવણીઓ કરી પણ પૈસાના ભૂખ્યા એ બાવાએ અમારી એકેય વાત ન સાંભળી.”

“આ બાવો કાંઈ જંતર મંતર કરે છે અને કોઈકને પાધરું પડી જાય છે પણ પૈસા બહુ લીએ છે. અમે તો આંધળા. પેટપૂરતું ખાવાનું માંડ મળે ત્યાં પૈસા ક્યાંથી હોય !” એક અંધે આપવીતી જણાવતાં કહ્યું.

અંધોની વેદનાથી દ્રવિત થયેલા બાળપ્રભુ ઘનશ્યામે કહ્યું : “એ બાવો દેખતા શું કરશે ? ચાલો અમે તમોને દેખતાં કરીએ.” એમ કહીને બાળપ્રભુ ઘનશ્યામે તેમના ઉપર પાણી છાંટ્યું અને સર્વેને પોતાનું ચતુર્ભુજ દર્શન આપ્યું. અંધોની આંખમાં

છપૈયા મહિમા દર્શન

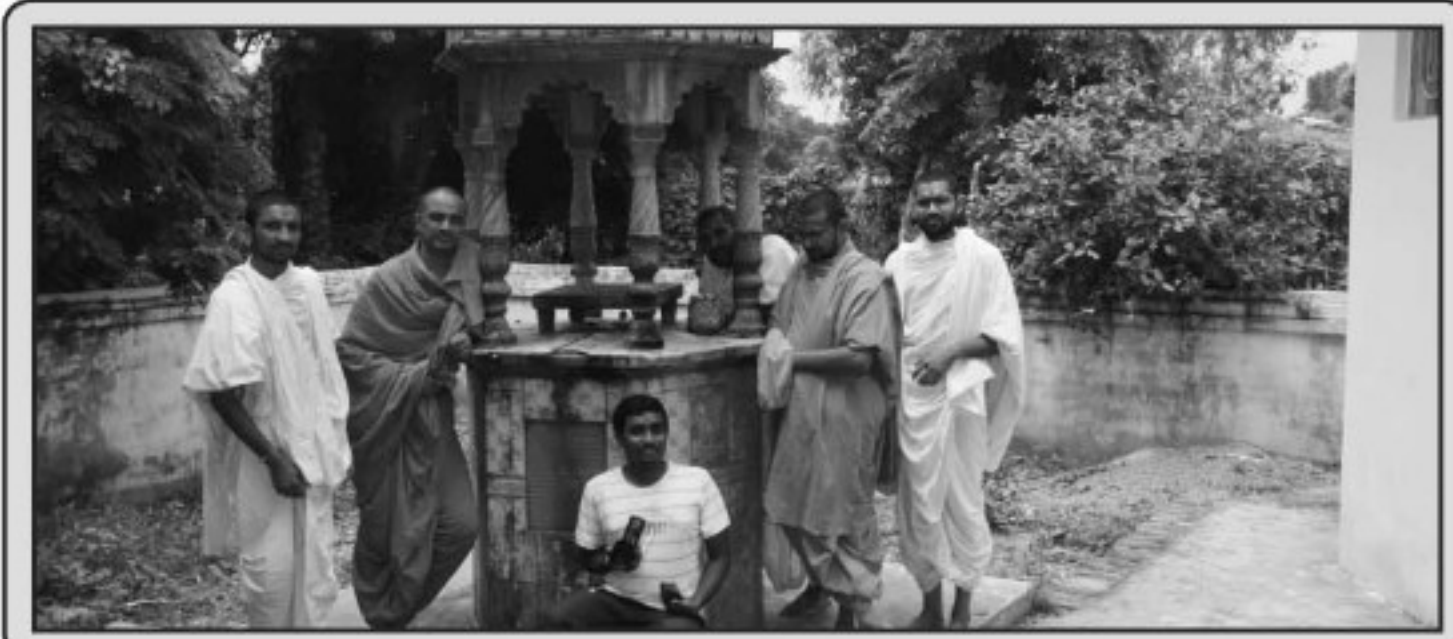
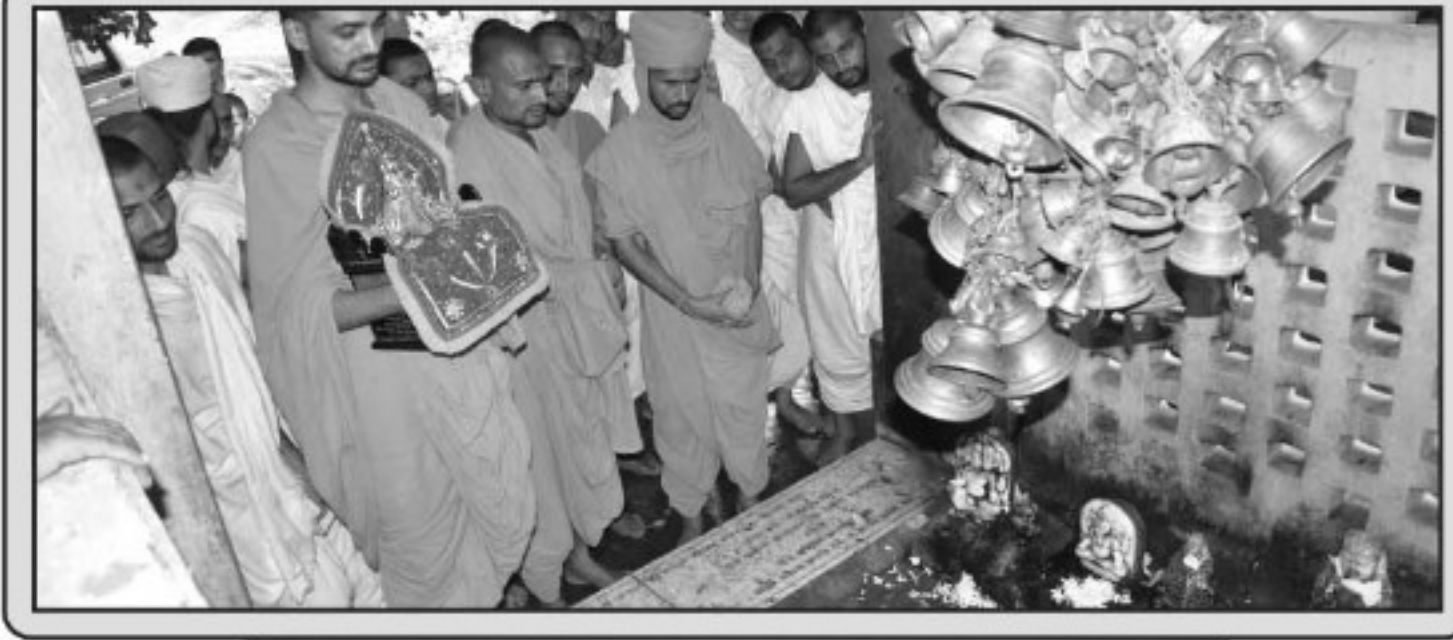

વીજળીનો ઝબકારો થાય એમ પ્રકાશ રેલાયો ને દૃષ્ટિ આવી ગઈ. એ આત્મા બની એકમેકને નિહાળવા લાગ્યા.

એમના હર્ષનો કોઈ પાર ન રહ્યો. ઊભા થઈને બાળપ્રભુ ઘનશ્યામના ચરણમાં ઢળી પડ્યા. ગળગળા થઈને કહેવા લાગ્યા : “તમે અમારા પર અનહદ કૃપા કરી છે. આપ સાક્ષાત્ ભગવાન છો. આપના દર્શનથી અમે આજે ઘન્ય બન્યા છીએ.”

આ બધું નિહાળી લોકો ભેળા થઈ ગયા. ખુદ બાવો પણ આ જોઈને નવાઈ પામ્યો. બાળપ્રભુ ઘનશ્યામે કહ્યું : “હવે ભગવાનના દર્શન કરજો ને જાતમહેનત કરી કમાઈને ખાવ. ભીખ માગશો નહિ અને આંખથી કોઈ કાંઈ પાપ કરશો નહિ.” દૂર બેઠેલો બાવો તો આ બધું જોઈને આશ્ચર્ય પામી ગયો અને ભોંઠો પડતો ત્યાંથી ભાગી ગયો.

શ્રી પતિજીયા મહાદેવ

છપૈયા મંદિરથી ૫ કી. મી. દૂર પતિજીયા શ્રી વટેશ્વર મહાદેવ મંદિર આવેલું છે. અહીં દર વર્ષે શિવરાત્રીનો મહામેળો ભરાય છે. આ સ્થાનમાં માનતાવાળા ઘંટ ચડાવે છે. શ્રી ઘનશ્યામ પ્રભુ પણ પિતા ધર્મદેવ સાથે શિવરાત્રી મેળા આદિક ઘણીવખત પધારતા હતા. તેથી આ બાળપ્રભુના પ્રાસાદિક સ્થાને સ્મૃતિછત્રી કરી ચરણારવિંદ પધરાવવામાં આવ્યા છે.

ભેટિયા રામસાગર તળાવને કિનારે બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ તથા શિવ-પાર્વતી અને ધર્મદેવ, ભક્તિમાતા આદિક સર્વે પરસ્પર ભેટ્યા હતા ત્યાંથી જ સર્વેજનો બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ સાથે આ પતિજીયા વટેશ્વર શિવરાત્રી મેળામાં આવ્યા હતા. સવિસ્તૃત પ્રસંગ માટે જુઓ : ‘રામસાગર તળાવ (ભેટિયા)’ શીર્ષકનું લીલાચરિત્ર-૧.

શ્રી જંગલેશ્વર મહાદેવ - લોહગંજરી

છપૈયા મંદિરથી ૬ કી.મી. દૂર લોહગંજરી ગામમાં ધર્મદેવના અંગતમિત્ર એવા સંધ્યાગીરીબાવાના મઠમાં શ્રી જંગલેશ્વર મહાદેવના દર્શને બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ મહારાજ પિતા ધર્મદેવ સાથે અનેકાનેક વખત પધાર્યા છે તેમજ એકવાર સંધ્યાગીરી બાવાના મઠમાં બગીચામાં ફૂલ ઝાડમાં નાગો રહેતા હતા. તો બાળપ્રભુ શ્રી ઘનશ્યામે ગરુડજી પાસે નાગ લેવડાવી નાખ્યા. વળી, આ સ્થાનમાં સૌપ્રથમવાર ગઢડાથી ભગવાન શ્રીહરિએ પત્ર લખીને સંતોને પોતાના મોટાભાઈ રામપ્રતાપજી તથા નાનાભાઈ ઈચ્છારામજી અને ધર્મકુળ પરિવારને તેડવા માટે મોકલ્યા હતા તે સંતોને ધર્મકુળ પરિવારનો મેળાપ થયો હતો. તેથી પ્રાસાદિક સ્થાન જાણીને સ્મૃતિછત્રી કરી ચરણારવિંદ પધરાવવામાં આવ્યા છે.

લીલાચરિત્ર-૧

ગરુડજી દ્વારા નાગોથી રક્ષા કરી

લોહગંજરી ગામના આચાર્ય સંધ્યાગીરી બાવાને ધર્મદેવની સાથે ખાસ મિત્રાચારી હતી. તેથી એકવખત સંધ્યાગીરી બાવા પોતાના ગામને વિષે ધર્મદેવને બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ સહિત પરિવાર સાથે તેડી લાવ્યા હતા. ત્યારે ત્યાં પોતાના ઘરની આગળ જંગલેશ્વર મહાદેવનું મંદિર છે તેને ચારેબાજુ ફૂલબાગમાં મોટા મોટા મણિધર નાગો રહેતા હતા. તેમની બીકને કારણે કોઈથી વાડામાં જઈ શકાતું નહોતું. તે સમયે બાળપ્રભુ ઘનશ્યામે જાણ્યું જે, આ નાગ સર્વેને હેરાન કરે છે. એમ જાણીને પોતે ગરુડજીને બોલાવીને આજ્ઞા કરી. તેથી સર્વે નાગને લઈ ગયા. તે વખતે સંધ્યાગીરી બાવા પોતે મહાદેવજીની પૂજા કરવા સારુ ધતુરાનું ફૂલ લેવા તે બાગમાં ગયા. ત્યારે નાગોને લઈ જતા ગરુડને જોયા. આ દૃશ્ય જોઈ સંધ્યાગીરી બાવા આશ્ચર્ય પામી ધર્મદેવને પૂછ્યું : “હે ધર્મદેવ ! આ ગરુડજી અહીં ક્યાંથી.” ત્યારે ધર્મદેવે કહ્યું : “એ તો ઘનશ્યામની ઈચ્છાથી નાગ લેવા આવ્યા હશે.” ધર્મદેવની વાત સાંભળી સંધ્યાગીરી બાવાએ પોતાની પત્ની મથુરાબાઈને વાત કરી. તેથી સર્વે આશ્ચર્ય પામતા હતા.

લીલાચરિત્ર-૨

સંધ્યાગીરી બાવા અને રાજાની નવાબ સરકારથી રક્ષા કરી

એકવખત સંધ્યાગીરી બાવાએ બાંસી ગામના રાજા ચંદુરાય અને બીજા માણસોને પોતાના ગામ લોહગંજરીના કોઠારમાં છાના રાખ્યા હતા તે વાતની નવાબ સરકારને ખબર પડી. તેથી લશ્કર લઈને તે લોહગંજરી આવતો હતો. ત્યારે તે લશ્કરને દેખીને બોલ્યો : “હરિપ્રસાદ પાંડે ! આજ તો આપણે સર્વેને ઉગરવાની આશા નથી. કેમ કે, આ નવાબ સરકાર મારા ગામ ઉપર લશ્કર લઈને આવ્યો છે.” એવું સાંભળીને બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ સંધ્યાગીરી બાવાને કહે : “બાવાજી ! તમો કાંઈ ચિંતા કરશો નહીં. અમારા પિતા ધર્મદેવના પ્રતાપથી એ લશ્કર થોડા સમયમાં પાછું ભાગી જશે.” આમ વાત કરતા કરતા પિતા ધર્મદેવ, સંધ્યાગીરી બાવા અને બાંસી ગામના રાજા ચંદુરાય આદિક સર્વેને ધીરજ આપીને બધાની દેખતા પોતાના ઐશ્વર્ય-પ્રતાપથી ત્યાંને ત્યાં કેટલાક આરબોનું સૈન્ય હથિયારબધ્ધ દેખાડ્યું. અને તે સર્વેને આજ્ઞા આપી કે, “તત્કાળ હથિયારે સહિત તે લશ્કરના સામે જઈ બંદુકોના ભડાકા કરો.” ભડાકાના અવાજથી ભય પામીને પોતપોતાના હથિયાર પડ્યાં મૂકીને જીવ લઈને જે નાઠા તે એમને એમ આખી રાત વેઠીને બલરામપુર જઈને લશ્કર ઊભું રહ્યું.

આવો મહાપ્રતાપ જોઈને ધર્મદેવ, સંધ્યાગીરી અને રાજા

ચંદુરાય આદિ સર્વે રાજી થયા. અને બાંસીનગરના રાજા બાળપ્રભુ ઘનશ્યામને બે હાથ જોડીને નમસ્કાર કરીને બોલ્યા : “હે મહારાજ ! તમે તો સાક્ષાત્ પરમેશ્વર છો. ને મારી રક્ષા કરવા સારુ અહીં પધાર્યા છો, નહીં તો લોહગંજરીને નવાબ સરકાર લૂંટી લઈ, બાળી દેત અને અમોને મારી નાખત.” એમ કહીને રાજા, બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ મહારાજને શિરપાવ આપીને પોતાને ગામ બાંસીનગર ગયા. ત્યારબાદ નવાબના લશ્કરના હથિયાર તે સર્વેને લાવીને હવેલીના કોઠા ઉપર મૂક્યા. પછી ધર્મભક્તિ પોતાના બંને પુત્રોને સાથે લઈને લોહગંજરીથી છપૈયાપુરને વિષે આવ્યા.

આ સ્થાનમાં સૌપ્રથમવાર ધર્મકુળ પરિવારને શ્રીજીમહારાજના સમાચાર મળ્યા :

સં. ૧૮૭૫ના વર્ષમાં એકદિવસ શ્રીજીમહારાજ અક્ષરઓરડીની ઓસરીએ ઢોલિયા ઉપર બિરાજમાન થયા હતા. મુક્તાનંદ સ્વામી, ગોપાળાનંદ સ્વામી આદિક સદ્ગુરુ સંતો તથા હરિભક્તો ભગવાન શ્રીહરિની સન્મુખ સભામાં બેઠા હતા. મુક્તાનંદ સ્વામી આદિક સંતો માંહોમાંહી પરસ્પર વાતચીતો કરવા લાગ્યા. શ્રીજીમહારાજ તેમની વાતો સમજી શક્યા નહિ, તેથી પૂછ્યું : “સંતો ! તમો માંહોમાંહી શી ચર્ચા કરો છો ? જરા અમને તો કહો !!”

મુક્તાનંદ સ્વામી કહે : “હે મહારાજ ! અમો હજારો સંતોએ ઘરબાર-સંસારનો ત્યાગ કરીને કેવળ આપના માટે જીવન કુરબાન કર્યા છે, લાખોની સંખ્યામાં હરિભક્તો આપના આશ્રિત બની ભજન કરતા થયા છે, સદાચાર અને નીતિમય જીવન જીવતા થયા છે. શાસ્ત્રોક્ત તમામ ધર્મોનું પાલન કરતા થયા છે. જગતના મતપંથથી અનોખી રીતિ આપે પ્રવર્તાવી છે, પાપી જીવનું પણ આપ પળવારમાં કલ્યાણ કરો છો, તેથી મતપંથવાળાઓ આપનો આવો ઉત્કર્ષ સહન કરી શકતા નથી. તેથી સમાજમાં આપના પ્રત્યે એવી વાતો કરતા ફરે છે કે, સ્વામિનારાયણ તો મોચી છે, તેણે મેલી મંત્રસાધનાથી બાબરો ભૂત વશ કર્યો છે, તે ક્યાં ભગવાન છે ?

આવી વાતો સાંભળીને મુમુક્ષુ જીવો અમને પ્રશ્નો પૂછે છે કે, તમારા સ્વામિનારાયણનો જન્મ ક્યા કુળમાં થયો ? ને તમારો સંપ્રદાય કેવી રીતે વૈદિક છે ? તમારી ગુરુપરંપરા શું છે ?

ત્યારે તેનો ઉત્તર અમો દઈ શકતા નથી. માટે હે મહારાજ ! આપના પ્રાગટ્ય અને કુળ વિષે કાંઈક દિશમાત્ર અમને કહો. જેથી મતપંથવાળાઓને અમો ઉત્તરો આપી શકીએ.”

ત્યારે શ્રીજીમહારાજ મંદમંદ હસતા બોલ્યા : “સંતો ! સાંભળો ! ઉત્તર કોશલ દેશમાં અયોધ્યાથી નજીક છપૈયા ગામમાં ધર્મપિતા અને ભક્તિમાતાને ઘેર સં. ૧૮૩૭ના ચૈત્ર સુદ - નવમીના દિવસે રાત્રિ દશ ઘડી થઈ ત્યારે અમો પ્રગટ થયા

હતા. અમારા પિતા હરિપ્રસાદજી પાંડે સામવેદી સરવરિયા બ્રાહ્મણ હતા. તેમને ત્રણ પુત્રો - તેમાં મોટા રામપ્રતાપજી અને નાના ઈચ્છારામજી અને વચેટ જે ઘનશ્યામ, તે તો તમારી સામે જે અમો બેઠા છીએ તે જ છીએ. માતા-પિતાને દુર્વાસાના શાપથી મુકાવીને અમારા અક્ષરધામમાં મોકલ્યા. પછી અમારા તમામ સંબંધીઓને પૂછ્યા સિવાય સ્નાન કરવાના મિશે ઘરબાર છોડીને ચાલી નીકળ્યા. તે તીર્થ કરતા કરતા ૭ વર્ષ ૧ માસ ને ૧૧ દિવસ વિત્યા પછી લોજમાં ઉદ્ધવાવતાર શ્રી રામાનંદ સ્વામી પાસે આવીને તેમના અમો શિષ્ય થયા. તેથી આપણો સંપ્રદાય ઉદ્ધવ સંપ્રદાય કહેવાય છે.” પોતાના બાળચરિત્રોની બહુ વાતો સંતો આગળ કરી. સંતો તથા સભાજનો શ્રીજીમહારાજના મુખેથી આ વાતો સાંભળીને બહુ રાજી થયા. છવીસ છવીસ વર્ષના વાણાં વાઈ ગયા પછી ભગવાન શ્રીહરિએ અયોધ્યાવાસીઓને યાદ કર્યા હતા. તે સમયે સભામાં બેઠેલા માયાજીતાનંદ સ્વામીએ ઊઠીને હાથ જોડી ભગવાન શ્રીહરિને વિનંતી કરી બોલ્યા : “હે મહારાજ ! આપ આજ્ઞા આપો તો અમો આપના જન્મસ્થાન છપૈયામાં જઈએ.”

ત્યારે શ્રીજીમહારાજે માયાજીતાનંદ સ્વામી તથા સુખાનંદ સ્વામીને કહ્યું : “સંતો ! તમો અમારી આજ્ઞાથી કોશલ દેશમાં જાઓ અને ત્યાંથી અમારા બંને ભાઈઓને અહીં અમારી પાસે લઈ આવો. વર્ષોથી તેઓ અમારી વિરહાગ્નિમાં બળી રહ્યા છે, હવે અમારાથી તેમનું દુઃખ જોયું નથી જાતું. અમારા વિરહમાં તેઓ સુખેથી અત્રજળ પણ નથી લેતા, જ્યારથી અમો ગૃહત્યાગ કરીને આવ્યા છીએ ત્યારથી તેઓ અમારી યાદમાં ઝૂંચ્યા કરે છે. હવે તેમને અમારા અખંડ સાંનિધ્યનું સુખ આપવું છે. માટે તમો છપૈયા જાઓ અને અમારાથી વિખૂટા પડેલા, જળ વિના તરફડતી માછલીની જેમ ઝૂરતા અમારા બંને ભાઈઓને અમારી પાસે લેતા આવો, તેમને અમારી ભાળ આપો. અમારા સમાચાર સાંભળતા તેઓ ત્યાં એક પળ પણ નહિ રહી શકે.”

“પણ મહારાજ ! અમે આપના બંધુઓને કેવી રીતે ઓળખી શકીશું ? અમે તો તેમને ક્યારેય જોયા નથી.”

“સંતો ! અમારા મોટાભાઈનું નામ પાંડે રામપ્રતાપજી છે અને અનુજબંધુનું નામ ઈચ્છારામજી છે. અને હા, સંતો ! ઈચ્છારામજી તો દેખવામાં અમારા જેવાજ હશે, તેમને અમારામાં પ્રેમ બહુ છે, માટે તેમનામાં અમારી જેવા જ રૂપ ને ગુણ ઉતર્યા છે.” આટલા શબ્દો બોલતા ભગવાન શ્રીહરિની આંખોના ખૂણાં ભીંજાઈ ગયા.

“હે સંતો ! ઈચ્છારામજીને કહેજો કે, તેમના ઘનશ્યામ તેમને આજે પણ ભૂલ્યા નથી. આજે પણ અમે તેમને બહુજ હેત કરીએ છીએ.”

શ્રીજીમહારાજની આજ્ઞા લઈને સંતો છપૈયા ભણી જવા છપૈયામહિમાદર્શન

નીકળ્યા. સંતો અમદાવાદથી ચાલ્યા તે રતલામ થઈને ઉજ્જૈન આવ્યા. ત્યાંથી માળવા દેશ વટાવીને ગ્વાલિયર થઈને કાનપુર શહેર આવ્યા. ત્યાં ગંગાજીમાં સ્નાન કરીને અયોધ્યામાં આવીને ગંગાપુત્ર નામના ગોર પાસે આવ્યા. તેમના ચોપડામાં જોયું ને તપાસ કરાવી કે રામપ્રતાપજી અને ઈચ્છારામજી નામના બે ભાઈઓ ક્યાં રહે છે. ચોપડામાં જોતા ખ્યાલ આવ્યો કે, તેઓ છપૈયામાં રહેતા હતા. બંને સંતો છપૈયા જતા પહેલા અયોધ્યાની હનુમાનગઢીમાં જઈને ત્યાંના મહંતને તથા ત્યાંના વૈરાગીઓને પૂછ્યું તો તેમણે પણ કહ્યું કે, “તેઓ છપૈયામાં રહેતા હતા ત્યાં જાઓ. પરંતુ અહીંથી પૂર્વમાં છપૈયા નામના ગામ બાર છે.” પછી સંતો ગોરખપુરથી લઈ દીઘાઘાટ હરિહરક્ષેત્ર અને અયોધ્યા સુધી બાર છપૈયા જોઈ વળ્યા. પરંતુ છપૈયાનો કોઈ પત્તો લાગ્યો નહિ. સંતો ફરતે ચારેબાજુના પ્રાંતમાં ચાર મહિના સુધી ફર્યા. પરંતુ અયોધ્યાવાસીઓનો કોઈ પત્તો ન મળવાથી સંતો નિરાશ થઈને વિચાર કરવા લાગ્યા કે, “પ્રયાગરાજ તથા ગોકુળ-મથુરા જઈને ગંગાપુત્ર ગોરના ચોપડા કઢાવીને ફરી જોવરાવીએ કે રામપ્રતાપજી અને ઈચ્છારામજી છપૈયામાં ક્યાં રહે છે ?” સંતો પાછા ફર્યા ને લખનૌ શહેરમાં આવ્યા. ત્યાં બોલિગારદ આગળ ગોમતી નદીના કિનારે ધર્મશાળામાં ઉતારો કરીને અધ્યાત્મ રામાયણની કથા કરતા હતા. તે વખતે રામપ્રતાપજી તથા ઈચ્છારામજીના મામાના દીકરા મંછારામજી ત્યાં આવ્યા. તેઓ ત્યાંના રાજાના સુબેદાર હતા. તેઓ મહાદેવજીના દર્શન કરવા ધર્મશાળામાં આવ્યા. ધર્મશાળામાં સંતોને કથા વાંચતા જોઈને ત્યાં બેઠા. ઘડી-બે ઘડી કથા સાંભળી કથા સાંભળી. સંતોના મુખેથી કથા સાંભળીને મંછારામજી અત્યંત પ્રભાવિત થઈ ગયા. કથા પૂર્ણ થતાં જ મંછારામજીએ સંતોને પૂછ્યું : “સંતો ! તમે ક્યાંથી આવો છો ? કોણ તમારા આરાધ્ય ઈષ્ટદેવ છે ? તમો કોના સાધુ છો ?” સંતોએ કહ્યું : “અમે ગુજરાતમાં કાઠિયાવાડ પ્રાંતમાંથી આવીએ છીએ, ભાઈ ! અમારા ઈષ્ટદેવ ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણના બંને ભાઈઓની શોધ કરવા માટે આ પ્રાંતમાં આવ્યા છીએ.”

“અહો ! ભગવાન સ્વામિનારાયણ !!!”

“એજ સ્વામિનારાયણ, કે જેમનો પ્રતાપ અત્યારે ગુજરાત-કાઠિયાવાડની ધરતીમાં છવાઈ રહ્યો છે, પાપીજીવોને પાવન કરે છે ને પોતાના ભક્તોને સદાચારના નિયમો પળાવીને શુદ્ધ બ્રાહ્મણ જેવા જીવન જીવતા કરે છે.”

“હા, ભાઈ ! એજ સ્વામિનારાયણ ભગવાન !!”

“પણ એ સ્વામિનારાયણ ભગવાનના ભાઈઓ અહીં છેક ઉત્તરભારતમાં???”

“હા, ભાઈ ! ભગવાન સ્વામિનારાયણની જન્મભૂમિ અહીં કોશલ દેશમાં છપૈયા ગામ છે.”

“છપૈયા???. એ ભગવાનની જન્મભૂમિ ?” મંછારામ

તો આશ્ચર્યમગ્ન થઈ ગયા. તેઓને હવે વધુ જાણવાની ઉત્સુકતા થઈ. “સંતો ! તમારા ભગવાન સ્વામિનારાયણની જ્ઞાતિ કઈ ? તેમનું ગોત્ર, શાખા, પ્રવર તો કહો,...”

“અમારા ઈષ્ટદેવ સરવરીયા બ્રાહ્મણકુળમાં પાંડે હરિપ્રસાદજી, જેમને લોકો ધર્મદેવ તરીકે ઓળખતા હતા. તેમને ઘેર પ્રગટ થયા છે. તેમના બે ભાઈઓના નામ રામપ્રતાપજી અને ઈચ્છારામજી છે. તેમનો વેદ સામ છે, શાખા કૌથુમી છે, તેમનું બાળપણનું નામ ઘનશ્યામ છે.”

સંતોના મુખેથી ભગવાન શ્રીહરિનો પરિચય સાંભળતા મંછારામ તો આનંદિત બની ગયા અને સંતોને કહેવા લાગ્યા : “સંતો ! તમે તો આજે અમ દુઃખિયાના બેલી થઈને અહીં આવ્યા છો. તમે જેમની શોધમાં નીકળ્યા છો તે અમે જ છીએ. હું તમારા ભગવાન સ્વામિનારાયણના મામાનો દીકરો થાઉં છું. તમો મારી સાથે આવો હું તમને ઘનશ્યામના બંને ભાઈઓ પાસે લઉં જાઉં.” એમ કહી મંછારામજી સંતોને લોહગંજરી લઈ ગયા. જ્યાં રામપ્રતાપજી મહારાજ રહેતા હતાં. ઈચ્છારામજીને પણ ત્યાં બોલાવી લીધા. સંતોને જોઈને રામપ્રતાપજી તથા ઈચ્છારામજીએ પણ પરિચય પૂછ્યો. એટલે સંતોએ કહ્યું : “ભાઈઓ ! તમો વર્ષોથી જેને મળવા માટે તલસો છો તેવા તમારા ભાઈ ઘનશ્યામની ભાળ લઈને અમો આવ્યા છીએ.”

ઘનશ્યામનું નામ સાંભળતા જ ઈચ્છારામજી મહારાજ તો સંતોના ચરણે ઢળી પડ્યા. “સંતો ! અમોને જલ્દી અમારા ભાઈ ઘનશ્યામના સમાચાર આપો. એ ક્યાં છે ? કેવા છે ? તેઓ અત્યારે સુખી તો છે ને ? સંતોએ ઈચ્છારામજીને ઉઠાવીને ગળે લગાડી કહ્યું : “ભાઈઓ ! હવે તમારા દુઃખનો અંત આવ્યો સમજો. તમારા ભાઈ ઘનશ્યામ મળી ગયા છે.”

રામપ્રતાપજી તથા ઈચ્છારામજી ચોધાર આંસુએ રડવા લાગ્યા અને કહેવા લાગ્યા : “સંતો ! કૃપા કરીને અમને કહો કે અમારા ભાઈ ઘનશ્યામ ક્યાં છે ?”

સંતોએ કહ્યું : “તમારા ભાઈ ઘનશ્યામના ગાલમાં મોટો તિલ હતો ?” “હા... હા...! ઘનશ્યામના ગાલમાં મોટો તિલ હતો.” બંને ભાઈઓ એકીસાથે બોલી ઊઠ્યા.

“તમારા ભાઈના સાથળમાં ઘા વાગ્યાનું ચિહ્ન હતું ?”

“હા...હા..., એ પણ હતું !!”

“તમારા ભાઈના ચરણમાં સોળ ચિહ્નો હતા ?”

તુરંત જ સુવાસિનીભાભી ઘરની અંદર બેઠા બેઠા બોલી ઊઠ્યા : “હા... હા...!! મેં જોયા છે. ઘનશ્યામજીના ચરણમાં સોળ ચિહ્નો હતા ! એજ અમારા દેવર ઘનશ્યામજી છે.”

સંતોએ કહ્યું : “તો સાંભળો ! તમારા ઘનશ્યામ એ બીજા કોઈ નહિ, આજે ગુજરાત-કચ્છ-કાઠિયાવાડમાં જેમના ભગવાનપણાના વાવટાઓ ફરકે છે. લાખો ભક્તો જેમને

તમારા ભાઈ ઘનશ્યામ મહારાજ છે. અમે તેમના જ શિષ્ય સાધુ છીએ. તેઓએ જ અમને તમારી પાસે મોકલ્યા છે. અને તમો બંને ભાઈ ઉપર એક કાગળ લખી આપ્યો છે.” એમ કહીને તે પત્ર કાઢીને ભાઈને આપ્યો. રામપ્રતાપજી મહારાજે તે પત્ર લઈને મસ્તક ઉપર ચઢાવીને, આંખે અડાડીને, હૃદયમાં ભીડીને વાંચવા લાગ્યા : “સ્વસ્તિ શ્રી છપૈયાપુરે મહાશુભ સ્થાને પૂજ્ય રાધે, બિરાજમાન મોટાભાઈ જોખન પાંડે સહિત ઈચ્છારામ પાંડે. અત્રે થી ગુજરાત દેશમાં શ્રી અમદાવાદથી લિખિતન આપના વચેટભાઈ ઘનશ્યામના ઘણા કરીને જય શ્રીકૃષ્ણ વાંચશોજી.

વિશેષ લખવાનું એ જે અમો ખુશીમાં છીએ અને અમારી ખબર લઈને માયાજીતાનંદ સ્વામી તથા સુખાનંદ સ્વામી એ બે સંતને મોકલ્યા છે. તેમની સાથે અહીં ગુજરાતમાં તમો જરૂર આવજો. તમોને તેડવા માટે એ બે સંતોને મોકલ્યા છે. માટે તમો બે ભાઈ આવજો અને અમોએ પ્રથમ અમારા ભાભી જે, સુવાસિનીબાઈ તેમને વચન આપ્યું હતું જે, અમોને મોટા રાજાધિકાર મળશે ત્યારે તમોને તેડાવીશું. તે વખત આજ છે. તથા અમોને સાથળમાં આંબલીનો ખાંપો વાગ્યો હતો ત્યારે અમારા સખા વેણીરામનું લૂગડું ફાડીને પાટો બાંધ્યો હતો તથા ગામ પીરોજપુરના જાંબુડે વેણી, માધવ અને પ્રાગ સહિત અમો અને તમો જાંબુફળ ખાવા ગયા હતા. તે સમયે એ જાંબુડાનો ધણી બક્સરામ બ્રાહ્મણ આવ્યો અને તે મલ્લકુસ્તીમાં ઘણો પ્રવીણ હતો તેનો હાથ અમોએ ભાંગી નાખ્યો હતો. તથા બળેવના દિવસે દેવો આવીને અમોને રાખડીઓ બાંધી ગયા હતા. તથા તરગામને વિષે અમોને તમારા સાળા જનકરામની સાથે જનોઈ આપી હતી. તથા ત્રણ ખુણીયા ખેતરમાં મકાઈ અને ચીભડી નિંદતા તમોને ચતુર્ભુજરૂપે અમારું દર્શન થયું અને તમોએ સ્તુતિ કરી એટલે અમો પ્રથમ જેવા બાલરૂપે થઈ ગયા. તથા તમારી સાથે અમો મનોરમા નદી અને મખોડા ઘાટે આવ્યા હતા અને ત્યાં દશરથ રાજાના વખતની એક મોટી ભારે સુવર્ણની તોપ અમોએ ગાડા ઉપર મૂકી આપી હતી. આ વાર્તાઓની નિશાની તમોને વિશ્વાસ આવવા સારું અમોએ લખી છે. માટે તમો બંને એ બે સંતની સાથે જરૂર આવજો, ભૂલશો નહિ.”

(છપૈયાપુરે શ્રીહરિ બાળચરિત્ર : અધ્યાય - ૯૧)

વડતાલમાં ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણ અને ધર્મકુળ પરિવારનું પ્રથમ મિલન

ગાયઘાટ (ગૌઘાટ) તથા વિશ્વામિત્રી નદી

છપૈયા મંદિરથી વાહન દ્વારા ૮ કી.મી અને ચાલતા ૬ કી.મી. ગૌઘાટ તથા વિશ્વામિત્રી નદી આવેલી છે. વિશ્વામિત્રીની બાજુમાં મોટું વન છે., તેમાં બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ પોતાના મિત્રો સંગાથે ગાયો ચરાવા જતા હતા. ગાયોની ખરીથી મોટું તળાવ થયેલું તેમાં બાળપ્રભુએ અંગુઠો દબાવેલ તેમાંથી પાણી નીકળે છે. આ ઘાટમાં શ્રી ઘનશ્યામ મહારાજે ઘણી જળકીડા કરેલી છે. આવું મહા પ્રાસાદિક સ્થાન જાણીને ઘાટ બંધાવી તેમજ સ્મૃતિછત્રી કરાવી ચરણારવિંદ પધરાવવામાં આવ્યા છે. હાલ આ ગાયઘાટે ધર્મકુળ પરિવારની જમીન તેમજ તેઓના નિવાસસ્થાનો છે.

વિશ્વામિત્રી સરિતાને સ્થાન, તે ગૌઘાટે કોઈ ભાગ્યવાન; કાળગ્રસ્તનું અસ્થિ લગીર, જે કોઈ લાવી નાખે ત્યાં ધીર.
તેની સાત પેઢી પર્યંત, સ્વર્ગનું સુખ પામે અનંત. (શ્રી ઘનશ્યામલીલામૃતસાગર : ૧/૮૮/૧૬-૧૭)

લીલાચરિત્ર-૧

ગૌઘાટે મત્સ્યને દિવ્ય સ્વરૂપે દર્શન

એકવાર બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ પોતાના સખાઓને સાથે લઈને ગૌઘાટે વિશ્વામિત્રી નદીએ સ્નાન કરીને કિનારા ઉપર આવીને વસ્ત્રો પહેરતા હતા. તે વખતે એક મોટો મત્સ્ય જ્યાં બાળપ્રભુ ઘનશ્યામે સ્નાન કર્યું હતું ત્યાં આવ્યો. તેટલામાં તો બાળપ્રભુ ઘનશ્યામની ઈચ્છાથી આકાશમાં અનેક વિમાનો આવ્યા અને સર્વેને દેખતે સતે તે મત્સ્ય પોતે દિવ્ય સ્વરૂપે થઈને ધર્મકુંવર ઘનશ્યામના ચરણારવિંદમાં મસ્તક નમાવીને વિમાનમાં બેસી સત્યલોકમાં જતો હતો. આવું અદ્ભુત ચરિત્ર જોઈને વેણીરામે પૂછ્યું : “હે ઘનશ્યામ ! આ શું થયું ? મત્સ્ય મરી ગયો. અને તે કોણ આવ્યા હતા ? તે નામ અમોને કહો.” ત્યારે બાળપ્રભુ ઘનશ્યામે કહ્યું : “અમો અક્ષરાધિપતિ પૂર્ણ પુરુષોત્તમ છીએ અને તમો સર્વે અમારા સખા ભક્ત છો. અને આપણે સર્વે આ સ્થાનકમાં નાહ્યા તે જગ્યાએ મત્સ્ય મરી ગયો તેથી મહા ભાગ્યશાળી તે મત્સ્યને બ્રહ્મા પોતાના સત્યલોકમાં લઈ ગયા.” તેવું સાંભળીને સર્વે બાળપ્રભુ ઘનશ્યામને પગે લાગ્યા.

ત્યારપછી ત્યાંથી ચાલ્યા તે ધોબીઆ ઘાટે થઈને જોગીવનમાં આવ્યા અને તે વનને વિષે હજારો ગાયો ચરતી

હતી. તે ગાયો બાળપ્રભુ ઘનશ્યામને જોઈને તત્કાળ દોડીને સન્મુખ આવીને ચારેબાજુ ગઢની માફક ઘેરીને ઊભી રહી. ત્યારે મિત્રો તો ભયને લીધે થરથર ધ્રુજવા લાગ્યા, જે આ ગાયો મારી નાખશે. એમ જાણીને તેની બીક ટાળવા સારુ ધર્મકુંવર ઘનશ્યામ પોતાના હાથના સૂચનથી ગાયોને પાછી મોકલતા હતા. પછી ત્યાંથી ચાલ્યા તે અસનારા ગામે આવ્યા અને ત્યાંથી રામસાગર તળાવ ઉપર એક ઘડી વડના વૃક્ષ નીચે વિશ્રામ લઈને છપૈયાપુરમાં આવીને તે વાર્તા ધર્મભક્તિ આદિક સર્વે પુરવાસીને વેણીરામે કહી. એ રીતે તે મત્સ્ય ઘનશ્યામ મહારાજના સંબંધે કરીને દિવ્યરૂપ થઈને વિમાનમાં બેસીને બ્રહ્માના લોકને પામ્યો.

આ બાળપ્રભુ ઘનશ્યામના મહાન પ્રાસાદિક સ્થાનમાં જે મનુષ્ય વિશ્વામિત્રી નદીના ઘાટે જઈને નદીનું પાણી પીશે અથવા સ્નાન કરશે કે પોતાના માતા-પિતાનું શ્રાદ્ધકર્મ કરશે, અથવા મૃતદેહના અસ્થિ લાવીને વિશ્વામિત્રી નદીના જળમાં નાખશે તે સર્વે જનો મોક્ષને પામશે.

જેહ કરશે ત્યાં જળપાન, વળી આચરશે તેમાં સ્નાન; માતાપિતાનું કરશે ત્યાં શ્રાદ્ધ, તેના મોક્ષમાં ન આવે બાધ. મરણ પામેલાના અસ્થિ જેહ, તે જગ્યાએ લાવી નાખે એહ; મોક્ષ પામશે તે સર્વે જન, એમ નિશ્ચે માની લેજો મન.

(શ્રી ઘનશ્યામલીલામૃતસાગર : ૧/૭૭/૨૭-૨૮)

લીલાચરિત્ર-૨

ગોઘાટે મિત્રોને ધામોના દર્શન કરાવ્યાં

એકવખત એકાદશીના દિવસે બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ સખાઓ સહિત ગોઘાટે વિશ્વામિત્રી નદીમાં સ્નાન કરવા માટે પધાર્યા હતા. ત્યાં જઈ નદીના ધરામાં સર્વે ભેગા સ્નાન કરતા હતા ત્યારે બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ સખાઓ પ્રત્યે બોલ્યા : “તમો પાણીમાં ડૂબકીઓ મારો અને હું ઉપર રહીને તાળી પાડીને ગણી લઉં કે તમો ક્યાં સુધી પાણીમાં રહો છો.” તેવું સાંભળીને સર્વે સખાઓ પાણીમાં એકી સાથે ડૂબકીઓ મારી. ત્યારે બાળપ્રભુ ઘનશ્યામે બસો તાળીઓ પાડી એટલે પ્રથમ વેણીરામ બહાર આવ્યો. અને ચારસો તાળીઓ પાડી એટલે પ્રાગ બહાર આવ્યો. અને છસસો તાળીઓ પાડી ત્યારે સુખનંદન તેમજ આઠસો તાળીઓ પાડી ત્યારે રઘુનંદન બહાર આવ્યો. અને એક હજાર તાળીઓ પાડી ત્યારે ભવાનીદીન બહાર નીકળ્યા. અને બારસો તાળીઓ પાડી એટલે ગૌરીદત્ત બહાર નીકળ્યા. અને ચૌદસો તાળીઓ પાડી એટલે માધવચરણ બહાર નીકળ્યા. અને સોળસો તાળીઓ પાડી એટલે બંસીધર બહાર નીકળ્યા.

આ રીતે સર્વે વારાફરતી પાણી બહાર નીકળ્યા. ત્યારે બાળપ્રભુ ઘનશ્યામે પૂછ્યું : “અલ્યા વેણીરામ ! તમોએ આ ધરામાં કંઈ જોયું?” ત્યારે વેણીરામ બોલ્યા : “મેં તો બદ્રિકાશ્રમ દીઠું.” તેવું સાંભળીને પ્રાગ કહે : “અલ્યા વેણીરામ ! તું એકલો ક્યાં ગયો હતો ? અમો સર્વે સાથે હતા ને તું એકલો કેમ કહે છે ?” ત્યારે વળી વેણીરામ બોલ્યા : “શ્વેતદ્વીપ, વૈકુંઠ, અવ્યાકૃત, ગોલોક, અક્ષરધામ આવી રીતે અમોએ જુદાં જુદાં ધામોના દર્શન કર્યા. અને તે ધામને વિષે ત્યાંના અધિપતિએ ચંદન-પુષ્પ વડે હે ઘનશ્યામ ? તમારી પૂજા કરી. તે પણ અમોએ જોયું ને અક્ષરધામમાં દિવ્ય સિંહાસન ઉપર અનંત મુક્તોએ પૂજ્યા એવા તમોને જોયા. પરંતુ અમારું મન અક્ષરધામમાં સ્થિર થયું તેવું બીજા કોઈ ધામમાં ન થયું. અને ત્યાં ઘણું સુખ જોઈને લોભાઈ ગયા, પરંતુ તમોએ તાળીઓ પાડીને બોલાવ્યા એટલે અમો આવ્યા.” મિત્રોની વાત સાંભળી બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ મંદ મંદ હાસ્ય કરતા કહે : “એ તો અમારું અક્ષરધામ છે અને તેનું સુખ પણ અતિશય અલૌકિક છે.” એમ કહીને ગોઘાટેથી સર્વે ચાલ્યા તે માર્ગમાં આવતા વેણીરામના મનમાં એક સંકલ્પ થયો જે, ‘હવે તો જલ્દી ઘરે જવાય તો સારું. કારણ કે ભૂખ બહુ લાગી છે.’

વેણીરામના સંકલ્પને અંતર્યામીપણે જાણીને બાળપ્રભુ ઘનશ્યામે ભોય ગામના પ્રાગમલ ચોબાના ખેતરમાં જાંબુફળનું એક મોટું વૃક્ષ હતું તેમાં પાકેલા જાંબુ હતા. તે વૃક્ષ ઉપર ચઢીને જાંબુફળ જમવા લાગ્યા. તે જમીને નીચે ઉતરતી વખતે સુખનંદન ઉપરથી પડી ગયો. અને તેને ઘણું વાગ્યું, તેથી પીડા

પણ ઘણી થવા લાગી. તે જોઈને ધર્મકુંવર ઘનશ્યામના અંતરમાં દયા આવી ગઈ. પછી બાળપ્રભુ ઘનશ્યામે સંકલ્પ કર્યો કે તત્કાળ દેવતાના રાજા ઈન્દ્ર પોતાનો ઐરાવત હાથી લઈ તેના ઉપર ધનવંતરી વૈદ્યને બેસાડીને જાંબુના વૃક્ષ નીચે આવ્યા. ત્યાં આવી બાળપ્રભુ ઘનશ્યામને નતમસ્તકે થઈ સુખનંદનને પાટો બાંધીને બોલ્યા : “હવે આરામ થઈ જશે.”

લીલાચરિત્ર-૩

વિશ્વામિત્રી નદીના તમામ ઘાટે સ્નાનલીલા

એકવખત અષાઢ માસની પૂર્ણિમાના દિવસે બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ પોતાના સખાઓને કહે : “હે મિત્રો ! ચાલો આજે આપણે વિશ્વામિત્રી નદીના સઘળા ઘાટે સ્નાન કરવા જઈએ.” એમ કહીને તે સર્વે સખાઓની સાથે પ્રથમ જોગિયા ધરામાં સ્નાન કરીને ત્યાંથી ચાલ્યા તે નદીના આથમણા કાંઠે થઈને ધારીઘાટે ગયા. ત્યાં સ્નાન કરીને ચાલ્યા તે હરૈયાઘાટે થઈને કનવાઘાટે જઈને ત્યાં ખૂબજ જળકીડા કરી. પછી ત્યાંથી ચાલ્યા તે ધોબિયાઘાટે ગયા અને ત્યાં ધોબી મંછારામના પુત્રને અજગરે ગળેલો હતો તેને મૃત્યુના મુખ થકી મુકાવીને ત્યાંથી ચાલ્યા તે ગોઘાટે જઈને ત્યાં કપર્દિના ચોતરા ઉપર કપડાં ઊતારીને જળમાં પ્રવેશ કર્યો. ગોઘાટમાં ઘણીવાર સુધી જળકીડા કરતા હતા. ત્યાંથી આગળ ચાલ્યા તે ખંતા ઘાટે થઈને લીલવા ઘાટે ગયા અને ત્યાં સ્નાન કરી કઠવા ઘાટે થઈને વિશ્રામ ઘાટે આવીને ત્યાં વિશ્રામ કર્યો. પછી જળમાં સ્નાન કરીને ચાલ્યા તે સિંગાર ઘાટે થઈને પાછા વળ્યા. તે મોતી તરવાડીનું ગામ ભવાનીપુર થઈને ગામ નરેયાના રાજા સન્માનસંગજીના કોટમાં જઈને તે કોટના કૂવાના જળનું પાન કરીને પોતાને ઘેર આવતા હતા.

તરગામ

છપૈયાથી પર કી.મી. દૂર મનકાપુર-ગોંડાની વચ્ચે બાળપ્રભુ શ્રી ઘનશ્યામ મહારાજની નાની નાની પગલીઓથી અંકિત થયેલી આ પ્રાસાદિક ભૂમિ ઉપર તરગામ આવેલું છે. જે રામપ્રતાપભાઈના સસરાનું ગામ છે. રામપ્રતાપભાઈના સસરાના ઘેરે હાલ હરિમંદિર છે ત્યાં સુવાસિનીભાભીનો જન્મ થયો હતો તેમ રામપ્રતાપભાઈ અને સુવાસિનીભાભીના લગ્ન પણ ત્યાં જ થયા હતા. આ સ્થાને સ્મૃતિછત્રી કરીને ચરણારવિંદ પધરાવવામાં આવ્યા છે. ગામ પશ્ચિમે મહાદેવીયા તળાવ છે ત્યાં પણ સ્મૃતિછત્રી કરીને ચરણારવિંદ પધરાવવામાં આવ્યા છે. પ્રાસાદિક હનુમાનજી તથા લીમડો મોજુદ છે. તેમજ ગામમાં ધર્મદેવનું તખ્તોણિયું ખેતર હતું ત્યાં બાળપ્રભુ ઘનશ્યામે ચકલાંઓને સમાધિ કરાવી હતી તે સ્થાને પણ સ્મૃતિછત્રી કરીને ચરણારવિંદ પધરાવવામાં આવ્યા છે. આ તરગામમાં બાળપ્રભુએ અનેક બાળચરિત્રો કર્યા છે.

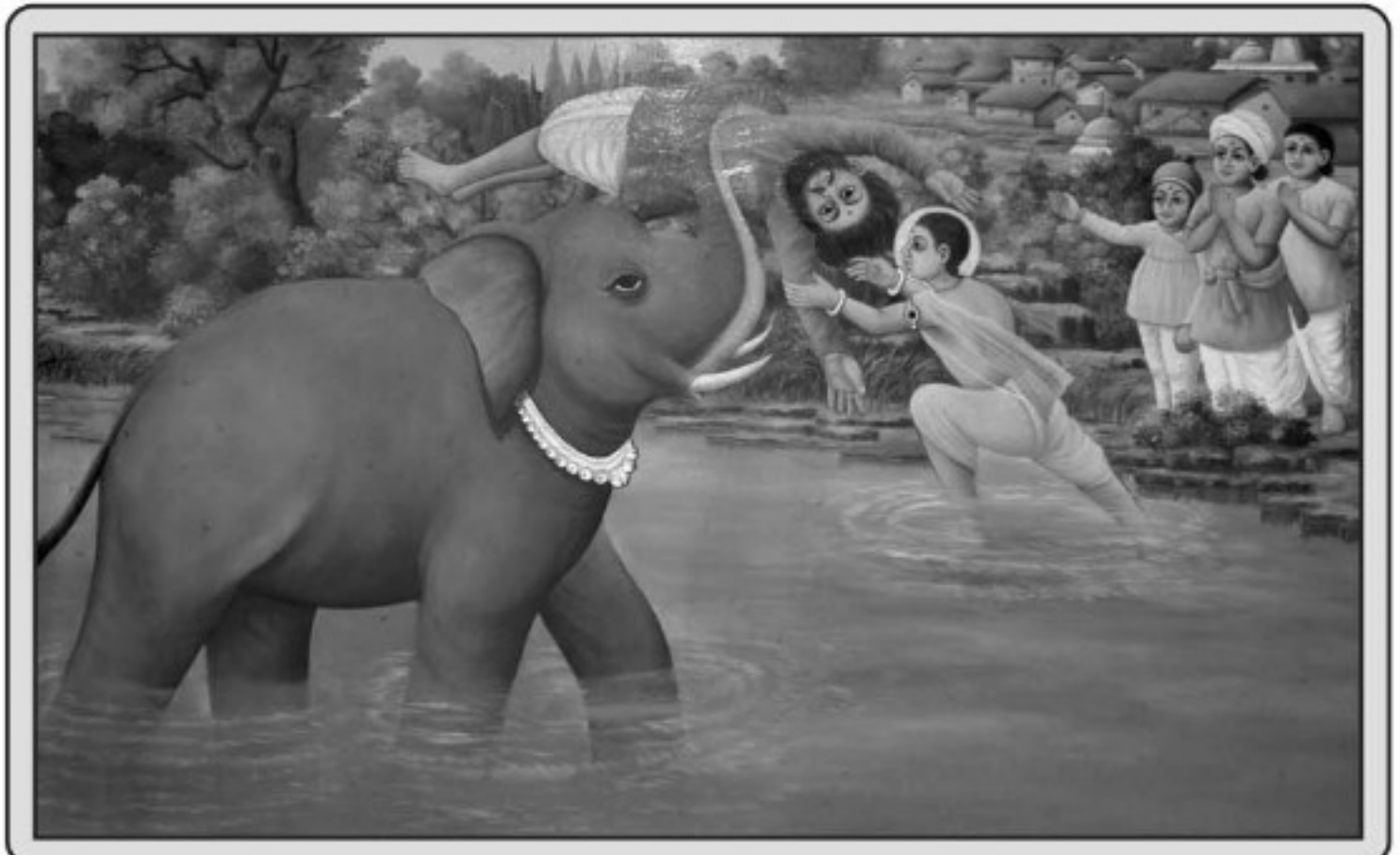
લીલાચરિત્ર-૧

તરગામમાં મોટાભાઈ રામપ્રતાપજીના વિવાહ કર્યા

એક સમયને વિષે તરગામથી બળદેવપ્રસાદજી પોતે શુભ દિવસ જોઈને છપૈયાપુરમાં ધર્મદેવને ઘેર લગ્ન લઈને લગનીયાઓને મોકલ્યા. ત્યારે તે લગ્ન વધાવીને રામપ્રતાપભાઈની પીઠી ચોળીને ફુલેકે ફેરવીને બીજે દિવસે રામપ્રતાપભાઈને પરણાવવા સારુ પોતે ધર્મદેવ જાનને શણગારતા હતા. ત્યારે વશરામ તરવાડી, મોતી તરવાડી, સુબોધ તરવાડી, ઉન્મત્ત તરવાડી, હીરા તરવાડી આદિક ઘણા પુરુષો વેલ્યો, ગાડીયો, મેના, પાલખીઓ તથા હાથીઘોડા ઉપર ડંકા નિશાન રાખી ઘણાક સામાન વડે તથા વાજિંત્રના શબ્દથી શોભાયમાન જાન કરીને તથા વરને સારાં સારાં કિંમતી વસ્ત્રો તથા ઘરેણાં પહેરાવીને એક મેનામાં બેસાડ્યા. અને બાળપ્રભુ ઘનશ્યામને ભારે કીનખાપનો સુરવાલ તથા ડગલી પહેરાવી, મસ્તક ઉપર જડાઉ ટોપી પહેરાવી અને અંગો અંગમાં સુવર્ણના આભૂષણો પહેરાવીને વેણી, માધવ અને પ્રાગની સાથે એક મોટા હાથી ઉપર બેસાડ્યા.

પછી ત્યાંથી ગણપતિના દર્શન કરાવીને ચાલ્યા તે માર્ગને વિષે જે જે ગામ આવે, તે તે ગામના માણસો જાનને જોવા સારુ આવે. ત્યારે તે જાનની શોભા જોઈને રાજી થઈ જ્યારે બાળપ્રભુ ઘનશ્યામને જુવે ત્યારે તો કેટલાક મનુષ્યને ચતુર્ભુજરૂપે દર્શન થતાં હતા અને કેટલાકને વિષ્ણુરૂપે દર્શન થતા હતા. એવી રીતે ગામોગામ સર્વને પોતાના ઐશ્વર્ય-પ્રતાપ દેખાડતા હતા. પછી સંધ્યા સમયે તરગામને વિષે આવીને ગામ બહાર મહાદેવીયા

તળાવને કિનારે જાન ઊભી હતી. તે સમયે વાજિંત્રોના શબ્દ તથા બંદૂકના ભડાકા કર્યા. તેથી ગામમાં ખબર પડી એટલે ભાઈના સસરા બળદેવપ્રસાદજીએ ભગીરથ, ભેલઈરામ, રૂપધર, જનકરામ, લક્ષ્મીપ્રસાદ, નવલકિશોર, નંદુરામ એ આદિક સર્વને સાથે લઈને સામૈયું લાવીને સન્માન કર્યું અને ધર્મદેવ આદિકને તેઓ મળ્યા. ત્યારબાદ એકબીજા પરસ્પર મળીને ત્યાંથી વાજતે-ગાજતે ચાલ્યા તે ગામમાં આવી. એકી મોટી આંબલીના વૃક્ષ નીચે ધર્મશાળામાં જાનનો ઉતારો કરાવીને રૂડી રીતે જમાડ્યા. પછી ભાઈને પરણાવીને ત્રીજે દિવસે બળદેવપ્રસાદજીના ઘરના આંગણમાં જાજમ ઉપર સભા કરીને સર્વે જનોને બેસાડ્યા. ત્યારબાદ માંડવાની ચુકવણી કરીને જાનૈયા સર્વેને જમાડ્યા એટલે ધર્મદેવ પાછા ત્યાંથી ચાલ્યા તે જાનને લઈને છપૈયાપુરમાં આવ્યા.

લીલાચરિત્ર-૨

તરગામમાં જનોઈ આપી

એકવખત તરગામથી રામપ્રતાપભાઈના સસરા બળદેવપ્રસાદજી પોતાના પુત્ર જનકરામ અને ઘેલા તરવાડી, સુબોધ તરવાડી એ બે ભક્તિમાતાના ભાઈ તથા બહેન વસંતાબાઈ એ આદિક બીજા કેટલાક જન સાથે મળી અયોધ્યાપુરીમાં રામનવમીના મેળા પ્રસંગે ગયા હતા. ત્યારે બળદેવપ્રસાદજીએ ધર્મદેવને કહ્યું : “હરિપ્રસાદજી ! તમો હવે અહીંથી તરગામ રહેવા આવો.” તેવું સાંભળીને ધર્મદેવે કહ્યું : “બહુ સારું. અમો થોડાક દિવસમાં આવીશું. તમો અત્યારે જાઓ.” પછી થોડાક દિવસ વીત્યા ત્યારે ધર્મભક્તિ પોતાના ત્રણ પુત્રોને સાથે લઈને તરગામ જવા નીકળ્યા. તે રસ્તામાં નવાબગંજના વનમાં ગયા. એટલે ભક્તિમાતાને ઘણી તરસ લાગી, તેથી શરીરમાં કસર જેવું માલુમ પડતું હતું. પછી તે સર્વે એક વડના વૃક્ષ નીચે બેઠા અને ધર્મદેવે રામપ્રતાપભાઈને પાણી લેવા માટે મોકલ્યા હતા. પરંતુ કોઈ ઠેકાણે કૂવો, વાવ કે તળાવ જોયું નહિ, તેથી પાણી મળ્યું નહિ. ત્યારે પોતાની માતાનું તરસનું દુઃખ જોઈને બાળપ્રભુ ઘનશ્યામને થયું કે, આ મોટાભાઈ પાણી સિવાય એમ ને એમ આવ્યા અને આ નાનાભાઈ સહિત ભક્તિમાતા બહુ તરસ્યાં થયા છે. એમ જાણીને પોતાની સમીપે થોડેક દૂર જળનો ભરેલો કૂવો રામપ્રતાપભાઈને બતાવ્યો. તેમાંથી પાણી ભરી લાવીને સર્વેને પાતા હતા. આ ચરિત્ર જોઈને ભાઈ બોલ્યા : “હે દાદા ! આ જગ્યાએ બધેય ફરીને મેં જોયું હતું, પરંતુ આ કૂવો ક્યાંય મારા જોવામાં આવ્યો ન હતો. કોણ જાણે આ શું થયું ?” ત્યારે બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ કહે : “હે ભાઈ ! એ તો ભગવાનની ઈચ્છાથી આ કૂવો થયો.” તેવું સાંભળીને ધર્મદેવ ઘણા રાજી થયા.

ત્યારપછી ધર્મભક્તિ ચાલ્યા તે વચ્ચે ગામ આંબલિયાના

તળાવ ઉપર આંબાના વૃક્ષ નીચે બપોરા કરીને તરગામને વિષે આવ્યા. ત્યારે સર્વે સંબંધીજનો આવીને ધર્મભક્તિને મળીને એકબીજાના સમાચાર પૂછીને આનંદ પામતાં હતા. પછી ભક્તિમાતાના મોટા બહેન વસંતાબાઈએ રસોઈ કરીને સારી રીતે જમાડ્યાં. એવી રીતે ત્યાં રહેતા હતા. એકસમયે બળદેવપ્રસાદજી પોતાના પુત્ર લક્ષ્મીપ્રસાદજીને યજ્ઞોપવીત જનોઈ આપતા હતા. ત્યારે ધર્મદેવે ભક્તિદેવીને પૂછ્યું : “દેવી ! આપણા ધનશ્યામને અહીં આ લક્ષ્મીપ્રસાદજીની સાથે જનોઈ આપીશું?” ત્યારે ભક્તિમાતા કહે : “હમણાં તો ધનશ્યામ નાના છે. પછી તમારી મરજી હોય તેમ ખરું. પરંતુ મારે તો અયોધ્યાપુરીમાં જનોઈ આપવાનો વિચાર છે.” ત્યારે ધર્મદેવે કહ્યું : “ત્યાં ફરીથી જનોઈનો વિધિ કરીશું.” તેમ કહીને બાળપ્રભુ ધનશ્યામને જનોઈ આપીને બ્રહ્મચારીના વેષે બડવો કરીને બંનેને સાથે દોડાવ્યા. તે સમયે આકાશમાંથી ઈન્દ્રાદિક દેવો દુંદુભિ વગાડીને બાળપ્રભુ ધનશ્યામ મહારાજ ઉપર ચંદન પુષ્પનો વરસાદ વરસાવતા હતા. પછી જ્યારે જનોઈવિધિ પૂર્ણ થયો તે દિવસે બળદેવપ્રસાદજી તથા ધર્મદેવ તથા સુબોધ તરવાડી તેમણે હજારો બ્રાહ્મણોને જમાડી દક્ષિણાઓ આપી.

લીલાચરિત્ર-૩

ચકલાંઓને સમાધિ કરાવી

આ તરગામની પાદરમાં ધર્મદેવનું તખોણિયું ખેતર હતું. એક દિવસ ધર્મદેવ કહે : “ધનશ્યામ ! આપણા ખેતરમાં ડાંગર પાકીને તૈયાર થઈ છે. ચકલાં આપણો પાક બગાડી જાય છે. વળી, આજે અમે બાજુના ગામ મુંડાડીહા જવાના છીએ, માટે તમે ખેતર સાચવવા જજો.” ત્યારે બાળપ્રભુ ધનશ્યામે કહ્યું : “ભલે, દાદા !” પછી ભક્તિમાતાએ બાળપ્રભુ ધનશ્યામને જમાડ્યા, માથે ટોપી પહેરાવી, પગમાં મખમલની મોજડીઓ પહેરાવી, હાથમાં એક મોટી સોટી આપી અને ખેતર સંભાળવા મોકલ્યા. બાળપ્રભુ ધનશ્યામ તો સોટીથી રમતાં ઘડીકમાં ખેતરે પહોંચી ગયા. ત્યાં જઈને જોયું તો હજારો ચકલાં ખેતર પર ઊડે. કેટલાંક ઝાડ પર, તો કેટલાંક ડાળ પર, કેટલાંક ડૂંડા પર, તો કેટલાંક જમીન પર બેઠેલાં. બાળપ્રભુ ધનશ્યામને થયું કે ચકલાંને મરાય તો નહિ. હવે શું કરવું ? તરત જ તેમને વિચાર આવ્યો. તેમણે જોરથી સાદ પાડ્યો. ત્યાં તો ? બધાં ચકલાંઓને સમાધિ થઈ. ટપોટપ બધાં ચકલાં નીચે પડવા લાગ્યાં. કેટલાંક ઝાડ પર તો, કેટલાંક જમીન પર, તો કેટલાંક ડાળ પર, તો કેટલાંક ડૂંડા પર, એમ બધાં જ ચકલાં સ્થિર થઈ ગયાં.

ચકલાંઓને સમાધિ થઈ એટલે બાળપ્રભુ ધનશ્યામ તો બાજુમાં માધવરામ શુક્લનું ખેતર હતું ત્યાં ચાલ્યા ગયા. ત્યાં જઈને પોતાના બાળમિત્રો રઘુવીર અને બક્સરામ સાથે રમવા લાગ્યા. તેને કેટલોક સમય વીતી ગયો. એટલે રામપ્રતાપભાઈને

ધર્મદેવે ખબર કાઢવા ખેતરમાં મોકલ્યા, ત્યારે ભાઈ જનકરામને સાથે લઈને ખેતરમાં આવ્યા. ત્યાં બાળપ્રભુ ધનશ્યામને નહિ જોઈને માધવરામના ખેતરમાં આવ્યા. બાળપ્રભુ ધનશ્યામને ત્યાં રમતા જોઈ ભાઈ કહે : “ધનશ્યામ ! આમ રમવા તમોને ખેતરમાં મોકલ્યા હતા ? તમને તો ખેતર સાચવવા મોકલ્યા હતા ને !” બાળપ્રભુ ધનશ્યામ કહે : “ચાલો આપણે જોઈએ.” પોતાના ખેતરની અંદર જઈને જોયું તો કેટલાંક ચકલાં જમીન પર પડેલાં, કેટલાંક ઝાડ પર સ્થિર, કેટલાંકના મોઢામાં દાણો પણ જેમનો હતો તેમ. રામપ્રતાપભાઈને આશ્ચર્ય થયું. આટલાં બધાં ચકલાં આપણા ખેતરમાં મરી તો નહિ ગયાં હોય ને ! રામપ્રતાપભાઈ તો આ જોઈ નવાઈ પામી ગયા. બાળપ્રભુ ધનશ્યામે ફરીથી સાદ પાડ્યો. ફરરર... કરતાં બધાં ચકલાં ઊડી ગયાં. ત્યારે રામપ્રતાપભાઈ પોતાની સાથે આવેલા જનકરામને કહે : “ધનશ્યામ તો સર્વોપરી ભગવાન છે, જરૂર આ તેમનું જ કામ છે. બધાનાં નાડી, પ્રાણ તેમના જ હાથમાં છે”

ભાઈની વાત સાંભળી બાળપ્રભુ ધનશ્યામ બોલ્યા : “હે ભાઈ ! એમ જાણો છો છતાં વારંવાર મારા ઉપર રીસ કરીને મને મારવા આવો છો તે શું સમજીને આવો છો ? અને અમે તો તમને મોટાભાઈ જાણીને બોલતા નથી. નહીં તો એક આંગળીએ અહીંથી ઊડાડું તો કરોડ યોજન જઈને પડો. તે ફરીથી તમારો પત્તો લાગે જ નહિ.” બાળપ્રભુના વચનો સાંભળી મોટાભાઈ બોલ્યા : “હે ભાઈ ! તમે તો સાક્ષાત્ પરબ્રહ્મ છો. અને તમારી માયા વડે કરીને હું ભૂલી જાઉં છું. તે મારો અપરાધ ક્ષમા કરો.” ત્યારે બાળપ્રભુ ધનશ્યામે કહ્યું : “હવે તમારે ડાંગર તૈયાર થાય ત્યાં સુધી ફરીથી સાચવવા અહીં આવવું પડશે નહિ.!” એમ કહીને ત્રણે જણ ત્યાંથી ઘેર આવ્યા.

લીલાચરિત્ર-૪

ઉન્મત્ત હાથી થકી મહાવતની રક્ષા કરી

મોટાભાઈ રામપ્રતાપજીના સસરા બળદેવપ્રસાદજીને ઘેર એક હાથી હતો. હાથી સાચવવા માટે મહાવત રાખેલો. મહાવત રોજ હાથીના ખોરાકમાંથી ઘીની મીઠાઈઓ ચોરી લે. હાથીને ખાવા દે નહિ. તે નજરમાં રાખીને હાથી તેને મારવાનો વિચાર કરતો હતો. તેથી એક દિવસ હાથી ગુસ્સે થયો. તે દિવસે બપોરે મહાવત હાથીને નવરાવવા સારુ તરગામમાં આવેલા મહાદેવિયા તળાવમાં લઈ ગયો. હાથીને પાણીમાં ઉતારીને નળિયાથી તેનું શરીર ધોવા લાગ્યો. હાથીએ આજે ઘણા દિવસનું વેર લેવા માટે મહાવતને સૂંઢથી ઉપાડી પછાડવા માટે ઊંચો કર્યો.

કિનારા પર ઊભા રહેલા બધા જ આ દ્રશ્ય જોઈ રહ્યા. કોઈએ ઘેર આવી બળદેવપ્રસાદજીને વાત કરી. એટલે તેમના

ભાઈ રૂપધર, ભેલાઈરામ, પુત્ર જનકરામ તથા લક્ષ્મીપ્રસાદ વગેરે તરગામમાં ધર્મદેવની સાથે આવેલા બાળપ્રભુ ઘનશ્યામને લઈને તળાવે આવ્યા. બાળપ્રભુ ઘનશ્યામે આ દૃશ્ય જોયું. તેમને મહાવતની દયા આવી. તરત જ બીજે સ્વરૂપે બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ પાણીમાં ઊતરી હાથી પાસે પહોંચી ગયા. હાથીની સૂંઢમાંથી મહાવતને છોડાવ્યો. હાથીને શાંત કરી દીધો. હળવેકથી પોતે હાથી પર સવાર થઈ ગયા અને પાણીની બહાર લઈ આવ્યા. હાથી પણ ગરીબ ગાય જેવો થઈને ચાલવા લાગ્યો. કિનારા પર ઊભા રહેવા બધા જ લોકો આ ચમત્કાર જોઈ રહ્યા. બાળપ્રભુ ઘનશ્યામને બે સ્વરૂપે જોઈ સૌ નવાઈ પામ્યા. હાથી પાણીની બહાર આવ્યો એટલે બાળપ્રભુ ઘનશ્યામે પોતાનું બીજું સ્વરૂપ અદૃશ્ય કરી દીધું. પછી તો બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ હાથી પર સવાર થઈને છેક આંગણા સુધી આવ્યા. મહાવતે હાથીને બેસવાનો હુકમ કર્યો. હાથી હળવેકથી બેસી ગયો. બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ હાથી પરથી ઊતરી ગયા. મહાવત તો ઘનશ્યામને પગે પડી ગયો. મહાવત કહે : “હે ઘનશ્યામ ! આજે તમે હાથીનો ક્રોધ દૂર કર્યો ન હોત, મને બચાવ્યો ન હોત, તો હું મરી જાત. આપ ભગવાન છો. હવેથી હું ખોરાકની ચોરી નહિ કરું” બાળપ્રભુ ઘનશ્યામે તેને આશીર્વાદ આપી વિદાય કર્યો.

લીલાચરિત્ર-૫

બાળપ્રભુ ઘનશ્યામે શિવજીને પ્રથમ જળ ચડાવ્યું

એકવખત બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ સહિત પિતા ધર્મદેવ, મોટાભાઈ રામપ્રતાપજી, નવલકિશોર, જનકરામ આદિક બીજા કેટલાક જનોને સાથે લઈને શિવરાત્રીના દિવસે સવારના પહોરમાં તરગામમાં આવેલા મહાદેવિયા તળાવમાં સ્નાન કરવા ગયા. ત્યાં જઈને પીપળાના વૃક્ષ નીચે મહાદેવના ચોતરા ઉપર કપડાં મૂકીને શૌચવિધિ કરી આવીને જળમાં સ્નાન કરવા પ્રવેશ કરતા હતા. ઘણીવાર સુધી સ્નાન કરીને પછી પોતપોતાના હાથમાં જળના લોટા ભરીને મહાદેવને ચડાવવા માટે ગયા. તે વખતે બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ તો સર્વની પાછળ રહ્યા હતા. અને આગળ ગયેલા જે હતા તેમણે તો શિવજીને હનુમાનજીરૂપે દીઠા એટલે એકદમ આશ્ચર્યચકિત થઈને ઊભા રહ્યા. ત્યારે બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ બોલ્યા : “કેમ ઊભા રહ્યા છો ? જળ ચઢાવીને અમને માર્ગ આપો.” તેવું સાંભળી સર્વે બોલ્યા : “હે ઘનશ્યામ ! આ તો હનુમાનજીની મૂર્તિ છે. શિવજી તો કોણ જાણે ક્યાં ગયા ? અમે કોને જળ ચઢાવીએ ?” ત્યારે બાળપ્રભુએ કહ્યું : “અમારા પહેલા તમે લોકો જળ ચડાવવા ગયા તેથી શિવજી રિસાયા.” એમ કહી પોતે આગળ આવ્યા ત્યારે સર્વે લોકો શિવજીની મૂર્તિને દેખવા લાગ્યા. અને સર્વે આનંદ પામીને જળ ચડાવીને બાળપ્રભુ ઘનશ્યામને પગે લાગીને કહે : “ઘનશ્યામ ! આ તો તમારું કારણ છે.” એમ કહીને આનંદ પામતા હતા.

લીલાચરિત્ર-૬

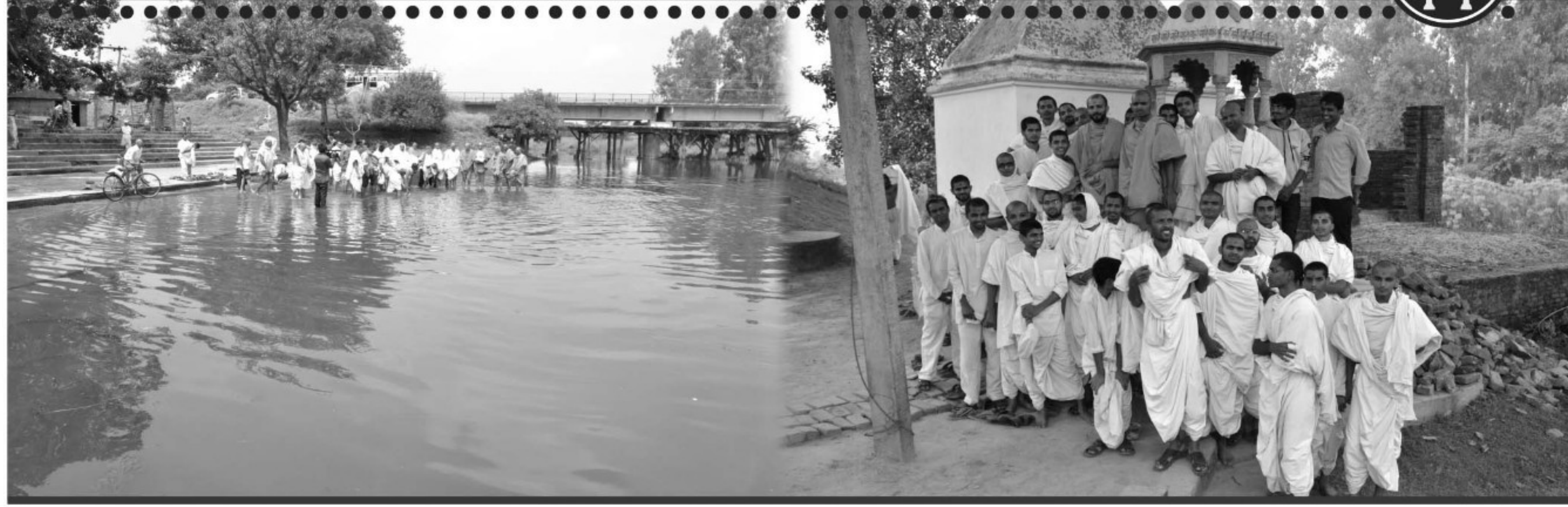

તરગામની આસપાસના ગામોમાં બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ જમવા પધાય

ધર્મદેવ પોતાના પરિવાર સહિત અયોધ્યામાં નિવાસ કરીને રહ્યા હતા. ત્યારે તરગામમાં રામપ્રતાપભાઈના સસરા બળદેવપ્રસાદજીને વિચાર થયો કે, ‘મારી પુત્રી જે સુવાસિની તેને કુટુંબે સહિત તેડાવું.’ આમ વિચારી પોતાના પુત્ર લક્ષ્મીપ્રસાદને અયોધ્યાથી સર્વે સંબંધીઓને તેડી લાવવા મોકલ્યા. તેથી સર્વે નવાબગંજ થઈ કંડેલ રાત રહી બીજે દિવસે તરગામ આવ્યા. તરગામની આસપાસના ગામોમાં બળદેવપ્રસાદજીના ઘણા બધા સગાસંબંધીઓ રહેતા હતા. તેઓએ પણ ધર્મદેવ પરિવારને સહકુટુંબ જમવા માટે નોતરા આપ્યા. આથી સર્વે કુટુંબીઓ બાળપ્રભુ ઘનશ્યામની સાથે મુંડાડીહા, બેશહુંપુર, રણિયાપુર, પરશુરામપુર, સુહેલવા, વેણીપુર, ચૌરી, અકમા, ભમેયા, ભેટવરા, કીનકી આદિક આસપાસના ગામોમાં જમીને પાછા તરગામ પધાર્યા.

ત્યારબાદ તરગામથી દક્ષિણ દિશામાં આંબલિયા ગામ છે. ત્યાં બળદેવપ્રસાદજીના મિત્ર મંછામિશર રહેતા હતા. તેઓએ પણ જમવા માટે નોતરું આપવાનું વિચારી પોતાના પુત્રો શિવદીન તથા સુફળ તેમને તરગામ મોકલ્યા. તેઓનું આમંત્રણ સ્વીકારી સર્વે કુટુંબીઓ બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ સહિત ભમેયા, કીનકી, ચૌરી ગામો થઈ આંબલિયા ગામ આવ્યા. મંછામિશરજીએ સારી રીતે જમાડ્યા. પછી બીજે દિવસે સન્માન દઈ વિદાય કર્યા. ત્યારે ઉત્તર તરફ ખજુહા સરોવર છે ત્યાં નાહ્યા. ત્યાં એક કમળ હતું તે બાળપ્રભુ ઘનશ્યામે લીધું. ત્યાંથી તરગામ પાછા આવ્યા. પછી ભક્તિમાતાના બહેન વસંતાબાઈ, તેઓ અશોકપુરમાં બલદીધરને પરણેલા. પછી કાંઈક સંકટ આવવાથી બલરામપડરી ગામ રહેવા ગયા હતા. તેઓએ જમવાનું નોતરું દીધું. તેથી ત્યાં ગયા. વળી, ભક્તિમાતાના બીજા બહેન ચંદનબાઈ, તેમનું સાસરું જે ગુદહાબરવી ગામ ત્યાંના સરદાર પાંડે તેઓ પણ સર્વેને જમાડવા તેડી લાવ્યા. ભક્તિમાતાના ભાઈ ગેલહી કરીને હતા. તેમના પુત્રો ગવરી તથા બદરી હતા. તેઓ લોહશીશાઈ ગામમાં રહેતા હતા. તેઓ પણ પોતાને ગામ લઈ જવા આવ્યા. આથી સર્વે પડરીયા ગામે વિશ્રામ કરતા થકા લોહશીશાઈ ગામે આવ્યા. ત્યાં ત્રણ દિવસ રહ્યા. ત્યાં એક અસુર રહેતો હતો. તેને બાળપ્રભુ ઘનશ્યામે પછાડી કાંડુ ખેડવી નાંખ્યું. તેથી તે લોકો પાસે જઈ વાતો કહેવા લાગ્યો. પરંતુ કોઈ તેનું માન્યું નહિ અને સામું તેને કહ્યું : “આ બાળકથી તારા જેવા પહેલવાનનો હાથ શી રીતે ખેડવી શકાય ?” પછી ત્યાંથી પઢરી ગામ ગયા. ત્યાંથી ગોંડા શહેર ત્યાંથી ટેડી નદી પાર કરી ગુદહાબરવી ગામ ગયા. ત્યાં થોડા દિવસ રોકાઈ પાછા તરગામ આવ્યા.

મખોડા ઘાટ - મનોરમા નદી

છપૈયાધામથી ૧૬ કી.મી. દૂર પરશુરામપુર થઈ અયોધ્યા જવાના રસ્તે મખોડાઘાટ આવે છે. અયોધ્યાના રાજા દશરથે પુત્રપ્રાપ્તિને અર્થે ‘પુત્રેષ્ટિ યજ્ઞ’ કરાવ્યો હતો. તેથી ભગવાને પ્રસન્ન થઈને વરદાન આપ્યું હતું કે, ‘હું તમારા પુત્ર રૂપે અવતાર ધારણ કરીશ.’ તે દિવસથી આરંભીને આ તીર્થે વિષે ચૈત્ર માસની પૂર્ણિમાના દિવસે હજારો માણસોનો મેળો ભરાય છે. અને પૂનમના દિવસે રીંગણાનું શાક અને બાટીઓ જમવાનું માહાત્મ્ય છે. એમ જાણીને ધર્મદેવે પણ આ મખોડાઘાટને વિષે રીંગણાનું શાક અને બાટીઓ કરાવીને સર્વે જનોને જમાડી હતી. અહીં બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ પિતા ધર્મદેવ તથા મોટાભાઈ રામપ્રતાપ સાથે ઘણીવખત પધાર્યા હતા. અહીં પ્રાસાદિક મનોરમા નદીનો ઘાટ, ભગવાન શ્રી રામચંદ્રજીનું મંદિર, શ્રી શિવમંદિર, મોક્ષ પીપળો છે. આ દરેક સ્થાને સ્મૃતિછત્રી કરીને ચરણારવિંદ પધરાવવામાં આવ્યા છે.

લીલાચરિત્ર-૧

મખોડાઘાટ ચૈત્રી મેળામાં અસુરોનો નાશ કર્યો

એકવખત મખોડાઘાટે ચૈત્ર પૂર્ણિમાના દિવસે મેળામાં બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ ચંદનમાસીના દીકરા બસ્તી સાથે ગયા હતા. ત્યાં મનોરમા નદીમાં સ્નાન કરીને મંદિરમાં ઉતારો કર્યો. તે સમયે છપૈયાથી પિતા ધર્મદેવ, ભક્તિમાતા, રામપ્રતાપભાઈ વગેરે જનો આવ્યા. તેઓ એકબીજાને મળ્યા. પછી બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ મંદિરથી આથમણી બાજુ એક મોટા પીપળાના વૃક્ષ ઉપર ચડીને ચારે તરફ જોવા લાગ્યા. તે વખતે ઘેલા તરવાડી ભવાની માતાના ચોતરા ઉપર બેઠા હતા. તે બાળપ્રભુ ઘનશ્યામને પીપળાના વૃક્ષ ઉપર ચડેલા જોઈને કહે : “હે ઘનશ્યામ ! તમો ઉપર ચડીને શું જુઓ છો ? નીચે ઉતરો, પડશો તો વાગશે.” ત્યારે બાળપ્રભુ ઘનશ્યામે કહ્યું : “હે મામા ! અમે તો કંઈ પડતા નથી. પરંતુ આ સઘળા મેળામાં દેવી અને આસુરી જીવ જોઈએ છીએ. કારણ કે, ઉત્તરાયણના દિવસ પૃથ્વી ગાય રૂપે થઈને અમારી પાસે આવીને રુદન કરતા બોલી હતી જે, ‘હે પ્રભુ ! તમો તો પ્રત્યક્ષ ધર્મભક્તિના ઘેર પ્રગટ થયા છો ને મારા ઉપર તો અસુરલોક બહુ પાપ કરીને રસાતળ વાળે છે. તે મારાથી સહન થતું નથી. માટે તમે એ સર્વે અસુરનો નાશ કરીને મને પાપાયારમાંથી ઉગારો.’ આવી રીતે પૃથ્વી સાક્ષાત્ ગાય રૂપે

થઈને રુદન કરી અમારી સમક્ષ અરજ કરી ગઈ છે. આજે આ મેળામાં ઘણાક અસુરો ભેગા થયા છે. અમારી ઈચ્છા થકી માંહોમાંહી મારામારી કરી પૃથ્વીના ભારરૂપ સર્વે અસુર કપાઈ મરશે તે તમો જુઓ.”

આ વાત કરી રહ્યા ત્યાં તો બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ મહારાજની ઈચ્છાથી અસુરલોકો ઘાટ ઉપર સ્નાન કરવા ગયા. ત્યારે એક જમાતવાળા કહે : “પ્રથમ અમે સ્નાન કરીએ.” અને બીજા કહે : “અમે પ્રથમ સ્નાન કરીએ.” એમ પરસ્પર વાદ-વિવાદ કરતા લડાઈ થઈ, તેમાં કેટલાક અસુરો કપાઈને મૃત્યુ પામ્યા. એ રીતે પરબારો પૃથ્વીનો ભાર ઉતારીને બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ વૃક્ષથી નીચે ઉતરી ગયા. અસુરોની લડાઈથી ત્રાસ પામીને ધર્મદેવ આદિક સર્વે જનો છપૈયાપુર ચાલતા થયા.

લીલાચરિત્ર-૨

સુવર્ણ તોપ ગાડા ઉપર ચટાવી દીધી

એક વાર મોસાળ છપૈયામાં સહુને મળીને બાળપ્રભુ ઘનશ્યામ અને રામપ્રતાપભાઈ અયોધ્યા પાછા ફરતા હતા. રસ્તે મખોડા ઘાટ પાસેના ગઢમાં ખોદકામ કરતા મજૂરોને રઘુવંશની પુરાણી એક વજનદાર સુવર્ણ તોપ મળી. રાજા દર્શનસિંહને જાણ થતાં એમણે એ તોપ લઈ આવવા સૈનિકોના કાફલાને મખોડા ઘાટના ગઢમાં મોકલ્યો. એ બધા તોપને રણગાડીમાં ચડાવવા મથતા હતા.

સૈનિકોએ ઘણો પ્રયત્ન કર્યો પણ વજનદાર મોટી તોપને રણગાડી પર ચડાવવામાં સફળતા નહોતી મળતી. રામપ્રતાપભાઈ લશ્કરમાં હતા એટલે સિપાઈઓએ કહ્યું : ‘પાંડે બાબુ ! અમે પ્રયત્ન કરી જોયા પણ આ તોપ ગાડીમાં ચડતી નથી. આજે બપોર પછી તો લોકદર્શન માટે આને જાહેરમાં મૂકવાની છે. હવે અમારે આનું કેમ કરવું ?’ આથી રામપ્રતાપભાઈએ પણ સહુની સાથે પ્રયાસ કર્યો પણ એમની કારી ફાવી નહિ. થોડે દૂર ઊભા રહીને જોઈ રહેલા ધનશ્યામને એમણે મદદે બોલાવ્યા. બાળપ્રભુ ધનશ્યામે આવીને સહુને કહ્યું : ‘તમે સહુ દૂર ખસી જાવ. હું એકલો જ તોપને ગાડીમાં ચડાવી દઈશ. બાળપ્રભુ ધનશ્યામે આમ કહ્યું એટલે સહુ સિપાઈઓને હસવું આવ્યું. એકબે જણથી બોલ્યા વિના ન રહેવાયું. ‘એ તો બાળક છે એટલે આમ બોલે છે, આપણે આટલા બધા જુવાન પચાસ યોદ્ધાઓથી આ તોપ ચડતી નથી તો શું બાળક એને એકલો ચડાવી દેશે ?’ ત્યાં કોઈકે કહ્યું : ‘ભાઈ, આ ધનશ્યામ છે પ્રતાપી. એનું કાંઈ કહેવાય નહિં. આપણે આઘા તો ખસો. એમાં આપણું શું ગયું ! જોઈએ તો ખરા એનાથી શું થાય છે ?’

સૈનિકો આઘા ખસ્યા એટલે ધનશ્યામે તોપની નજીક આવી એને ઉપાડીને સહજતાથી રણગાડીમાં મૂકી દઈને ભારે પ્રતાપ દેખાડ્યો. આ જોઈને સહુ ભારે નવાઈ પામ્યા. કેટલાકને તો બાળપ્રભુ ધનશ્યામમાં શ્રીરામચંદ્રજીના ને કેટલાકને હનુમાન રૂપે દર્શન થયાં. લશ્કરના આગેવાને ધનશ્યામ પાસે આવીને કહ્યું : ‘ખરેખર આપે આ અદ્ભુત કામ કરીને અમારી લાજ રાખી છે. નહિ તો અમે રાજાને આજે મોઢું શું દેખાડત ?’

પછી એણે સહુ સૈનિકોને કહ્યું : ‘આવો, સહુ ઓરા આવો. ધનશ્યામજીને પગે લાગો એણે જ આજ આપણી આબરૂ સાચવી છે.’ સહુ સૈનિકોએ અહોભાવથી ધનશ્યામને વંદન કર્યા. પછી રામપ્રતાપભાઈ ને બાળપ્રભુ ધનશ્યામ અયોધ્યાપુરી ચાલતા થયા. સિપાઈઓ અતિ પરિશ્રમ કરીને તોપને સરયૂગંગાના કિનારે લાવ્યા. તે જોઈને સર્વે લોકો વિસ્મય પામ્યા.

લીલાચરિત્ર-૩

બાળપ્રભુ ધનશ્યામને મનોરમા નદીએ પાણીમાં માર્ગ કરી આપ્યો

એકવખત શ્રાવણ માસમાં છપૈયાથી ધર્મભક્તિ પોતાના બંને પુત્રોને સાથે લઈને અયોધ્યાપુરીમાં હિંડોળાના દર્શન કરવા ચાલ્યા તે રસ્તામાં મખોડા ઘાટે મનોરમા નદીએ આવ્યા. ત્યારે તે નદીમાં બે કાંઠે પાણી આવ્યું હતું ને ઉપરથી થોડો થોડો વરસાદ પણ આવતો હતો. તે વખતે વહાણ પણ મળ્યું નહિ. તેથી ધર્મદેવ ચિંતા કરવા લાગ્યા. અંતર્યામીપણે બાળપ્રભુ ધનશ્યામ જાણીને ભક્તિમાતાને કહ્યું : ‘હે માતા ! મારે તો સ્નાન કરવું છે.’ ત્યારે ભક્તિમાતાએ બાળપ્રભુ ધનશ્યામની આંગળી

પકડીને પાણીમાં થોડેક દૂર લઈ ગયા ત્યારે બાળપ્રભુએ કહ્યું : ‘આ પાણીમાં જવાનો રસ્તો છે, માટે તમે બધા આવો.’ એમ કહીને પોતે ભક્તિમાતાની આંગળી મૂકી દઈને પોતાના બે હાથ પહોળા કર્યા કે તરત જ ઉપરના ભાગમાં આવતા પાણીની મોટી પાળ્ય બંધાઈ ગઈ અને નીચે ઉતરતે ભાગે તે પાણી ઊતરી ગયું અને પાણી આવતું બંધ થઈ ગયું. આ જોઈને ધર્મભક્તિ રામપ્રતાપભાઈ સહિત બાળપ્રભુ ધનશ્યામની પાછળ ચાલ્યા.

તે એમને એમ સામા કાંઠે ગયા ને ત્યાં જઈને ધર્મદેવે પાછું વળી જોયું તો પ્રથમના જેવું પાણી નદીમાં હતું. આવું ઐશ્વર્ય જોઈ બાંધેલા પરથાર ઉપર જઈને બેઠા. ત્યારે ત્યાં મંદિરના ચોતરા ઉપર બેઠેલા બે વૈરાગી આ અલૌકિક ચરિત્ર જોઈને વિસ્મય પામી ધર્મદેવનું પૂછ્યું : ‘હે પાંડેજી ! આટલા બધા પાણીમાં થઈને તમે સર્વે આવ્યા અને તમારા કપડાં તો કોરા છે કેઈ રીતે રહ્યાં ?’ ત્યારે ધર્મદેવે કહ્યું : ‘હે જ્ઞાનદાસ ! એ તો આ અમારા નાના પુત્ર ધનશ્યામે નદીને પ્રાર્થના કરી તેથી ગંગાજીએ માર્ગ આપ્યો અને અમે ચારે જણ નદી ઉતરી અહીં આવ્યા.’ તે સાંભળીને બંને વૈરાગીઓ અતિ આશ્ચર્ય પામ્યા.

પછી તે વૈરાગીઓએ બાળપ્રભુ ધનશ્યામ તથા ધર્મદેવ આદિકનું સન્માન કરી મંદિરમાં ઉતારો કરાવીને સીધાનો સરસમાન આપી રસોઈ કરાવી. પછી વૈરાગીઓએ કહ્યું : ‘હે હરિપ્રસાદજી ! આવું ઐશ્વર્ય સાક્ષાત્ રામચંદ્રજી પ્રભુ સિવાય બીજા કોઈનામમાં હોય નહિ. માટે આ તમારા પુત્ર ધનશ્યામ સાક્ષાત્ રઘુનાથજી છે.’ એમ કહીને બાળપ્રભુ ધનશ્યામના બંને ચરણારવિંદમાં સોળ ચિહ્નો જોઈને બોલ્યા : ‘અહો ! આ તો સાક્ષાત્ ભગવાન જ છે.’ પછી બંને વૈરાગીઓએ સાષ્ટાંગ દંડવત પ્રણામ કરી ધન્યતા અનુભવી. ત્યારબાદ ધર્મદેવ બંને પુત્રો સહિત મનોરમા નદીમાં સ્નાન કરીને મંદિરમાં ઠાકોરજીના દર્શન કરી ત્યાંથી ચાલ્યા.

હરિહરક્ષેત્ર (બિહાર રાજ્ય)

છપૈયાધામથી ૧૬ કી.મી. દૂર પરશુરામપુર થઈ અયોધ્યા જવાના રસ્તે મખોડાઘાટ આવે છે. અયોધ્યાના રાજા દશરથે પુત્રપ્રાપ્તિને અર્થે ‘પુત્રેષ્ટિ યજ્ઞ’ કરાવ્યો હતો. તેથી ભગવાને પ્રસન્ન થઈને વરદાન આપ્યું હતું કે, ‘હું તમારા પુત્ર રૂપે અવતાર ધારણ કરીશ.’ તે દિવસથી આરંભીને આ તીર્થે વિષે ચૈત્ર માસની પૂર્ણિમાના દિવસે હજારો માણસોનો મેળો ભરાય છે. અને પૂનમના દિવસે રીંગણાનું શાક અને બાટીઓ જમવાનું માહાત્મ્ય છે. એમ જાણીને ધર્મદેવે પણ આ મખોડાઘાટને વિષે રીંગણાનું શાક અને બાટીઓ કરાવીને સર્વે જનોને જમાડી હતી.

લીલાચરિત્ર

ગરુડજી ઉપર બેસીને
હરિહરક્ષેત્રના મેળામાં પધાર્યા

એકવખત પિતા ધર્મદેવ તથા સંધ્યાગીરી બાવા આદિક બીજા કેટલાક જનો ભેગા મળીને હરિહરક્ષેત્રના મેળામાં જવા માટે તૈયાર થયા. ત્યારે બાળપ્રભુ ધનશ્યામે કહ્યું : “હે દાદા ! હું પણ તમારી સાથે આવીશ.” ત્યારે ધર્મદેવે કહ્યું : “હે ધનશ્યામ ! હમણાં તમો આવવાનું રહેવા ઘો અને પછી આપણે ફરીથી જઈશું.” આમ કહી ધર્મદેવ ધનશ્યામ બાળપ્રભુને ભૂલા પાડીને પોતે હરિહરક્ષેત્રના મેળામાં ગયા. થોડા સમય પછી પોતાના પિતા ધર્મદેવને ન જોયા તેથી રડતાં રડતાં બાળપ્રભુ ધનશ્યામ બોલ્યા : “હે દીદી ! અમારા પિતા ક્યાં ગયા ?” ત્યારે ભક્તિમાતા કહે : “તમારા માટે હાથી, ઘોડા લેવા ગયા છે.”

ભક્તિમાતાના વચન સાંભળીને રાજી થઈ મનમાં વિચાર કરવા લાગ્યા કે, ‘મારા પિતા મને મૂકીને ગયા છે તે વાત મને દીદી કહેતાં નથી, પરંતુ મારે તો તે મેળામાં જવું જ છે.’ એવો સંકલ્પ કરીને ગરુડજીને સંભાર્યા. તે જ વખતે ગરુડજી આવ્યા ને બાળપ્રભુને પ્રણામ કરી સમીપે ઊભા રહ્યા. પછી બાળપ્રભુ ધનશ્યામ બે સ્વરૂપે થયા. એક સ્વરૂપે ઘેર રહ્યા અને બીજે સ્વરૂપે ગરુડ ઉપર બેસીને જ્યાં પોતાના પિતા ગયા છે અને જ્યાં બોતેર નદીઓનું સંગમ થાય છે એવા હરિહરક્ષેત્રના મેળામાં પધાર્યા.

હરિહરક્ષેત્રમાં પિતાધર્મદેવ તથા સંધ્યાગીરી બાવા પણ

આવી ગયા હતા. તેઓ બાળપ્રભુ ધનશ્યામને જોઈને મહા આશ્ચર્ય પામતા થકા બોલ્યા : “હે ધનશ્યામ ! તમો અહીં કોની સાથે આવ્યા ?” ત્યારે બાળપ્રભુ કહે : “દાદા ! તમે તો અમને મૂકીને છાનામાના આવ્યા, પરંતુ અમો તો આ ગરુડજી ઉપર બેસીને આવ્યા છીએ.” ધનશ્યામ બાળપ્રભુની વાત સાંભળી ધર્મદેવ બોલ્યા : “આ ગરુડજી તો ભગવાનનું વાહન છે. તે તમારે બેસવાનું ક્યાંથી હોય ?” આમ જ્યાં વાત કરતા હતા તેટલામાં તો ભગવાન શ્રીહરિની ઈચ્છાથી પૂર્વે માર્કંડેય ઋષિએ કહ્યું હતું જે, ‘હે હરિપ્રસાદજી ! આ તમારા પુત્ર સાક્ષાત્ પુરુષોત્તમ નારાયણ છે.’ તે સ્મૃતિ ધર્મદેવજીને થઈ આવી. તેથી મનમાં વિચાર્યું જે, ‘આ મારા પુત્ર સાક્ષાત્ ભગવાન છે’ એમ જાણી પગે લાગ્યા.

પછી બાળપ્રભુ ધનશ્યામ બોલ્યા : “હે દાદા ! ચાલો આપણે સર્વે આ સંગમમાં સ્નાન કરીએ.” એમ કહીને પોતે જળમાં પ્રવેશ કર્યો તેઓની પાછળ પિતા ધર્મદેવ ચાલ્યા તે થોડેક દૂર જઈને ધર્મદેવે પાણીમાં ડૂબકી મારી. તે સમયે પાણીમાં ચતુર્ભુજ સ્વરૂપે પોતાના પિતાને દર્શન આપ્યા. ધર્મદેવે સંગમમાંથી બહાર નીકળીને જોયું, ત્યાં તો ધનશ્યામ મહારાજ બહાર પણ ઊભેલા છે. એવું આશ્ચર્ય જોઈને પિતા ધર્મદેવે સંધ્યાગીરી બાવાને એ વાત કહી. ત્યારબાદ ત્યાંથી ચાલ્યા તે જ્યાં હાથી, ઘોડા આદિક પશુઓ સિંહલદ્વિપમાંથી લાવીને મેળામાં વેચે છે ત્યાં ગયા.

પછી તે સર્વે જોઈને ચાલ્યા તે પોતાનું વતનનું ગામ જે ઈટાર તે પ્રત્યે આવ્યા અને ત્યાં બે દિવસ ધર્મદેવના કાકા વિષ્ણુદત્તને ઘેર રહીને ચાલ્યા તે ગોરખપુર થઈને સંધ્યાગીરી બાવાનું ગામ લોહગંજરીમાં આવ્યા. ત્યારે બાળપ્રભુ ધનશ્યામ મહારાજ એક રૂપે થઈને પોતાના પિતાને આવતા જાણીને સામા ગયા. પછી ધર્મદેવને ભક્તિમાતાએ કહ્યું : “મારા ધનશ્યામને વાસ્તે શું લાવ્યા છો ?” ત્યારે ધર્મદેવે કહ્યું : “ધનશ્યામ તો અમારાથી પહેલા ત્યાં પહોંચી ગયા હતા.” ધર્મદેવની વાત સાંભળી સંધ્યાગીરી બાવાની સ્ત્રી મથુરાબાઈ એમ બોલી જે, “આ ધનશ્યામ તો સાક્ષાત્ ઈશ્વર છે. તે બે સ્વરૂપે થયા તેમ દેખાય છે.” એમ કહીને બાળપ્રભુ ધનશ્યામ મહારાજના સામું જોયું. ત્યાં તો પોતે હસવા લાગ્યા.

સત્સંગ સમાચાર પત્રિકા

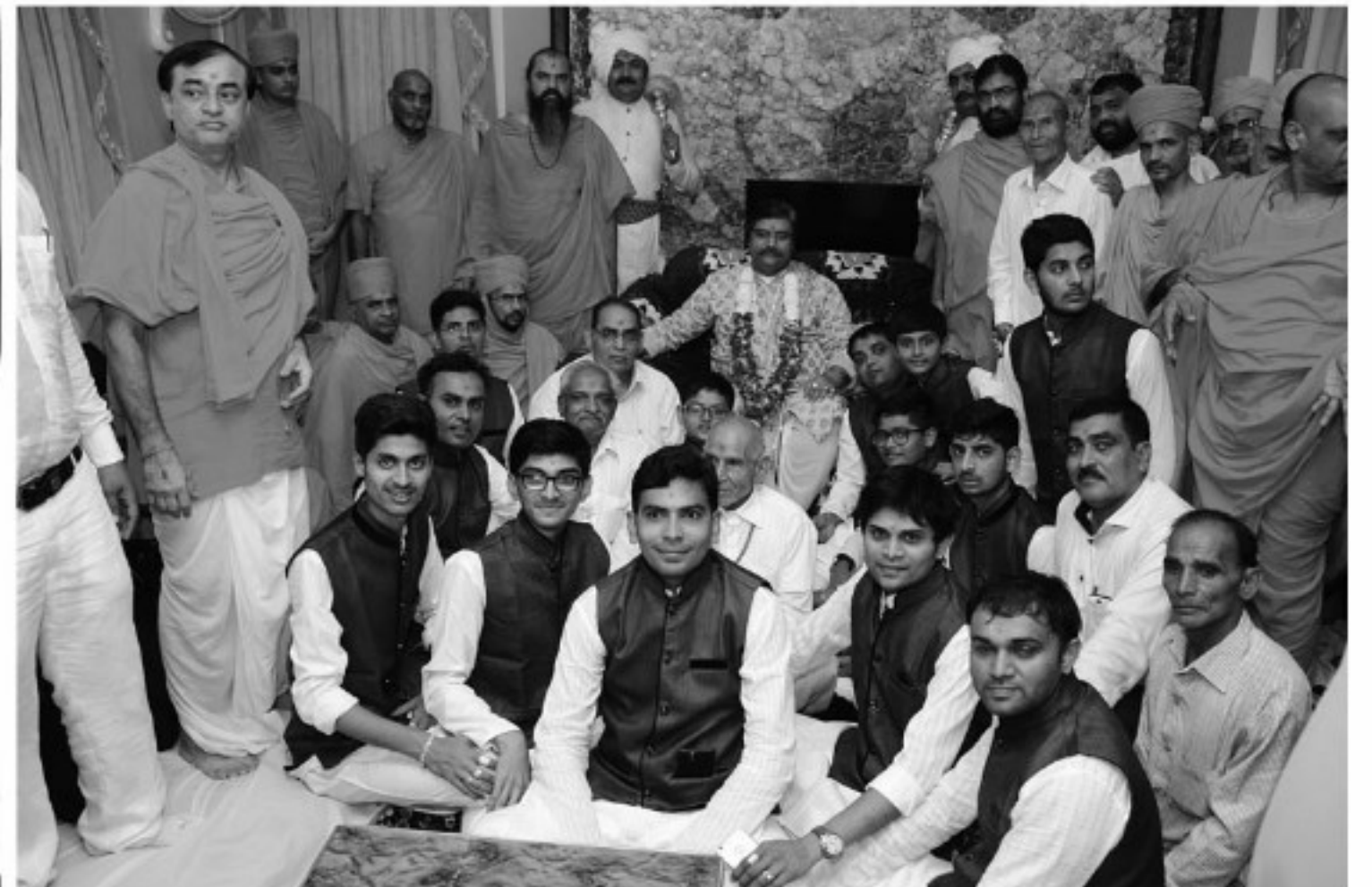
સ્વામી ઘનશ્યામદાસજી તથા શા. સ્વામી સર્વમંગલદાસજી તથા સાધુ ધર્મવલ્લભદાસજી

વડતાલ પ્રદેશના સોજત્રા ગામને આંગણે પ.પૂ. નાનાલાલજી મહારાજશ્રીના સાન્નિધ્યમાં યોજાયેલ સત્સંગ સભા તથા જન્મદિન ઉજવણી.

સુરતને આંગણે પ.પૂ. આચાર્ય મહારાજશ્રીના આશીર્વાદથી યોજાયેલ એક દિનાત્મક યુવાશિબિરમાં કથાવાર્તાનો લાભ આપતા પૂ. સ્વામી શ્રી નિત્યસ્વરૂપદાસજી.

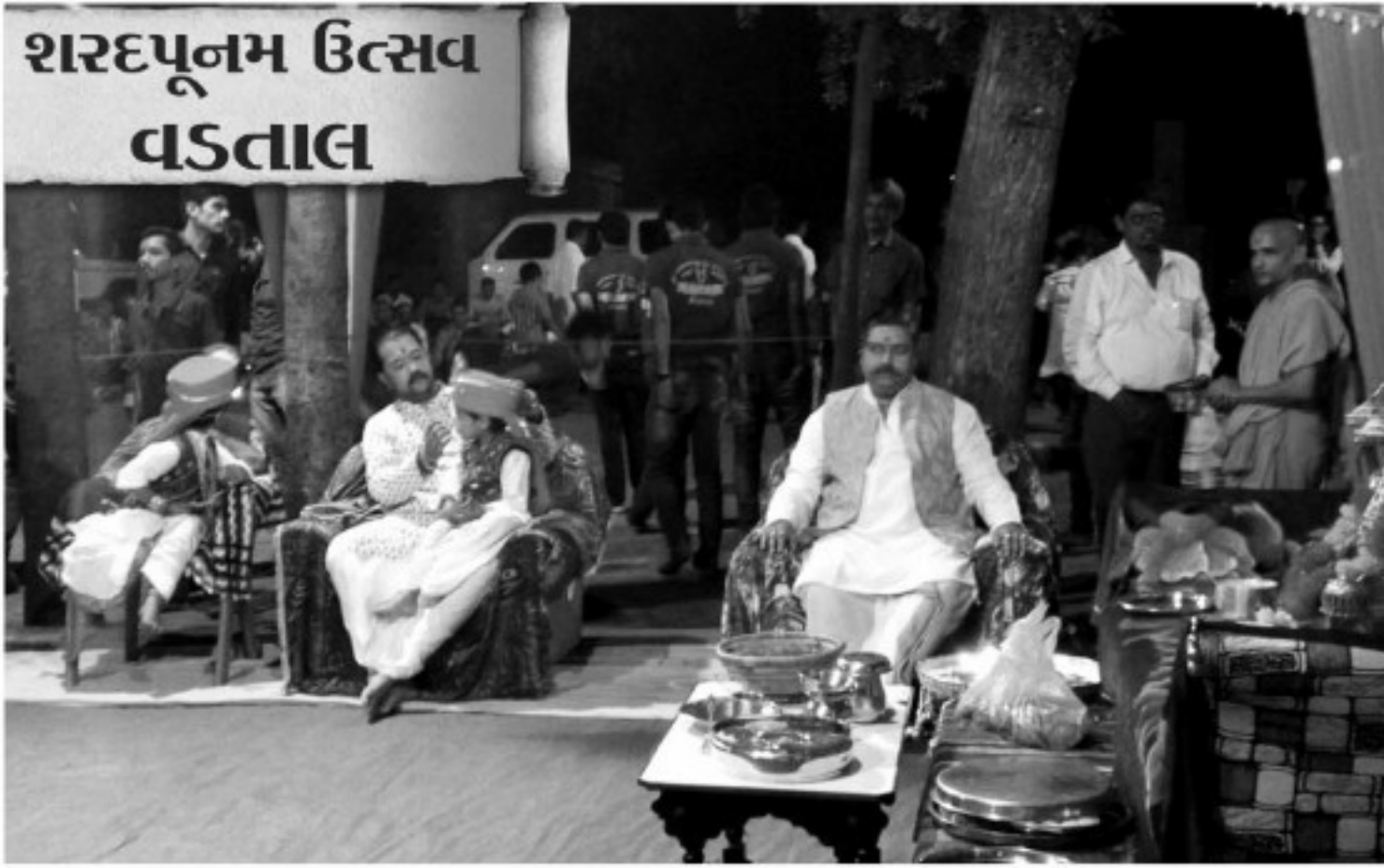

સુરત શહેરને આંગણે પ.ભ. શ્રી શાંતિલાલ બાબુભાઈ નાકરાણીના નૂતન નિવાસસ્થાનના વાસ્તુપૂજન તથા હોમાત્મક શ્રીહરિ યાગ પ્રસંગે પધારતા પ.પૂ. લાલજી મહારાજશ્રી તથા પૂ. સદ્ગુરુ સંતો

શેલણ મહોત્સવ મુંબઈ પરાવિસ્તાર

બૃહદ મુંબઈ પરાવિસ્તારને આંગણે પ.પૂ. ધ.ધુ. આચાર્ય મહારાજશ્રી તથા પ.પૂ. લાલજી મહારાજના રૂડા આશીર્વાદથી શ્રાદ્ધ પર્વ અંતર્ગત 'શેલણ મહોત્સવ' પ્રસંગે પૂ. સ્વામી પૂર્ણસ્વરૂપદાસજીના વક્તાપદે શ્રીહરિ ચરિત્રામૃત કથાનું આયોજન કરવામાં આવ્યું હતું.

શ્રીરઘુવીરવાડી-વડતાલને આંગણે સમગ્ર ધર્મકુળ પરિવાર તથા સંતો-હરિભક્તોની ઉપસ્થિતિમાં યોજાયેલ શરદપૂનમ ઉત્સવ.

સરધારને આંગણે પ.પૂ. આચાર્ય મહારાજશ્રીના આશીર્વાદથી પૂ. સ્વામી શ્રી નિત્યસ્વરૂપદાસજી આદિક સંતો-હરિભક્તો દ્વારા યોજાયેલ શરદોત્સવ.

વડોદરાને આંગણે પ.પૂ. આચાર્ય મહારાજશ્રીના આશીર્વાદથી પ.પૂ. નાનાલાલજી મહારાજશ્રીની ઉપસ્થિતિમાં યોજાયેલ માસિક સત્સંગ સભા.

હરિદ્વાર-બદ્રિનાથ આદિક તીર્થસ્થાનો દર્શને પધારતા પ.પૂ. નાનાલાલજી મહારાજશ્રી તથા સંતો-ભક્તો.

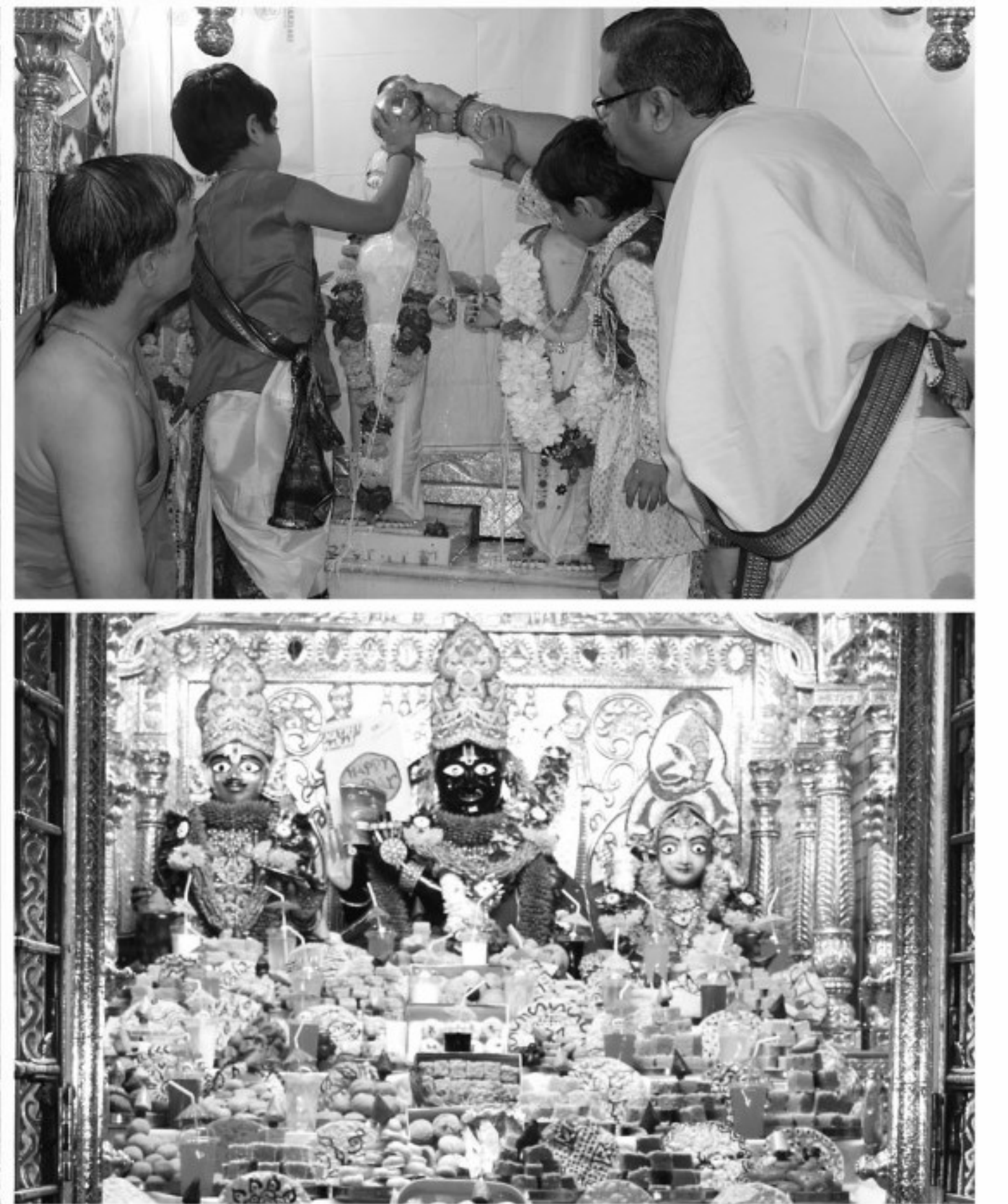

શ્રીરઘુવીરવાડી-વડતાલ ખાતે દશેરા પર્વએ પ્રાસાદિક શસ્ત્રોનું પૂજન-અર્ચન કરતા પ.પૂ. લાલજી મહારાજશ્રી તથા ધર્મકુળ પરિવાર.

રાજુલા-ઉના હાઈવે પર શેલણા-ટીંબી ગામે સંજય સાંજણાવાવ તથા કૃપાલ સાકરપરા સંચાલિત નૂતન દિવ્યમ્ સ્કુલનું ખાતમુહૂર્ત કરતા પૂ. સ્વામી શ્રી નિત્યસ્વરૂપદાસજી.

પ.પૂ. લાલજી મહારાજશ્રી તથા સમગ્ર ધર્મકુળ પરિવારના સાન્નિધ્યમાં યોજાયેલ ભગવાન શ્રીહરિ સ્વરૂપ
શ્રી ગોપીનાથજી મહારાજનો ૧૮૭મો વાર્ષિક પાટોત્સવ

પ.પૂ. લાલજી મહારાજશ્રી તથા સમગ્ર ધર્મકુળ પરિવારના સાન્નિધ્યમાં યોજાયેલ ભગવાન શ્રીહરિ સ્વરૂપ શ્રી ગોપીનાથજી મહારાજનો ૧૮૭મો વાર્ષિક પાટોત્સવ ૧-૨. નૂતન સભામંડપમાં સિંહાસનમાં ભગવાન શ્રીહરિની આરતી ઉતારતા પ.પૂ. લાલજી મહારાજશ્રી. ૩. રક્તદાન કેમ્પનો પ્રારંભ કરાવતા પ.પૂ. લાલજી મહારાજશ્રી. ૪. કેલેન્ડરનું વિમોચન કરતા પ.પૂ. લાલજી મહારાજશ્રી તથા પૂ. સંતો-ભક્તો. ૫-૬. સભામંચ. ૭. પાટોત્સવના યજમાન પ.ભ. શ્રી અરવિંદભાઈ સુતરીયા પરિવાર (ઝમરાણા). ૮. નૂતન યાત્રિક ઉતારા ભવનનું ખાતમુહૂર્ત કરતા પ.પૂ. લાલજી મહારાજશ્રી.

LIVE ONLINE

www.svg.org
www.sardharkatha.com

॥ શ્રી સ્વામિનારાયણો વિજયતેતરામ્ ॥

વિધમાન પ.પૂ. સનાતન ઇ.ધુ. ૧૦૦૮ શ્રી આચાર્ય શ્રી અજેન્દ્રપ્રસાદજી મહારાજશ્રીના રૂડા આશીર્વાદ સહ આજ્ઞાથી
પ.પૂ. ૧૦૮ શ્રી ભાવિઆચાર્ય શ્રી નૃગેન્દ્રપ્રસાદજી મહારાજશ્રીના અધ્યક્ષ પદે દિપાવલીના શુભ અવસરે
તીર્થધામ સરધારને આંગણે રવમી

સત્સંગ ઇાવણી

2016 સરધાર

વાઘબારશ થી ચોથ

તારીખ : ૨૭-૧૦ થી ૦૩-૧૧-૨૦૧૬

પ્રયોજક :- પૂ.સદ્. સ્વામી શ્રી નિત્યસ્વરૂપદાસજી - સરધાર

સત્સંગ ઇાવણીના કાર્યક્રમની રૂપરેખા

સવાર

૪.૩૦ થી ૬.૦૦	સ્નાનાદિક - પૂજાવિધિ
૬.૦૦ થી ૬.૩૦	પ્રભાતફેરી
૬.૩૦ થી ૭.૦૦	પ્રભાતિયા
૭.૦૦ થી ૮.૦૦	કીર્તન વિવેચન
વક્તા :- પૂ. સ.ગુ. સ્વામી શ્રી નિત્યસ્વરૂપદાસજી	
૮.૦૦ થી ૮.૧૫	શ્રી હરિવિચરણ કથા
વક્તા :- પૂ. સ્વામી શ્રી પૂર્ણસ્વરૂપદાસજી	
૮.૧૫ થી ૮.૪૫	ધ્યાન અનુષ્ઠાન
૮.૪૫ થી ૧૦.૧૫	જ્ઞાનગોષ્ઠી
૧૦.૧૫ થી ૧૧.૩૦	વચનામૃત વિવેચન
વક્તા :- પૂ. સ.ગુ. સ્વામી શ્રી નિત્યસ્વરૂપદાસજી	
૧૧.૩૦ થી ૧૨.૦૦	પ્રવચન-માનસીપૂજા
૧૨.૦૦ થી ૧.૦૦	મહાપ્રસાદ

બપોર

૧.૦૦ થી ૨.૦૦	વચનામૃત-કથા-પ્રશ્નોત્તરી
૨.૦૦ થી ૩.૩૦	વિશ્રાંતિ
૩.૩૦ થી ૩.૪૫	માનસી-ફગવા-કીર્તનભક્તિ
૩.૪૫ થી ૫.૦૦	શ્રી હરિવિચરણ કથા
વક્તા :- પૂ. સ્વામી શ્રી પૂર્ણસ્વરૂપદાસજી	
૫.૦૦ થી ૬.૧૫	શ્રી ગોપાળાનંદ સ્વામીની વાતોની કથા
વક્તા :- પૂ. સ.ગુ. સ્વામી શ્રી નિત્યસ્વરૂપદાસજી	
૬.૧૫ થી ૭.૩૦	પ્રવચન-ગોડી-આરતી-સ્તુતિ
૭.૩૦ થી ૮.૩૦	મહાપ્રસાદ
૮.૩૦ થી ૯.૦૦	સ્વાભાવિક ચેષ્ટાગાન
૯.૦૦ થી ૧૦.૦૦	વ્યાખ્યાનમાળા
૧૦.૦૦ થી ૪.૩૦	વિશ્રાંતિ

સ્થળ :- 'શ્રી સ્વામિનારાયણ બાગ' શ્રી સ્વામિનારાયણ મંદિર, સરધાર
તા.જી. રાજકોટ. સંપર્ક - ફો.નં. ૦૨૮૧ - ૨૭૮૧૨૧૧, મો. ૭૬૦૦૦૫૮૫૦૫ (પૂ. પતિતપાવન સ્વામી)

મહોત્સવના સોનેરી રૂડા અવસરો

❀ ॥ પોથીયાત્રા ॥ ❀

તા. ૫-૧૧-૨૦૧૬ કારતક સુદ - ૫ (લાભપાંચમ), બપોરે ૩.૦૦ કલાકે પ્રાગટ્યસ્થાનથી નીકળી મહોત્સવ સ્થળે જશે.

❀ ॥ દિપ પ્રાગટ્ય ॥ ❀

તા. ૫-૧૧-૨૦૧૬ કારતક સુદ - ૫, બપોરે ૪.૦૦ કલાકે
મહંત પૂ. સ.ગુ. સ્વામી શ્રી દેવપ્રસાદદાસજી (અયોધ્યા મંદિર)
પૂ. કો. સ્વામી શ્રી વિરક્તસ્વરૂપદાસજી (સરધાર મંદિર)

❀ ॥ મંગલ ઉદ્બોધન ॥ ❀

તા. ૫-૧૧-૨૦૧૬ કારતક સુદ - ૫, બપોરે ૪.૧૫ કલાકે
મહંત પૂ. બ્રહ્મચારી સ્વામી શ્રી વાસુદેવાનંદજી
(છપૈયા મંદિર)

॥ કથા પ્રારંભ ॥

તા. ૫-૧૧-૨૦૧૬ કારતક સુદ - ૫
બપોરે ૪.૩૦ કલાકે

॥ શ્રી ઘનશ્યામ પ્રાગટ્યોત્સવ ॥

તા. ૭-૧૧-૨૦૧૬ કારતક સુદ - ૭
સાંજે ૬.૦૦ કલાકે

॥ ગાદિ-પટ્ટાભિષેક મહોત્સવ ॥

તા. ૮-૧૧-૨૦૧૬ કારતક સુદ - ૮
સાંજે ૬.૦૦ કલાકે

॥ કથા અંતર્ગત અન્નકૂટ મહોત્સવ ॥

તા. ૧૧-૧૧-૨૦૧૬ કારતક સુદ - ૧૧
સાંજે ૬.૦૦ કલાકે

॥ મહોત્સવ પૂર્ણાહુતિ ॥

તા. ૧૩-૧૧-૨૦૧૬ કારતક સુદ - ૧૪
બપોરે ૧૨.૦૦ કલાકે

॥ કથા સમય ॥

સવારે ૮.૩૦ થી ૧૧.૩૦
બપોરે ૩.૦૦ થી ૬.૦૦

❀ ॥ શ્રી ધર્મકુળ પરિવાર પૂજન ॥ ❀

તા. ૧૩-૧૧-૨૦૧૬, કારતક સુદ - ૧૪, બપોરે ૧૧.૩૦ કલાકે
છપૈયામાં નિવાસ કરતા સમસ્ત શ્રી ધર્મકુળ પરિવારનું
પૂ. સંતો તથા યજમાનશ્રી દ્વારા પૂજન થશે.

❀ ॥ શ્રી ભક્તિકુળ પરિવાર પૂજન ॥ ❀

તા. ૧૩-૧૧-૨૦૧૬, કારતક સુદ - ૧૪, બપોરે ૧૧.૪૫ કલાકે
છપૈયામાં નિવાસ કરતા સમસ્ત શ્રી ભક્તિ પરિવારનું
પૂ. સંતો તથા યજમાનશ્રી દ્વારા પૂજન થશે.

નોંધ :- આ કથા મહોત્સવમાં સમગ્ર ધર્મકુળ પરિવાર તથા અનેક બ્રહ્મનિષ્ઠ સંતો-મહંતો પધારી દર્શન-અમૃતવાણી લાભ આપશે.

LIVE ►

Online : www.lakshya.tv

તા. ક. :- મહોત્સવનો લાભ લેવા પધારેલ
તમામ પુરુષભક્તો તથા સ્ત્રીભક્તો માટે ઉતારા
તેમજ મહાપ્રસાદની વ્યવસ્થા કરવામાં આવેલ છે.

વેબસાઈટ ઓનલાઈન
www.sardharkatha.com
www.svg.org

લાભપાંચમથી હવે સમગ્ર ભારતમાં નિહાળો...
Reliance Digital Tv DTH ડીશ સર્વિસમાં
ગુજરાતની નં. ૧ ધાર્મિક ચેનલ લક્ષ્ય ટીવી પર...

Online : www.lakshya.tv

પ.પૂ. ૧૦૮ શ્રી ભાવિઆચાર્ય
શ્રી નૃગેન્દ્રપ્રસાદજી મહારાજશ્રીની
દિવ્ય અમૃતવાણી

સમય : દરરોજ

પૂ. સ.ગુ. સ્વામી શ્રી નિત્યસ્વરૂપદાસજીના
સત્સંગ શ્રીમુખે
કથા પારાયણ

સમય : દરરોજ રાત્રે ૮.૦૦ થી ૧૧.૦૦

પૂ. સ્વામી શ્રી પૂર્ણસ્વરૂપદાસજીના શ્રીમુખે
સત્સંગ કથામૃત

સમય : દરરોજ સવારે ૫.૩૦ થી ૭.૩૦

નોંધ :- Reliance ડીશ મેળવવા માટે Whatsapp અથવા SMS કરો :- મો. ૯૦૯૯૦૯૬૮૪૧

સ્વામિનારાયણ ચિંતન, ઓક્ટોબર - ૨૦૧૬ (૫૧)

॥ શ્રી સ્વામિનારાયણો વિજયતેતસમ્ ॥

નૂતન નવલા વર્ષમાં ભવ્યતા તેમજ દિવ્યતા સભર
સર્વાવતારી ભગવાન શ્રી સ્વામિનારાયણની પ્રાગટ્યભૂમિને આંગણે

તીર્થધામ શ્રી
છપૈયા

મહોત્સવ

શ્રી સ્વામિનારાયણ મંદિર
છપૈયા

પ.પૂ. ધ.ધુ. ૧૦૦૮ શ્રી આચાર્ય
શ્રી અજેન્દ્રપ્રસાદજી મહારાજશ્રી

બાળપ્રભુ શ્રીધનશ્યામ-શ્રીહરિના ચરિત્રોથી સભર
પૂ. સ.ગુ. સ્વામી શ્રી નિત્યસ્વરૂપદાસજીના
શ્રીમુખે **૩૫૦** મી

॥ શ્રીમદ્ સત્સંગિજીવન ॥
કથા પારાયણ

પ.પૂ. ૧૦૮ શ્રી ભાવિઆચાર્ય
શ્રી નૃગેન્દ્રપ્રસાદજી મહારાજશ્રી

॥ આયોજક ॥

શ્રી સ્વામિનારાયણ મંદિર - સરધાર (જૂનાગઢ પ્રદેશ)

॥ નિમંત્રક ॥

પ.ભ. શ્રી રમેશચંદ્ર વલ્લભદાસ માનસેતા

હ. સુપુત્ર શ્રી આશિષભાઈ તથા પૌત્ર કૌશલ ડોંબીવલી (મુંબઈ)

॥ મહોત્સવ પ્રારંભ ॥

તા. ૫-૧૧-૨૦૧૬, કારતક સુદ - ૫
બપોરે ૩.૦૦ કલાકે

॥ મહોત્સવ પૂર્ણાહુતિ ॥

તા. ૧૩-૧૧-૨૦૧૬, કારતક સુદ - ૧૪
બપોરે ૧૨.૦૦ કલાકે